ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XVIII (LIII) ■ Nr. 11 (437) ■ Noiembrie 2018 ■ 4 lei ■

Ieud. Vedere panoramică

Momente și schițe din actualitatea literară

România literară – 50

Cea mai importantă revistă a Uiunii Scriitorilor din România (și înainte de 1989, ca și acum) a împlinit în această toamnă 50 de ani. Jubileul este marcat de numărul 47/2 noiembrie al revistei. Nicolae Manolescu scrie editorialul *La Jubileu*, în care face istoricul publicației, dar prezintă și actualul proiect editorial *RL*. Întregul număr este ilustrat cu fotocopii sepia din primele numere ale *României literare* de acum 50 de ani. Membrii redacției 2018 sunt: Nicolae Manolescu – director; Gabriel Chifu – director executiv; Răzvan Voncu – redactor-șef; Ionela Streche – secretar general de redacție; Marina Constantinescu – redactor; Daniel Cristea-Enache – redactor; Sorin Lavric – redactor; Cristian Pătrășconiu – redactor (supliment Centenar); Angelo Mitchievici – redactor asociat. Acestei redacții, revista *Argeș* îi urează La mulți ani cu aceleași succese!

Rodian Drăgoi

„Echinox” la semicentenar

Înființată în decembrie 1968, revista studențească *Echinox* împlinește anul acesta 50 de ani de activitate neîntreruptă, datorită promoțiilor succesive de tineri talentați din cadrul Facultății de Filologie// Litere a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca care s-au perindat prin redacție. În intervalul 19-20 octombrie s-a desfășurat la Cluj - la Facultatea de Litere și la Filiala U.S.R. - întrunirea aniversară *Zilele Echinox 50*, sub coordonarea impecabilă a *directorului* din primul lustru echinoxist, academicianul de-acum, Ion Pop. S-au reunit în urbea studenției – în cadru festiv dar fără morgă - echinoxiștii stabiliți în provincii (nu toți, din pricini de vârstă și sănătate!); Al. Cistelecan, Dumitru Chioaru, Dinu Flămând, Ioan Groșan, Ioan Moldovan, Aurel Pantea, Ion Simuț, Eugen Uricaru etc.; împreună cu majoritatea clujenilor din diverse echipe redacționale, în frunte cu Ion Vartic, unul dintre adjuncții lui Ion Pop de odinioară (celălalt, Marian Papahagi, trecut devreme în eternitate): Adrian Popescu, Horia Bădescu, Géza Szöcs, Irina Petraș, Marta Petreu, Ruxandra Cesereanu, Ștefan Borbely, Ion Cristofor, Virgil Mihaiu, Mircea Petean, Ovidiu Pecican, Kocsis Franisko, Horea Poenar, Rareș Moldovan ș.m.a. Manifestarea aniversară s-a deschis cu simpozionul de comunicări științifice susținut de (conform programului afișat): Mircea Martin, Cornel Ungureanu, Alexandru Călinescu, Zoltán Rostás, Ion Simuț, Nicolae Oprea, Virgil Podoabă, Al. Cistelecan, Balázs Imre József, Virgil Mihaiu, Gheorghe Perian, Aurel Codoban, Ioan Pop-Curșeu; moderatori fiind tinerii universitari Călin Teutișan și Alex Goldiș. Ziua echinoxistă s-a încheiat cu Expoziția de artă plastică „Echinox - 50”. În a doua zi s-au lansat mai multe cărți și reviste legate de eveniment, începând cu numărul aniversar *Echinox*, prezentat de Rareș Moldovan: volumul aniversar *Echinox-50* (Ed. Școala Ardeleană) coordonat de Ion Pop, reunind zeci de semnături ale foștilor echinoxiști; ediția a doua a eseului regretatului Petru Poantă, *Efectul „Echinox”* (Ed. Școala Ardeleană); *Antologiile de poezie* Dinu Flămând, Ion Mircea, Adrian Popescu (Ed. Școala Ardeleană); *Poeți maghiari de la „Echinox”*(Ed. Cartea Românească); *Antologie de proză echinoxistă* (Ed. Limes); *Antologie de critică și eseuri echinoxiste* (Ed. Limes); numere aniversare din revistele *Apostrof* și *Steaua* cu grupaje consacrate semicentenarului *Echinox*, prezentate de redactorii-șefi Marta Petreu și Adrian Popescu. Ziua a continuat cu un recital al poeților echinoxiști și s-a încheiat cu *Școala ludică* a lui Ioan Groșan, în lectura studenților de la Teatru și Cinematografie.

In memoriam Rodian Drăgoi (1951-2018)

De vreun an, am vorbit tot mai rar cu poetul Rodian Drăgoi și asta pentru că boala îl măcina tot mai nemilos. Nici la telefon nu prea mai putea vorbi. Vineri, 9 noiembrie, chinul i-a fost definitiv curmat, lăsându-ne pe noi, prietenii lui, întristați. Poet parcimonios și cu exigență de sine care nu se mai poartă în zilele noastre, el a publicat în 47 de ani doar patru cărți originale și două antologii de autor. Rodian Drăgoi a fost un poet solar, un poet al luminii. Nostalgia după copilăria lumii, dar și melancolia lui funciară își găsesc mereu remediul în recuzita cu elemente obsesive ca lumina, zăpada, luna... Permanenta propensiune către puritate este trăsătura de bază a poeziei lui Rodian: „Un fluture a spart fereastra a intrat/și s-a așezat lângă mine pe pat//eu eram prea bolnav el prea sănătos/aflase că îmi șuieră amurgul prin os//și venise să-mi aducă o pâlpâitoare grădină/ca să fie și la mine în cuvinte lumină”... Prin plecarea lui Rodian, poezia românească actuală rămâne mai săracă și mai rece. Dumnezeu să-l pună în lumina cântată de el pe pământ! Publicăm mai jos un poem dedicat lui Rodian scris de Paul Spirescu cu câteva zile înainte de fatala vineri, 9 noiembrie. **(DAD)**

Singurătatea poetului de cursă lungă

Lui Rodian Drăgoi

El își prepară singur cafeaua în fiecare dimineață
are un ibric separat și îi place s-o bea cât mai amară
are gusturile lui fistichiu – imposibile și parcă îi vine într-una să creadă
că în ceașca lui de cafea se ascunde o jumătate și mai bine de țară

el crede cu toată puterea că pământul acesta nu e nimic altceva decât o himeră frumoasă
apărută din vreme în vreme la hotarul timid dintre viață și moarte
visul lui vagabond hoinărind până dincolo de marginea lumii
se izbește cu țipăt de cerb însetat de pereții întrebărilor sparte

el nici măcar nu mai știe dacă astăzi e joi sau duminică
și trece cu-ncrâncenare prin lume de parcă ar urca încontinuu o colină abruptă
doar singurătatea lui se târăște pe jos prin praful nestemat al cuvintelor
ca uniforma unui biet infanterist aflat în misiune secretă de luptă...

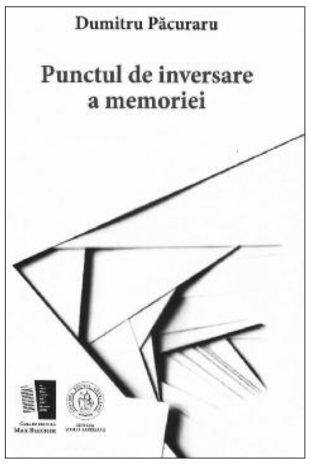
PAUL SPIRESCU

Regretabil, dar adevărat

In numărul anterior al revistei *Argeș*, în primele trei rânduri din textul *Diortosiri* – lor, s-au strecurat două greșeli: *dicționarul*, în loc de *dictonul* și *mortibus*, în loc de *mortuis*. Subsemnatul își asumă fărădelegea; *mea culpa*, că doar n-or fi venit *ex inopinato vel de caelo*!

PETRU PISTOL

Carte nouă

Dumitru Păcuraru - *Punctul de inversare a memoriei* (Editura *Școala Ardeleană* și Casa de editură *Max Blecher,* 2017)

Dumitru Păcuraru este patronul unui trust de presă din Satu Mare, dar și finanțatorul primei reviste de poezie de la noi: *Poesis*. Dincolo de acestea, el însuși este un poet foarte interesant. Sastisit de mersul egal al poeziei de totdeauna, Dumitru Păcuraru este un poet insolit, ușor teribilist în forma poemelor sale, dar mai ales în fond, volumul său *Punctul de inversare a memoriei* începând chiar cu un fel de artă poetică: „Aproape uitasem de dumitru păcuraru. apoi l-am văzut:/învelit între două cartoane, om-sandvici, fluturând/două bilețele de recomandare. – unul în fiecare mână./urcat pe un stâlp de telegraf, balansându-se pe firul subțire/dintre acuitate și îndrăzneală prostească...”

Poetul are imaginație debordantă, recuzita (anti)lirică în totalitatea ei îl recomandă ca pe un poet postmodern, dar păstrând ecouri suparealiste: „La capătul străzii – dincolo/de clubul poeților pensionați -/un bar boxează cu o fosă septică” sau: „o pereche de pantaloni au ieșit la plimbare/(ca și cămășilor nu corporalitatea le dă substanță, ci turnura)//când au părăsit casa/albaștri și nemuritori deasupra manșetelor/erau veseli...” Dumitru Păcuraru își definește spre finalul volumului raportul lui cu realitatea: „A fost o vreme când credeam sincer/în capacitatea mea de a escamota realitatea/un anotimp al pierderilor irecuperabile/o zi cu soare după care a venit ploaia/și a șters această impresie falsă”.

Aș vrea să închei această succintă prezentare a lui Dumitru Păcuraru cu poemul *Duminica*, un poem memorabil: „Duminica nu cântă păsările/duminica este ziua clopotelor/și a meciurilor de fotbal//este ziua ceaiului de dimineață/și a somnului de după amiază//duminica este Ziua Domnului,/dar Domnul a plecat din acest oraș/și a dus cu el toate păsările”.

Liliana Rus - *Lina* (*Brumar,* Timișoara, MMXVIII)

Liliana Rus este o poetă care-și publică volumele într-un ritm decent: patru cărți în 12 ani, publică, așadar, rar și selectiv, lucru lăudabil pentru un poet din zilele noastre.

Titlul face trimitere la bunica poetei pe care o evocă în câteva poeme cu toată căldura: „Lina purta cu ea miresmele vechi ale lumii,/ninsori țesute între maluri înalte./Trăiam lângă ea ca într-un clopot de lână,/ca într-o corabie legată cu parâme de chei.//Cu fiecare undă trăgeam cu urechea,/pipăiam înțelesul vorbelor ei/toarse, croșetate, cusute,/așezate ca niște pene pe umerii mei costelivi...” Să remarcăm sinteza armonioasă dintre imagini și sunete, ca și nostalgia estompată. Dar, în general, poezia Lilianei Rus e brodată pe niște imagini filtrate până la obținerea stampei orientale: „Lebede cusute cu ac persan,/lebede imposibil de conceput în timpurile de astăzi,/cu vocația confortului și intenționat superficiale.//Lebede frivole, ca niște pete de lumină,/cu aripi abia sugerate de îndemânarea *artistului* -/o plimbare în marea singurătate a unui lac fictiv,/sub un cer încremenit într-o neînchipuită tăcere...”

Tonul poeziei nu este unul...tonic, dimpotrivă, merge de la melancolic până, în finalul cărții, la cel care ține de expresionism, tonul care o prinde cel mai bine pe poetă: „Am stat într-o raclă de sticlă deasupra hăului/ca o bufniță învăluită de un pâlc de nori,/ca o bătrână care nu se mai silește să vadă departe./Pe câmpurile familiei,/un negustor numără firele de iarbă.//Lumile noastre se năruie/și picătura lor nouă se-mprăștie.../Un grăunte de furie slăbește vântul spre seară.//S-au stins toate luminile./În tainițele minții, remușcarea cu picioare de plumb -/puntea vie între mormintele voastre/și strania pasivitate a noilor stăpâni” (*Remușcare*).

DAD

Gheorghe Grigurcu

„Răsfăţul erudiţiei”

■ S-a pus în chestiune nu o dată „sinceritatea” jurnalelor scriitoriceşti. G. Călinescu, bunăoară, a afirmat că „jurnalul este principial nesincer”. Aşa să fie? Dar ce putem înţelege prin „sinceritate” în planul expresiei literare? Fireşte, nu spovedania nudă, care, oricît de încărcată de tensiunea „autenticităţii” existenţiale, e prea posibil să nu treacă de locul comun. Atunci să fie însuşi actul creator, marca unicatului pe care ni-l oferă acesta? Cu o ambiguitate uşor contrariată, Baudelaire vedea în „sinceritate” nu altceva decît „un mijloc de-a fi original”. S-ar contura aşadar o opoziţie între acest concept în înţelesul său comun, aplicat oarecum lesnicios, şi împlinirea lui dificultuoasă de către un creator: „Numai sufletele foarte banale ajung cu uşurinţă la expresia simplă a personalităţii lor” (Gide). Aici intervine autoritatea enigmatică a ficţiunii, acea graniţă ce ne desparte dureros-fericitor de real în lumea plăsmuirii artistice. În ce măsură artificiul limbajului estetizat ar putea fi compatibil cu „sinceritatea” auctorială, care e totuşi fişa emoţional-abisală a individului, trebuitoare, aidoma unui buletin civil, identificării sale în creaţie? Un factor organic al creaţiei. Ireductibila fiinţă pe care structuraliştii au încercat a o pune în paranteză („fiinţa de hîrtie”). Poate că adevărul e undeva la mijloc. „Ştim prea bine, arată acelaşi Gide, că tot ce alcătuieşte originalitatea autorului vine mai presus; dar vai de acela care se gîndeşte la personalitatea sa, cînd scrie ea apare oricînd în suficientă măsură, dacă e sinceră”. Nu întîmplător aprehensiunea faţă de „sinceritate” se iveşte mai frecvent la prozatori, adică la autorii stăpîniţi de complexul unor fantasme ale existenţei ca atare, ale conexiunii cu „obiectivitatea” mediului palpabil „posedat” de personaje. L-am citat pe G. Călinescu, l-am mai putea aminti, dintre contemporani, pe N. Breban, dispreţuitor de-a dreptul al scrisului diaristic. Nu cumva aceştia întrevăd în exerciţiul „sincerităţii” un obstacol al scindării lor într-o multitudine de entităţi umane, fapt rar la poeţi (Pessoa)? Ironia lui Oscar Wilde punctează: „Lipsa sincerităţii e oare un lucru atît de teribil? E pur şi simplu o metodă care ne permite să ne multiplicăm personalităţile”. În creuzetul artei nu se mixează oare expresiv morala „sincerităţii” cu amoralismul imaginarului, mergînd pînă la acea tulburătoare metempsihoză pe care o ilustrează eposul?

■ Destinul ţi se împlineşte în cuvîntul scris. Dar cuvîntul scris are un Destin al său.

■ Contemplaţie. Măsori înfiorat ceea ce *este* în absolut. Un misticism *sui generis* al raportului fiinţei cu obiectul.

■ „Sylvia Bloom a fost, timp de 67 de ani, secretară la o firmă de avocatură din Brooklyn. După ce a murit, la 96 de ani, s-a descoperit că femeia a adunat, în secret, 9 milioane de dolari (urmărind şi investind în acţiunile cumpărate de şefii ei). Prin testament, a donat aproape toţi banii către copiii nevoiaşi. Dvs. ce aţi face cu 9 milioane de dolari?” (**Dilema veche**, 2018).

■ Oboseala cum o trădare de sine, repetată de cîteva ori pe zi.

■ A. E.: „A ajuns un personaj important, deoarece are linguşitori. A ajuns un personaj foarte important, deoarece are linguşitori numai ai săi”.

■ Teroarea originalităţii. „Salonul de manichiură Nail Sunny din Moscova a lansat moda unghiilor sub formă de tacîmuri. Clientele dornice să nu mai ducă grija furculiţei şi a cuţitului s-au grăbit să le comande. Degetele sunt echipate cu unghii false de metal. Două sunt sub formă de minifurculiţă, una de minicuţit şi o alta sub formă de scobitoare. Chiar scobitoarea poţi s-o înfigi într-o bucată de tort pe care apoi s-o înfuleci. Deja multe cliente şi-au montat tacîmurile de fiţe pe unghii” (**Click**, 2018).

■ Delicateţe japoneză. Se supără pe umbra lui X, necutezînd a se supăra pe fiinţa acestuia în carne şi oase.

■ Interşanjabilitate. Ai uitat ce voiai să scrii pentru că ai uitat ce voiai să spui. Ai uitat ce voiai să spui pentru că ai uitat ce voiai să scrii.

■ „Pentru a consola un tînăr care a avut un necaz, i se spune: «Fii tare, primeşte-o cu sînge rece; te întăreşte pentru viitor. O dată tot trebuia să ţi se întîmple etc.». Nimeni nu se gîndeşte să-i spună ceea ce este adevărat: necazul acesta are să ţi se mai întîmple de două, de nouă, de o sută de ori - ţi se va întîmpla mereu pentru că, dacă eşti astfel făcut încît l-ai lăsat acum să dea peste tine, acelaşi lucru *va trebui* să ţi se întîmple şi în viitor” (Cesare Pavese).

■ Ochi tăcuţi, ochi care şoptesc, ochi care ţipă, ochi retorici, ochi clevetitori – după circumstanţe.

■ În 2001, Biserica Catolică l-a numit pe Sf. Isidor de Sevilla sfîntul protector şi patron al Internetului, al internauţilor şi al studenţilor.

■ Credinţa are o fenomenologie care poate deruta. Uneori e o inundaţie de lumină beatificatoare, o euforie indicibilă, precum au mărturisit beneficiarii săi. Nici o bucurie lumească nu se află la o atare înălţime. Alteori se lasă cu dificultăţi de conectare mistică, dar şi cu dubii, precum declara confesorului său, cu o dramatică îndurerare, Maica Tereza. Însă în cazul secund se iveşte o salvare. Maica Tereza iubea lumea ale cărei suferinţe se străduia să le aline, adică iubea Creaţia. Pe această cale, cu toate că poate interveni teama distanţării de Creator, rămînem aproape de El, aliindu-ne moralmente cu Opera Sa. Răspundem îndemnului ultim al Evanghelistului Ioan, care, la senectute, rostea doar atît: „Fiilor, iubiţi-vă unii pe alţii”. Întrebat de discipoli de ce repetă aceste vorbe, a precizat: „Pentru că porunca lui Dumnezeu este, şi de se va împlini numai aceasta, ajunge”.

■ Poetul: „un telegraf viu între Dumnezeu şi oameni” (Kafka).

■ „A nu-ţi cunoaşte aproapele este mijlocul cel mai sigur de a nu te cunoaşte nici pe tine” (Monseniorul Ghika).

■ Ultimul ambasador al Rusiei la Bucureşti, contele Poklevsky. Familiar al familiei regale care-l răsfăţa cu numele de Poxen, nu s-a mai putut înapoia în patria sa bolşevizată, unde deţinea moşii întinse. A ajuns în cea mai neagră mizerie. N-avea ce mînca. A murit săvîrşind un fel de grevă a foamei. Nu mă pot împiedica să mă întreb cu stupoare: oare Regina Maria, Regele Ferdinand n-ar fi putut să-l ajute măcar cu atîţia bani cu cît plăteau un valet al lor?

■ Amorul propriu: „cel mai mare din toţi linguşitorii; mai abil decît cel mai abil om din lume” (La Rochefoucauld).

■ „Un exemplu de dulău perfect integrat în societate vine din Columbia, SUA. Negro, un maidanez care s-a aciuat în campusul universitar al Institutului Educaţional tehnic din Monterrey Casanare, a învăţat că banii cresc în copaci. La propriu, pentru că dulăul plăteşte cu frunze biscuiţii şi dulciurile pe care le cumpără de la cantina campusului. Negro a văzut că studenţii folosesc bancnote şi primesc mîncare, aşa că strînge frunze şi merge cu ele în gură pentru a le schimba pe mîncare. «L-au învăţat copiii să facă schimb: vine cu frunze şi pleacă de acolo cu ceva de mîncare. Este fenomenal Negro al nostru. Face chestia asta de mai bine de doi ani», a povestit profesoara Angela Garcia Bernal pentru un post local” (**Click**, 2018).

■ A. E.: „Vulgaritatea fără un pic de lichelism n-ar avea nici un haz”.

■ X scrie din abundenţă cugetări anevoie de contrazis , însă de-o platitudine irezistibilă. Un înţelept la treapta abecedarului.

■ „Pensionarul Bob Kerr, de 74 de ani, a primit în 1976 o moştenire mai puţin obişnuită de la mătuşa lui preferată, Henrietta. Aceasta i-a lăsat prin testament un ou de Paşte pe care l-a încondeiat în 1912 împreună cu sora ei geamănă, Margaret. Din 1976, Bob a păstrat într-o cutie oul care a fost declarat drept cel mai vechi din regatul Unit, fiind evaluat la 500.000 de lire sterline” (**Click**, 2018).

■ Insidios se insinuează bătrîneţea în fiinţa confratelui X, cel atît de încurajator „fără vîrstă”. De pildă în mici sincope ale argumentaţiei şi în fraze fără final, aidoma unei uşi care nu se mai închide bine.

■ Boala: „preţul plătit de suflet pentru ocuparea corpului, aşa cum un locatar plăteşte chirie pentru casa pe care o locuieşte” (Shri Ramakrishna).

■ Ieşind zilnic pe străzile Amarului Tîrg, îmi dau seama cum a fost distrus centrul acestuia. Din teribilism, din indolenţă, din supuşenie oficială, din interese de profit personal? Cert este că zeci de clădiri ridicate în a doua jumătate a secolului XIX-lea şi primele decenii ale celui următor, reflectînd un onest duh negustoresc al locului-timp, au dispărut fără urmă. Le-am privit din fragedă copilărie. Le-am legănat în memorie în anii numeroşi în care am locuit în alte părţi de ţară. Imagini-prietene, asociate de acest Tîrg, m-au acompaniat de-a lungul vieţii şi iată că nu m-au părăsit nici azi, cînd s-au retras în neant. Şi ce-a luat locul străzilor, căci e vorba adesea de străzi întregi, căzute sub necruţarea buldozerului? Blocuri de un anonimat perfect, corespunzînd idealului comunist de viaţă colectivizată, ca-n atîtea alte localităţi cu o soartă similară. Fierul de călcat dictatorial a netezit astfel suprafaţa vălurită a oraşelor noastre, le-a strivit cuta specifică. Nu s-a procedat însă chiar aşa în Ardeal. Oraşele de seamă ale acestuia, precum Clujul, Oradea, Aradul, Târgu Mureşul, Sibiul, Braşovul, au izbutit a-şi strecura casele vechi, chiar cele mai modeste, din centru, prin grila vandalismului ceauşist. De ce acolo s-a putut şi în Amarul Tîrg, nu?

■ „Prea multă noutate înmărmureşte; ştim să gustăm în ceilalţi numai ceea ce putem recunoaşte, restul nici nu-l auzim” (Gide).

■ A. E.: „Linguşitorul, congenital incompatibil cu bunătatea. Egoist, fariseu, cinic, n-ar fi scandalos să-l credem şi «bun la suflet»? Chiar dacă declamă un crez evanghelic, atît de util în carierism. Bunătatea: o absenţă a numitelor vicii şi nu, Doamne fereşte, o coabitare cu ele. Cred că nu mă înşel”. Vrei să-l caracterizezi cumva pe linguşitorul sadea la care mă gîndesc acum? „Nu e nevoie. Îl cunosc şi eu îndeajuns de bine”.

■ Răsfăţul erudiţiei. Cu o preţiozitate proteguitoare, Noica îl îndemna pe Alex. Ştefănescu să înveţe limba greacă şi-l întreba, cu o fină uimire, pe Dan C. Mihăilescu cum ar putea scrie despre Eminescu dacă nu cunoaşte foarte bine limba germană.

■ „Ca şi copilăria, bătrîneţea creşte din uimire, este chiar ea o formă de uimire” (Ana Blandiana).

■ „Rareori se întîmplă să discut cu un american cultivat fără ca numele lui Camus să nu fie rostit de cîteva ori, cu admiraţie. Extraordinarul prestigiu al lui Camus în America. E considerat alături de Gandhi şi de Albert Schweizer etc. ca unul din oamenii reprezentativi ai secolului. De ce? Pentru că a fost «rezistent», a acceptat deci «acţiunea», n-a fost un contemplativ, un artist; n-a trăit în turnul de fildeş. Pentru că a înţeles absurditatea existenţei şi totuşi a acceptat-o; n-a fugit în lume. Admiraţia americanilor pentru umanismul lui Camus. A iubi, a respecta omul – chiar într-un Univers absurd şi într-o societate terorizată de istorie (de poliţia politică) – iată cel puţin o soluţie demnă, virilă, morală. Sensibilitatea americanilor faţă de o poziţie filozofică în care politicul şi eticul constituie elementele esenţiale” (Mircea Eliade).

■ Ironia, cinismul. Cîteodată, spre a nu fi recunoscute, au grijă a se învălui în contrariul lor, de pildă în actul linguşirii.

■ Gînduri care nu mai acced la formulă, precum în acea reclamă insistent transmisă pe micile ecrane, ale unei mărci de baterii electrice, în care omuleţii întruchipînd alte mărci aleargă de zor, dar se prăbuşesc înainte de-a ajunge la *finish*.

■ A scrie în acest jurnal în momentele în care n-ai în vedere un „cititor ideal” (să zicem că cel la care te gîndeai te-a dezamăgit de curînd), ca şi cum, aflîndu-te singur într-un mare oraş necunoscut, te-ai putea rătăci înainte de-a ajunge în locul căutat.

■ „Dai 1.400 $ pe noapte şi iei masa cu girafele. (...) O experienţă cu totul ieşită din comun! Hotelul girafelor din Kenya oferă unica şansă turiştilor de a lua masa împreună cu girafele. Animalele gigantice sunt dresate chiar să dea «un pupic» vizitatorilor. (...) Vizitatorii nu se sperie de girafe, deşi numai gîtul acestora măsoară doi metri. Chelnerii le aduc şi lor frunze, seminţe şi fructe, cînd iau micul dejun alături de oaspeţi. La înălţimea lor uriaşă nu ar avea loc înăuntru. Aşa că îşi bagă capetele pe fereastră şi se servesc direct de pe masă. Preţurile preparatelor sunt astronomice, însă turiştii care ajung acolo nu se plîng. (...) Girafele trăiesc în Africa şi sunt cele mai înalte animale de pe planetă. Cînd aleargă, acestea pot să atingă viteza de 16 kilometri pe oră. Deşi pare incredibil, aceste animale au nevoie doar de 5-30 minute de somn în 24 de ore. Inima girafelor poate să cîntărească 11 kilograme. Are 60 cm. lungime şi pompează 94 de litri de sînge pe minut” (**Click**, 2018).

■ Vis cu repetiţie. Cineva îţi recită versurile într-o limbă pe care nu o cunoşti, pe care n-o cunosc nici ascultătorii săi, textul original rămînînd astfel necunoscut, foarte probabil, pentru totdeauna.

■ Nepăsarea: „calitate destul de echivocă, un efect deopotrivă al stupidităţii şi al puterii de spirit” (Jeune Hermite).

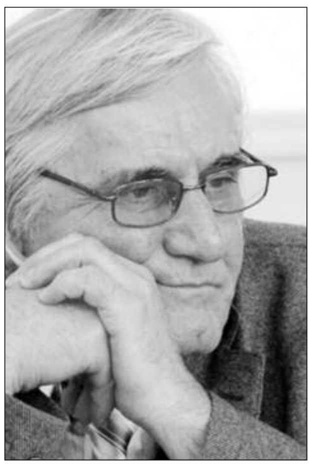
■ Oare de ce ni se par tot mai scurte segmentele timpului în raza a ceea ce trăim ca prezent, cu toate că mereu alimentat de generozitatea trecutului care-i acordă frînturi din materia sa? Poate pentru a economisi energia trebuitoare confruntării noastre cu viitorul, acel bloc incomensurabil în faţa căruia ne aflăm fără scăpare.

■ Comportament. Pentru aceeaşi greşeală să-l ierţi pe Celălalt, dar să nu te ierţi pe tine însuţi.

Vis cu repetiţie. Cineva îţi recită versurile într-o limbă pe care nu o cunoşti, pe care n-o cunosc nici ascultătorii săi, textul original rămînînd astfel necunoscut, foarte probabil, pentru totdeauna.

aforisme

Nicolae Oprea

În fond, poetul contemporan al peisajului transilvan continuă, în spirit postmodern, tradiția iluștrilor poeți ardeleni ai ruralității, rapsodici și vizionari: George Coșbuc (dincolo de parafraza ușor ironică din subtitlul balade și idilă), Aron Cotruș și Octavian Goga. Definitorie pentru lirica sa rămâne, însă, interferența organică dintre biografia poetică și viziunea monografică asupra satului din acest spațiu al tradiției românești. Și expresivitatea multiplelor ipostaze poetice pe care le adoptă.

Cronica literară

Trilogia lui Mircea Petean

Format în climatul spiritual al revistei studențești *Echinox* – care împlinește anul acesta 50 de ani de la înființare -, Mircea Petean face parte din promoția anului 1976 (deși nu figurează în caseta redacțională), împreună cu talentații poeți Aurel Pantea (laureatul Premiului Național „Mihai Eminescu" în 2017), Ioan Moldovan, Ion Cristofor și regretatul Augustin Pop; criticii promoției fiind Ștefan Borbély, Gheorghe Perian și Virgil Podoabă. A debutat editorial ceva mai târziu, în deceniul afirmării generației optzeciste, cu placheta *Un munte, o zi* (1981). Dar volumul reprezentativ pe drumul consacrării apare la aproape un deceniu distanță, *Cartea de la Jucu Nobil* (Ed. Dacia, 1990), înnobilând în transfigurare poetică spațiul natal al comunei Jucu de Mijloc din județul Cluj (în vecinătatea Martei Petreu, născută la Jucu de Jos). După alt deceniu, poetul echinoxist adaugă ciclului grupajul *Cartea de la Jucu Nobil, II, balade și idilă* (Ed. Paralela 45, 2000), urmat la scurt timp de grupajul final *Cartea de la Jucu Nobil* (Ed. Limes, 2003).

În contextul aniversării centenarului de la Marea Unire, Mircea Petean reunește cele trei grupaje, nemodificate substanțial (cu „mici retușuri", recunoaște în *Argument*), sub un titlu emblematic, *Trilogia transilvană* (în propria editură, Limes), păstrând și subtitlurile de detașare (auto)ironică: *ode și elegii*; *balade și idilă*; *ziceri și pilde*. Dealtfel, pe coperta a patra a volumului din 2000 era anunțat proiectul cu dimensiuni epopeice: „Acest al doilea volum din *Cartea de la Jucu Nobil* face parte dintr-o trilogie care se va chema *Transilvania*." În al treilea volum apare și poemul care sugerează redimensionarea simbolică a universului poetic (spațiul-matrice): „Jucu Nobil nu e Jucu de Mijloc/ Jucu Nobil e Transilvania/ Transilvania din cap nu e una cu Transilvania de pe hartă/ Transilvania din cap e Marginea/ Marginea nu e margine/ Marginea e marginea marginii// Așadar, Jucu Nobil e marginea marginii/ iar noi și-ai noștri ne-am mutat cu tot calabalâcul dincolo/ de marginea marginii/ în cerul trecutului care-i/ *Loc al frumosului – bucurie pură*". Aproximând liric monografia satului natal, Mircea Petean conturează, în fapt, imaginea Transilvaniei în vâltoarea istoriei.

Când avertizează – în *Prologul* primului grupaj – „am așteptat să se coacă în mine imagini", poetul își rezervă dreptul prospecțiunii lucide în substraturile istoriei al cărei cronicar obiectiv se dorește. Memoria devine astfel un spațiu mental atotcuprinzător, unde trecutul coabitează cu prezentul. Prin iubire și logos, „scribul" de la Jucu Nobil reînsuflețește figuri și fapte din „verile copilăriei". Sau cum enunță în ultima parte a trilogiei: „corabia prezentului aruncă ancora în apele trecutului". El își întâlnește aievea bunicii și părinții în spațiul comprimat al memoriei afective: „casa bunicului meu și a bunicii mele era o insulă verde/ cu pădure cu grâu cu grădină/ cu livadă de casă și iepuri de câmp/ cu vaci și viței cu o pereche de cai și o pereche de boi/ cu câine și pisică dar și cu oi/ cu miel de paști dar și cu porc de crăciun/ cu copiii lor și copiii copiilor lor// dintre ei îl văd detașându-se pe tata/ înaintează spre mine se oprește în dreptul meu/ și-mi spune o dată de două ori de trei ori de nu știu câte ori/ să scriu despre toate astea/ și despre multe altele câte s-au fost petrecut".

În registru post-modernist (un enunț definitoriu: „memoria mea este un cimitir de zei păzit de cuvinte – relicve ale unei postmoderne mitologii"), productul incursiunii în *domeniul străbunilor* devine un text scris sub privirile personajelor evocate („bunica mea se uită la mine acum când scriu"). Cel care scrie este deopotrivă martor și protagonist al unor *Munci și zile* cvasi-hesiodice. Actul poetic, concretizat prin aglutinarea unor tablouri vivante din aria rurală, reprezintă și un act istoric de reparație: „aceștia am fost noi mâncătorii de bulbi/ iar nu mâncătorii de libelule/ despre noi se vorbește puțin în prea puține tratate/ de aceea am ținut să reparăm noi înșine o istorică/ nedreptate". Implantat într-un teritoriu conturat în tușe afective, poetul se detașează de lumea sa, prin joc și ironie, chiar dacă frisonul melancolic irigă necontenit arterele poemului. Oamenii pământului sunt văzuți ca înaintași de stirpe nobilă și, mai cu seamă, ca niște aezi din homerica stirpe care știau să împace muncile câmpului cu arta cuvântului. Grupajul intitulat *Aezii* cuprinde câteva portrete ilustrative, în acest sens, dincolo da parodia implicită: un rapsod, un diac ce „făcea verșuri/ pe cât de solemne pe atât de săltărețe", un colonel care „scrisese și el poezii", altul „care n-a pierdut plăcerea de a construi lumi/ din cuvinte". Dar memorabil este profilul bunicii care veghează actul creației („ea era echilibrul/ între viață și moarte"). Viziunea poetică transformă în *text* această lume aflată la confluența naturii cu civilizația („Lumea era un text/ scris cu caractere umbroase").

Explorator asiduu al ruralității reale și ancestrale, Mircea Petean nu-și reprimă defel elanul descriptiv și predispoziția narativă (uneori, excedentară). Mai cu seamă în a doua parte a trilogiei, într-o serie de balade (amintind de baladescul resuscitat de poeții din Cercul Literar de la Sibiu): *Șef de trupă regizor și interpret*, *Mormântul gol*, *Anii de ucenicie ai călătorului de profesie*, *Balada culegătorului de ouă de păsări sălbatice*, *Măștile inocenței*, *Inocentul*, *Nopți albe*. *Istoria secretă a Cercului*, *Balada unu călător de profesie de altădat'*, *Eu și Bazil al meu* ș.a. Sunt poeme în care realul este expresiv îngemănat cu imaginarul. Culminând cu unica (subintitulată) *idilă*, *Fluviul și muntele*, conturată în stil colocvial, uzând de animism: „Era un munte cu fruntea-n soare și cu schiori la poale/ încins cu un brâu de păduri/ un munte – iartă-mă că te citez -/ *ca un mormânt faraonic deasupra rămășițelor/ pământești/ ale zile*// și un fluviu în care se oglindeau mai multe capitale europene/ și în care se vărsau nenumărate râuri și pâraie/ un fluviu a cărui curgere – aș îndrăzni să spun -/ era definiția însăși a melancoliei/ de întâlnit unde/ și când să se-ntâlnească/ nu-i modru căci el e veșnic cu capul în nori/ iar ea e mană cerească// vorbesc de duhul muntelui și de zeița fluviului/ - desigur -/ de astă dată"

În ultima parte a *Trilogiei transilvane* predominantă este turnura meta-poetică, datorită întrupărilor poetului proiectate pe fundalul alegoric al istoriei („căci istoria nu-i făcută din mari isprăvi/ ci din episoade mărunte/ tragi-comice absurde sau crude/ ca măcelul care a urmat"). Apar în prim-plan dublurile eului poetic, ca o multiplicare a ipostazelor prin care se realizează rostirea poetică: Călătorul de profesie, Bazil, Maestrul, Nicanor, Neocinicul și scribul reactualizat. Din „mulțimea personajelor care te dispută/ și care își recită rolurile pe coridoarele minții", cum spune poetul, se desprinde *Într-un târziu-dumiritul*: „în timp ce semenii lui se întrec să-și probeze vrednicia/ mânați de gustul performanței cu orice preț/ de pofta de glorie/ și de setea de putere/ într-un târziu-dumiritul/ care știe/ că infinit-măruntul are timp/ că este timp/ că e timp destul/ respiră// căci mai presus decât toate este ritmul respirației/ egal/ implacabil/ deplin". Poet cultivat (ca majoritatea optzeciștilor), cu vaste lecturi demonstrate prin referințele din câteva poeme îmbibate de livresc și prin utilizarea frecventă a inter-textului, Mircea Petean ajunge să-și caracterizeze în cunoștință de cauză propria poetică, în argumentul introductiv: „...mărturisesc că dragostea, la început, creația. Mai târziu, mi-au revelat această dublă natură a ființei mele: conștiința prezentului, lucidă, polemică, și fascinația trecutului (faptul că vorbesc despre copilăria mea nu înseamnă că-i vorba de un trecut personal pentru simplul motiv că datele copilăriei sunt genezice), regresivă, senzuală și, asta poate părea paradoxal, profund morală."

Poezia lui Mircea Petean nu este apăsat marcată de influența blagiană, cum afirmă răspicat prefațatorul improvizat al volumului, Andrei Terian: „...adevăratul zeu tutelar al acestui volum este Blaga (...) universul liric se deschide din plin motivelor din *Marea trecere* și *Lauda somnului*." (text preluat din revista „Euphorion"/ 2004). În fond, poetul contemporan al peisajului transilvan continuă, în spirit postmodern, tradiția iluștrilor poeți ardeleni ai ruralității, rapsodici și vizionari: George Coșbuc (dincolo de parafraza ușor ironică din subtitlul *balade și idilă*), Aron Cotruș și Octavian Goga. Definitorie pentru lirica sa rămâne, însă, interferența organică dintre biografia poetică și viziunea monografică asupra satului din acest spațiu al tradiției românești. Și expresivitatea multiplelor ipostaze poetice pe care le adoptă. Semnificativ – în loc de concluzie - este autoportretul liric indirect - sinteză a referințelor critice – conturat de Mircea Petean, cu ironie și umor, în secvența *(unii au deplâns faptul că nu sunt poet vizionar)*: „...am fost când hăruit când complexat/ nu chiar un simplu duplicitar/ când mag cerebral când împricinat decerebrat/ când un sofisticat ins natural când un idilic rafinat/ când un aventurier domestic solar și teluric în același timp/ când un haijin/ Ulise/ ori mai bine anonimul transilvan/ ce mai tura-vura m-au făcut în fel și chip// dar eu m-aș fi mulțumit să fiu om întreg/ eu sunt ceilalți".

Biblioraftul cronicarului:

Teofil Răchițeanu, *Efulgurații (ultimele catrene)*, Ed. Scriptor, Cluj-Napoca, 2018;

Victoria Fonari, *Atingeri de îngeri,* Ed. Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2018; *Fericirea din clepsidră – poeme –* , Ed. PapiruS Media, Roman, 2018; *La marginea absolutului // Au bord de l'absolu*, f. ed., Chișinău, 2016;

Florea Burtan, *Tren printre zodii, Poeme de odinioară*, Ed. Neuma, Cluj-Napoca, 2017;

Valentin Predescu, *Dizgrații (I). Timpul Puterii vs. Puterea Timpului*, Ed. Tracus Arte, București, 2017;

Emil Stănescu, Mihai Samson Popescu, *Carmina magna/ Cinci poeme românești*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

George D. Piteș, *Al treilea cer*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

Iulian Moreanu, *Am venit să mor lângă tine*, proză scurtă, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

Constantin T. Ciubotariu, *Shalom Via Dolorosa*, Ed. Aius, Craiova, 2018;

Ana Dobre-Pelin, *Eu și celălalt, proză scurtă*, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

Iulian Filip, *Nici o șansă cu extratereștri*, proză, Ed. Academiei de Științe a Moldovei, Chișinău, 2018;

Ion Mărculescu, *Dunăvăț*, proză scurtă, Ed. Pandora, București, 2018;

Dan Miron, *Ascultă muzica*, roman, Ed. Polirom, Iași, 2018:

Liviu Nanu, *Ziua p(r)ostului*, Ed. Grinta, Baia Mare, f.a.;

Carmen Georgeta Popescu, *Zepeline,* roman, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

Elena Condrei, *Cu fața spre universalitate/ Eminescu și eminescologia azi*, interviuri cu acad. Mihai Cimpoi, Ed. Geea, Botoșani, 2018;

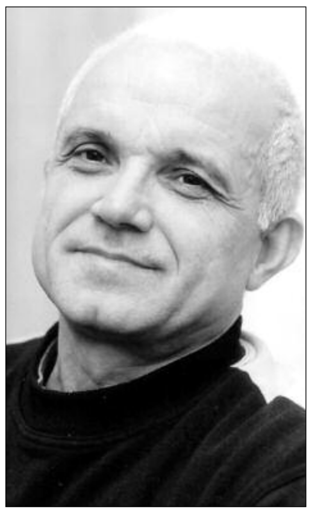
Mariana Sipoș, *Dosarul Marin Preda (viața și moartea unui scriitor în anchete, procese-verbale, arhive ale Securității, mărturii și foto-documente)*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Ed. Eikon, București, 2017; *Destinul unui disident: Paul Goma*, Ed. Eikon, București, 2014;

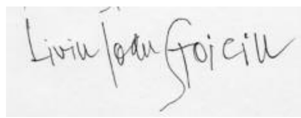
Receptarea critică a operei lui Tudor Țopa, vol. îngr. de Mihai Stan, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

Poezia războiului de reîntregire a neamului și a Marii Uniri, Antologie de Marin Iancu, pref. Nicolae Băciuț, Ed. Bibliotheca, Târgoviște, 2018;

Caietul premianților, ed. 2018, Festivalul Național de Literatură „Marin Preda", Ed. Aius, Craiova, 2018.

Liviu Ioan Stoiciu

利维乌•伊万•斯托伊秋
Am parte de o criză de conștiință

Încep abrupt. Îmi imaginez cã la titlu „v-ați prins urechile”: mã amuz, vã rog sã-mi dați voie. La recitalul de la Târgul Internațional de Carte de la Beijing (de vineri, 24 august) am descoperit cã am o admiratoare de moment, Chu Qunli „de la postul RCI”, care m-a rugat sã scriu pe hârtie cum se caligrafiazã numele meu, era fascinatã de ceea ce ascultase. Știa românește, citea caractere latine, lucra la Radio China Internațional. Auzisem cã mai toți chinezii evitã scrisul într-o limbã strãinã (inclusiv cei ce știu o limbã strãinã), toți vrând sã impunã hieroglifele chinezești. Mai apoi, acasã, pe e-mail, am rugat-o sã-mi spunã cum se scrie numele meu în chinezã — îl copii aici, de curiozitate: *Numele dvs. Liviu Ioan Stoiciu se scrie in caracere chinezesti in felul urmator* 利维乌•伊万•斯托伊秋, *dar se citeste dupa Pinyin, Liweiwu•yiwan•situoziqiu. Suna dupa Pinyin foarte placut*... Îmi mai scria în e-mail, grozav: *Imi place foarte mult limba romana. E limbajul lui Eminescu. Sper ca pot face progrese necontenite in insusirea acestei limbi. E meseria mea si pasiunea mea. Sper totodata sa revin in Romania, unde am invatat doi ani in 2002 si 2012. Mi-e dor de prietenii mei romani*...

Nu știu de ce, îmi doresc sã țin secrete tot felul de amãnunte legate de preumblarea de nici patru zile în China. La ora 19 se întuneca la Beijing, n-aveam ce sã fac dupã ce mã plimbam douã ore pe bulevarde sã simt pulsul localnicilor. N-am intrat în restaurante sau cafenele (ar putea colegii cu care fost la Beijing sã vã dea amănunte, ei mâncau și beau la localuri, erau „ gașcă” simpatică, își împărtășeau aceleași idealuri literare; eu mâncam hrană rece și beam apă minerală la cameră, în singurătate; nu spun cât eram de dezamăgit de magazinele alimentare). Natural, am ținut jurnal scris de mână și în China, din păcate, superficial, de suprafață, n-am fost pregătit dinainte (din lecturi sau documentare video) să înțeleg „spiritul locului”. Câteva notații le voi prelua aici, din fugă, totuși...

În prima zi, marți, 21 august, cazați la prânz la un hotel impresionant, Suissotel. Stația de metrou e la intrare (tot aici e trecere subterană pe sub bulevard). Schimb la hotel, ajutat de o doamnă de la ICR Beijing, dolari aduși din România în yuani. E un miros persistent de mâncare, oriunde te găsești (care se impregnează în haine; mi le schimb și la jumătate de zi), o fi vorba de smogul celebru de la Beijing? Aer sufocant, cald, de nerespirat, dur. Peste tot, în schimb, e aer condiționat de mare eficiență. Restaurante, birturi, cafenele pline, câte vrei și nu vrei. Trecători îmbrăcați lejer, „sportiv”, în adidași majoritatea (sigur, telefoanele mobile fac parte din accesoriile obligatorii). Sunt magazine de îmbrăcăminte și încălțăminte occidentale la dispoziție, toate firmele posibile celebre (domină stilul de viață american). Mă îngrozește efectiv haosul din trafic, nu se respectă nimic la intersecții (uriașe de-a dreptul), îți faci cruce cu limba în gură înainte să treci bulevardul, trecătorul nu are întâietate, deși are semafor verde, cel cu bicicleta și motocicleta dă peste tine pe trecerea de pietoni, venind din stânga sau din dreapta (nu spun că merg și pe trotuare!). Polițaii rutieri se uită în... sus.

Ziua a doua în China, miercuri, 22 august 2018: Beijing. Telefonul mobil nu-mi mai folosește la nimic, n-am Facebook, n-am acces pe Google, nu primesc e-mailuri. Vodafone român mă anunță costurile, dacă schimb o vorbă cu Doina Popa (întors în țară am plătit 350 de lei pentru un singur apel la care am răspuns și pentru câteva SMS-uri scurte!). Resimt schimbarea fusului orar (diferența față de România e de cinci ore). Nu mă pot învăța cu mirosul aerului de afară, are ceva nesănătos în el. Pe stradă, doamne cu umbrele, împotriva soarelui, doamne cu măști pe față împotriva smogului (aveam asemenea măști și la hotel în inventarul camerei). Mă însoțește Robert Șerban, luăm metroul ultramodern (după tipicul Parisului, dar mult mai extins) până la Piața Tienanmen, trenurile vin din minut în minut (și tot e aglomerat). Trecem prin filtrul de securitate, strict (asemănător celui de la aeroport), apoi de alt filtru de securitate la suprafață, asemănător, la intrarea în zonă. Apropo, mai subliniez o dată: tot Beijingul e înțesat de camere video, în orice loc și orice oră, e un control total. E o aglomerație de nedescris, venim încet în Orașul Interzis (sau Palatul Imperial Chinezesc; e cel mai mare palat din lume), format din 980 de clădiri de patrimoniu, întins pe 72 de hectare (reședință a împăraților Chinei; „a fost palatul imperial chinez de la dinastia Ming până la sfârșitul dinastiei Qing — anii 1420 până în 1912”; 24 de împărați, 14 din dinastia Ming și 10 din Qing), trecem la rând dintr-o poartă-pagodă în alta, de la Poarta Liniștii Cerești la Poarta Glorioasă sau la Poarta Meridian, admirăm curțile interioare și zidul de fortificații, de apărare, înalt de 8 metri (cu o lățime de 52 de metri la bază!), cu turnuri la colțuri, cu acoperișuri cu creste, mergem de-a lungul șanțului de apărare cu apă adâncă de 9 metri, care înconjoară Orașul Interzis. Intrăm apoi cu bilete în Palatul Culturii (fost Templu Regal Ancestral, a servit ca altar pentru sacrificii, teribil; azi e plin de mirese care se fotografiază aici), e o minunăție, cu sculpturi în marmură de vis; e aflat într-o grădină de pini și chiparoși cu o vechime de multe secole, cu lacuri cu nuferi. Admirăm și expoziții de artă realistă de azi. Ieșim mai departe, obosiți deja, în Piața Tienanmen (cea mai mare piață din lume, de 440.000 de metri pătrați), cu Monumentul Eroilor și Mausoleul lui Mao Zedung (care adăpostește mormântul liderului comunist, într-un sarcofag de cristal; poate fi vizitat până la ora 12), în fața lui e altă Poartă-pagodă impresionantă de top (peste tot e scris numai în chineză, nu poți să înțelegi; rare sunt locurile turistice unde e tradus și în engleză). Luăm metroul să ne întoarcem la hotel, dar ne hotărâm din mers să ieșim la Templul Lama, „cel mai mare templu al budismului tibetan” — suntem copleșiți, trecem de Poarta Armoniei, sunt zeci de pavilioane cu uși înalte, intri mereu în altare, sunt închinători și tot felul de locuri sculptate în fier (cu simboluri sacrale specifice), în care ard bețișoare parfumate și tămâie; plutești. Sunt găzduiți aici patru gardieni ai lumii care zdrobesc diavolii sub picioarele lor. În marile săli sunt statuile lui Buddha în diferite ipostaze, de speriat (cresc în mărime, ultima are 36 metri; există și două Buddha de sex feminin!). În acest spațiu sfânt am avut parte de o criză de conștiință, fiindu-mi imposibil să mă închin lui Buddha, neștiind cum să mă comport (lasă că mi s-a părut o impietate să fac o cruce, eu fiind ortodox) — urmarea? A doua zi am fost „însemnat” crunt...

Ziua a doua în China, miercuri, 22 august 2018: Beijing. Telefonul mobil nu-mi mai folosește la nimic, n-am Facebook, n-am acces pe Google, nu primesc e-mailuri.

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale. Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

RECUNOŞTINŢĂ

Sunt profund recunoscătoare pentru faptul că DOOM² îmi dă voie... să fiu cultă, acceptând alături de despărțirea în silabe după pronunțare și pe aceea după structură, adică după elementele componente: „Despărțirea după structură are caracter cult...” (DOOM², Ediția a II-a revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, p. LXXX). Chiar mă simt vinovată că nu reușesc să-mi scot cultura asta din minte și îmi este atât de greu (de fapt, imposibil) să despart în silabe conform primei variante recomandate de DOOM². De exemplu:

dezacord: *de-za-/dez-a-*
dezactiva: *de-zac-/dez-ac-*
dezorganiza: *de-zor-/dez-or-*
inactiv: *i-nac-/in-ac-*
inactual: *i-nac-/in-ac-*
inadmisibil: *i-nad-/in-ad-*
inexprimabil: *i-nex-/in-ex-*
inospitalier: *i-nos-/in-os-*
transoceanic: *tran-so-/trans-o-*
transfăgărășean: *tran-sfă-/trans-fă-*
transeuropean: *tran-se-/trans-e-*
dreptunghi: *drep-tunghi/drept-unghi* etc.

Este, într-adevăr, o dovadă de profundă cultură să-ți dai seama de alcătuirea unor derivate ori compuse precum cele de mai sus și multe altele. Dar, ce să faci? Capitala-i capitală și nu poți contrazice „generația medie de intelectuali din București” (*op. cit.* p.XIII).

CIREŞE/CIREŞI

La vremea cireșelor și a căpșunelor, mă plimbam printre tarabe să le aleg pe cele mai mari, mai frumoase, mai proaspete, mai...ieftine și, cu puțin noroc, mai... românești. Observ că pe toate etichetele scrie, cu litere mai strâmbe ori mai drepte, de tipar sau de mână: *cireșe, căpșune*. Ce se întâmplă? Oare oamenii ăștia nu știu că DOOM² recomandă ca primă variantă de plural forma *cireși, căpșuni* (pentru fructe, nu doar pentru pomi și plante, p. 150, 129)?

Nu am de lucru și întreb o bătrânică așezată pe marginea aleii ce duce spre piață, care avea un coș imens (cum l-o fi adus?) cu cireșe mari și roșiatice, de-ți lăsa gura apă:

Vreau să cumpăr niște cireși, cât costă?

Nu vând, maică, cireșii! Răspunse bătrânica supărată. Ce-ți veni? Doar cireșele. La anu' ce mai fac dacă vând cireșii?

Chiar așa, ce-mi veni? De unde să știe bătrânica de vorbirea „generației medii de intelectuali din București” (*op. cit.* p.XIII). Ea e de la țară!

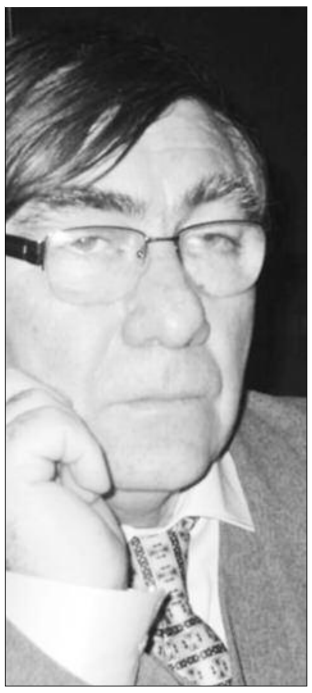
Și cum mă aștept la orice, mă întreb: Pe când vom mânca *pruni* și *vișini*?

MUSCHETAR SAU... MUŞCHETAR?

Cum toate televiziunile și-au propus să difuzeze aceleași filme până când le vom învăța pe de rost, am revăzut, recent, câteva secvențe din *Omul cu masca de fier*, Franța, 1962, cu Jean Marais. Filmul mi-a reamintit că DOOM² acceptă varianta *mușchetar*, alături de forma (singura corectă din punctul meu de vedere) *muschetar*. Din Notă asupra ediției (DOOM², Ediția a II-a revăzută și adăugită, Univers Enciclopedic Gold, București, 2010) înțeleg că acceptarea unor variante precum *mușchetar* reflectă adaptarea normei academice la uzul actual al „generației medii de intelectuali din București” (*op. cit.* p. XIII).

Dacă despărțirea în silabe după structură, adică după elementele componente din structura anumitor cuvinte „are caracter cult” (*ib.* p. LXXX), probabil că și forma *muschetar* nu este accesibilă întregului popor. Cine mai știe astăzi ce este *muscheta*? Pe când de *mușchi* a auzit tot românul. Varianta *mușchetar* chiar are un aspect profund românesc (*sic!*), întrucât pare a fi derivat de la *mușchi* cu sufixul *–ar*, ca în *boschetar*. Ei, se mai află acolo un *t*, dar îl putem ignora! Așa cum un anumit spot publicitar consideră că a sărbători Marea Unire înseamnă „a încinge grătarul”. (Trist și oribil totodată!) Să revenim însă. Mă gândesc că, de-a lungul timpului, având în vedere și tendința de închidere a vocalelor (în limba română), forma *mușchetar* să devină *mușchitar*. La plural chiar ar fi un cuvânt pe înțelesul întregului *bobor* (*mușchi tari*), inclusiv pe înțelesul „generației medii de intelectuali din București”.

Ion Toma Ionescu - 70

şi după ce izbândeşti, să o iei de la capăt...

afişul
vieţii
are chipul
unei mrene
ce se zbate
pe uscat

în timp ce
moartea
săpă
nisipul
în malul
surpat

poesis

între dragoste,

şi moarte
amuşinând
omul e o pendulă
fudulă de urechi

altfel ar auzi de departe
îngerul strigând rar
fiare vechi răscumpăr
fiare vechi în numerar...

am să vă uimesc,

poezia mea
e doar o stare
în care sufletul
îşi găseşte un alt trup

la început curgător
tremurând de emoţie
când se întrupează
precum piftia de şorici
din ţipătul înjunghiat
al animalului
în ajun de crăciun
luând forma vasului
de lut ars
acoperit de ninsori

împărţim viaţa
în două ca pe o
pâine neagră
albind cuvintele
cernite din dureri

în timp ce
sângele domnului
dă pe foc într-un
ceainic de tablă...

am zărit o blondă,

pe stradă
la călanu mic

avea
atâta cocs în ea
de se topea
ca un bulgăre
de zăpadă
în inima mea

la răspântii,

mă regăsesc uneori
vegetând...
stau în mine ca o hologramă
cu ochii
în învelişul cerat

în plină dramă
îmi cresc spini în platfus

...îmi vine să rămân
cactus

ceaţa

strecoară în imagini rotocoale vineţii
acoperind golul dintre cuvinte
calculatorul toarce impersonal
abia de simt sârma ghimpată
pe care calc într-un echilibru precar

lupii albi înfometaţi adulmecă în aer
urma inconsistentă a fricii
flori albastre de gheaţă,
subţiri înfloresc
pe fereastra din cer a bunicii

stocate pe hard,

are toate datele
să intre
cu oiştea-n gard

fante galant oscilează
între proză şi poezie
ca studiu
al unui preludiu

lunecos
aerodinamic
lucid rafinează
alcooluri în vid

îşi mişcă uşor
cuvintele
aripi de aer
şi apă

unduitor
ca o râmă
îşi sapă
în orb hărţile

e un animal
insidios şi rebel
timpul vine spre el
din toate părţile

un păianjen,

imens paralel,
îşi întinde plasa de fier

nori
celebrând
cei o sută
de sori
s-au strâns
pe cer...

ţara mea râzând
ca un hohot de plâns
se strămută
în ger

ca un fluture,

prins într-o mie de ace
gol pe dinăuntru
desfrunzit de atingeri...
un cocon de umbră
ce tace
între dunele fierbinţi

mi s-ar părea firesc
prin geam
în insectar
când privesc
să am
o mie de chipuri,
dar...

nu pe pământ,

are viaţa
tărâmul fericirii
dar ca să poţi să rămâi
cu destinul iubirii
să-i poţi înţelege
adevărul divin
guşti mai întâi vinul
şi abia apoi muşti
mărul din vin

cum să-mi las copilul,

din grijă
în primejdia fluşturaticei
zvârlugă de apă
îi va luneca printre degete

gândea mama
şi eu tăiam cu braţele
întors pe spate
apa în două
râuri...

ca şi cum luneci,

cu mâinile
înfrunzind pielea
ceţoasă
devălmăşind voit
sub cearşafuri
de smalţ
ordinea riguroasa a umbrei

am văzut o casă
în zwolle
din colţuri de cărămidă
ieşind în relief
ca ţepii unui arici

ce fiinţă hieratică
şi caldă
se dezvelea
sub hlamidă roşie

desfrunzeşte,

pielea şarpelui
nisipul lustruieşte
glezna apei

coaja nucilor verzi
de atâta vară
plezneşte
şi crapă

flacăra lumânărilor
sapă în ceară
bezna
tăcerilor

sâmburii merelor
sâmburii merelor
în carnea de măr
se îngropă

vânt e vântul

care ne vântură
în cele patru vânturi
şi pământ pământul
ce ne pământură
în morminturi

apă e a apa
care ne sapă
şi ne îngroapă
în groapa de apă
lângă corabie...

scut fără sabie
şi arc de curcubeu
în noaptea lungă
a lumii gemene
dumnezeu scapără
amnarul pe cremene
şi ne apără

şi după ce izbândeşti,

să o iei de la capăt...

afişul
vieţii
are chipul
unei mrene
ce se zbate
pe uscat

în timp ce
moartea
săpă
nisipul
în malul
surpat

nu urci la ceruri,

pe aripi
planat
în lumină
de îngeri

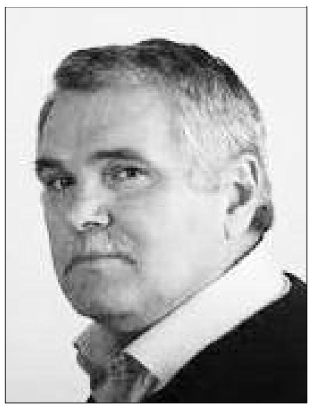
îţi scuturi
sufletul
curat
de ţărână

îngropi
caligrama
la rădăcină
de sângeri
să nu-ţi rămână
afară

şi-ţi spânzuri
ca pe-o povara
teama
cu frânghia
de ceară...

nu urci la ceruri,
pe aripi
planat
în lumină
de îngeri

Ștefan Mitroi

Mâini de zăpadă

Închide ochii, mi-ai spus, ca să te pot spăla pe cap!
I-am închis, și părul mi s-a făcut alb de la săpun.
Și-n timp ce stăteam cu ochii închiși, am adormit.
Și-n timp ce dormeam, s-a făcut iarnă afară.
Tu mă spălai mai departe pe cap, în vreme ce eu făceam un om de zăpadă, care semăna cu tata.
Eram toți trei în casa noastră cu două odăi, și tata stătea cu spinarea rezemată de sobă, topindu-se fără să bage de seamă.
Când tata se va topi de tot, va trebui să mă fac pe mine de zăpadă, am zis. Și chiar asta făceam, în timp ce tu mă spălai pe cap, mă transformam râzând în om de zăpadă.
Adică în om mare, și tu îți treceai mai departe mâinile prin părul meu alb, și mi se făcea de la mâinile tale poftă de somn, și mi se făcea de la somn poftă să fie iarăși iarnă afară, iar de la iarnă mi se făcea poftă ca tu să mă speli mai de departe pe cap.
Și se făceau pereții odăii în care dormeam albi de la săpunul din părul meu, și se făceau albi și pomii din curte.
Spălai cu apa rămasă de la mine ulițele satului, după care dealurile din preajmă și pădurea, apoi cerul și ploaia, care spăla mâinile tale.
Se făceau toate albe, și eu dormeam mai departe, zicându-ți: Nu le lăsa, mamă, să stea cu spinarea rezemată de sobă, cum a stat tata. Cu cine o să mai rămân eu pe lume dacă or să se topească și ele?
Cu mâinile mele, mi-ai spus.
Am vrut să deschid ochii ca să văd dacă mă minți.
M-am gândit, însă, c-or să mă usture de la săpun și-am continuat să rămân cu ei închiși, în timp ce mâinile tale mă mințeau, spălându-mă mai departe pe cap, și-n timp ce tu mă spălai, mă mințeam și eu, dormind, și-n timp ce dormeam, îmi ieșeau stoluri de gânduri albe din cap, ce se întorceau la cuiburi din țările calde, și-n timp ce ele se întorceau, se făcea tot mai cald afară, iar mie mi se făcea poftă să visez c-a venit primăvara, și răsărea o iarbă albă pe dealuri, cred că de la clăbucul din părul meu.
Și-n tot acest timp, tu stăteai cu spinarea rezemată de sobă. Și-n timp ce stăteai, te făceai tot mai mică. Atât de mică, încât te-am luat, așa cu ochii închiși, în palmă, și așa, cu ochii închiși, te-am întrebat: Mamă, ce te-a apucat?!
Și-am văzut, fără să deschid ochii, că nu te mai văd. Și, nemaivăzându-te, am plâns cu ochii închiși. Și-n timp ce te plângeam, mi s-a făcut poftă de iarna în care îmi ziceai să închid ochii, ca să mă poți spăla pe cap.
Și-n timp ce mă spălai, am ieșit în curte cu ochii de două ori închiși și ți-am făcut mâini de zăpadă, ca să fiu sigur că are cine să aibă grijă de mine.
Și erau cele mai frumoase mâini de zăpadă din lume.
Și-n timp ce ele se jucau cu zăpada din părul meu, plângeam de fericire. Cu ochii de două ori închiși.

Loterie

Fiul meu trage cu pușca
Eu trag un loz
Tata trage un pui de somn
Bunicul trage să moară
Mai trage o dată, scrie pe bucata de hârtie.
Fiul crede că el și trage a doua oară.
Nimerit de glonț
Bunicul nu mai zice nimic.
E pentru mine, zic eu.
Necâștigător, scrie pe lozul cel nou.
Tata trage să moară
Eu trag un pui de somn
Fiul meu trage un loz
Fiul său trage cu pușca
Tata nu mai zice nimic
Fiul meu trage un pui de somn
Eu nu mai zic nimic.

De dragoste

Iubita mea și-a pus o mască de femeie bătrână. Mă încearcă, desigur!
Dar eu știu că fruntea veștedă a femeii ce stă la masă alături de mine e a fetei pe care am dus-o într-o zi de primăvară la altar.
Așa că o întreb, glumind ca pe vremuri:
Ce zici de o plimbare cu pasul până la marginea galaxiei?
Numai să nu întârzii la serviciu! zice ea cât se poate de serios.
Da de unde! În mai puțin de o sută de mii de ani lumină suntem înapoi!
Atunci merg, se ridică ea de pe scaun și, punându-și inelul lui Saturn
pe deget, se îndreaptă, cu spinarea ușor gârbovită,
spre ușă.

Despărțirea de înger

Din cauza băuturii
încurcase
balta de la marginea satului cu cerul.
În loc de pește
a găsit în năvod
vreo două-trei fulgere
câteva apusuri de soare și un înger.
Fulgerele i le-a dat nevestei
să și le prindă duminica în păr
Doar că ea se fudulea în toate zilele
săptămânii cu ele.
A ars tot grâul de pe câmp
din pricina asta
lăsând în anul acela satul fără pâine.
Apusurile de soare le-a vândut pe mai nimic
unui poet de la oraș
iar îngerul a zis să-l păstreze pentru copii
ca să aibă cu ce să se joace joace în zilele geroase de iarnă.
Numai că el însemna o gură
în plus la masă
așa că l-a dus cu prima ocazie la târg,
sperând să capete un preț cât mai bun pe el,
deși era destul de jigărit.
A găsit repede cumpărător.
Înainte să plece cu celălalt
îngerul a întors
capul peste umăr și i-a zis:
-Să nu-ți pară rău! Mai gândește-te!
Cum adică să-mi pară rău?
s-a gândit el pe loc.
Ce vrei să spui?
În timp ce se îndepărta
îngerul i-a strigat:
-Sunt îngerul tău păzitor, prostule!

Adunarea și scăderea

Nu poți să fii chiar din clipa în care te naști de aceeași vârstă cu părinții tăi. Viața ta este de mii de ori mai mică decât a lor. N-ar putea să-și astâmpere nimeni setea cu ea, dacă i-ar da prin gând s-o adune în căușul palmei și s-o soarbă. Dar nu-i dă nimănui.
Ți-e atât de frică de venirea pe lume, încât îți vine să țipi. Și chiar țipi.
Eu țip și acum, dovadă că mai am încă de venit. Și-o să am până în ziua de pe urmă. Cred că și după aceea un pic.
Tot ce țin minte din clipa în care m-am născut e că doream să am o viață mai mare decât aveam. Și-am avut. Nici nu vă închipuiți cum! Am pus la un loc puținătatea existenței mele cu cerul la care mă uitam mirat. Nu mai era nicio deosebire între viața mea și viața oamenilor mari din preajmă.
După aceea, când am început să cresc, mi-a fost mai ușor. Adunam vârsta la care ajungeam cu vârstele ce-mi rămăseseră mici și deveneam leat cu tata într-o fracțiune de secundă.
L-am ajuns în felul acesta din urmă și pe bunicul.
Vârsta când am intrat la școală plus vârsta când am intrat la liceu plus vârsta când am plecat în armată plus vârsta primului meu copil înseamnă exact anii bunicului dinspre tata. Anii pe care ar fi putut să-i aibă, dar nu i-a avut, căci, într-o vară, cam pe la seceriș, i s-a năzărit să se oprească din venitul pe lume. Și s-a oprit fix la vârsta mea de acum. Așa că, dacă e să mă judec după vârsta morții lui, eu sunt bunicul meu de atunci, pe care nu l-am cunoscut, deoarece nu mă născusem încă.
Singura ocazie de a-l cunoaște ar fi să înaintez mai departe în vârstă. Nu atât în locul meu, cât al lui. Ca să împărțim măcar viitorul, fiindcă trecutul n-am putut. Mi-ar fi plăcut să facem pe din două cele două mii de zile petrecute de el ca prizonier la ruși. Câte o mie de fiecare. Poate că asta l-ar fi ajutat să moară doar pe jumătate, nu de tot, cealaltă jumătate de moarte revenindu-mi mie.
Bunicul ar fi știut să fie recunoscător, așteptând să mă vadă venind pe lume.
Cum nu m-a văzut, el crede pesemne și acum că eu nici nu exist. Acesta este de fapt adevăratul motiv pentru care țip.
Nici nu știți ce tare poate să doară faptul că bunicul nu știe nimic, dar absolut nimic despre mine. Că viața mea, bunăoară, este egală în momentul de față cu viața lui. Fără s-o adun cu altceva, cum făceam în liceu, când adunam prima fată strânsă în brațe cu prima poezie de dragoste scrisă, întrucât țineam morțiș pe atunci să-l întrec în vârstă pe profesorul de filosofie.
În numai câțiva ani îi voi întrece pe toți. Va trebui ori să mă opresc, ori să găsesc pe cineva care să mă învețe scăderea.
Dacă, de exemplu, aș scădea din vârsta mea de acum iarna în care am fost pentru ultima oară la colindat, apoi toamna în care m-am pomenit plecând singur de acasă, după care vara când l-am dus pe tata la groapă...Iar dacă n-o să fie de ajuns, cele o mie de zile de prizonierat ale bunicului, păstrând mia mea intactă. Și dacă și așa este puțin, ochii închiși ai mamei în timp ce-mi citea scrisorile pe care nu i le-am trimis niciodată!
Sunt gata să scad orice. Numai să mă învețe cineva cum!
Dacă m-ar învăța, sunt sigur că mi-aș putea face viața mică la loc, cum a mai fost. Și poate că se va găsi cineva căruia să i se facă sete de ea și, strângând-o în căușul palmei, s-o soarbă dintr-o singură înghițitură. Doamne, ce bine m-aș simți!
Ce zici, bunicule, mă înveți tu?
Ar fi, dacă stau să mă gândesc bine, cea mai potrivită ocazie să ne cunoaștem!

După somn

Nu-ți fie frică, e doar o altfel de seară, în care mergi, ca în toate celelalte seri,
la culcare.
Numai că pe un pat de țărână, cu capul pe o pernă de țărână, învelit cu țărână.
Și că somnul acesta o să dureze
mai mult ca oricând.
Cam până la sfârșitul timpului. Dar toate trec. O să treacă și veșnicia!
Și într-o dimineață o să auzi pe cineva de alături strigându-ți:
Hai sus, în picioare! Scoală-te, putoare, că avem multă treabă de făcut!
Tu o să deschizi cu mare greutate ochi și privind mirat afară o să spui:
Abia am apucat să adorm.Cum de s-a făcut atât de repede ziuă?!

Din cauza băuturii încurcase balta de la marginea satului cu cerul. În loc de pește a găsit în năvod vreo două-trei fulgere câteva apusuri de soare și un înger. Fulgerele i le-a dat nevestei să și le prindă duminica în păr Doar că ea se fudulea în toate zilele săptămânii cu ele.

poesis

Din poezia lumii

Krzysztof D. SZATRAWSKI (n. 1961)

În traducerea lui LEO BUTNARU

Născut în orașul Kętrzynie. Poet, prozator, eseist, culturolog, critic literar și muzical, profesor universitar. A editat cărțile de poeme: „Mesajul ultimului dintre epigoni” (1981), „24 de ore de moarte” (1989), „Mai jos de vis” (1989), „Versuri grafice” (1990), „Nordul cântă tihnit” (1997), „Cântece de dragoste și despărțire” (1999), „Veac nou” (2014), „Timpul grădinilor în flăcări” (2017). Este autorul romanului „Recviem pentru erou” (1989), a volumului de nuvele „Plecarea” (2006) și a mai multor monografii tematice. Om emerit în cultură din Polonia, laureat al unor premii literare naționale și internaționale.

Traducător din creația poeților americani și israelieni.

Președinte al Filialei Olsztynie a Uniunii Scriitorilor din Polonia.

eu am evadat din locuri diferite
evitând priviri și cuvinte
pe care nu voiam să le înțeleg
fugeam de memorie
ce râu ar putea să-și schimbe cursul
ce timp ar putea ucide
bucuria cosașilor
și speranța noastră

traduceri

postmoderniștii

noi ne încălzim la soarele reflectat
de vechile lumini
de cupolele orientale, de ușoara unduire a oceanului
fastul arhitecturii occidentale
roadele anticelor ogoare – toate astea

se află-n numele nostru, și neființa
a toate nu contravine ființării noastre
și generațiile noastre pleacă tot mai repede
din când în când împiedicându-se
amuțind, apoi gonind din nou, ca avalanșa
ne răspândim prin alei umbroase
iar undeva jos erup izvoarele adevărului
și nu ale unui adevăr oarecare
și nu a unui adevăr neobiectiv, nu
și nu a adevărului personal al fiecăruia din noi
și nu adevărul osebit al căpeteniilor
și tocmai acest adevăr îl așteptăm și, avizi
coborâm și ne apropiem de el tot mai mult
simțind greutatea celor ridicați deasupra istoriei
forța de gravitație ne accelerează pașii
dulcea povară a dragostei noastre
atât de puternice, încât dincolo de hotarele ei
nu mai există nimic, dragoste față de tot ce există
fără a ține cont ce nematur e
acest sentiment romantic
după care stăm în jurul focului
noapte scânteiază din plin
căldura noastră ademenește gâzele, aștrii noștri
se reflectă în ochii fluturelui
care abia-abia își tremură aripile

preludiu

acea dimineață nu se deosebea
cu nimic anume
m-a trezit tardiva mea singurătate
cu o primă mișcare am alungat pustietatea
am tras cu urechea la dimineață
ce mai murmura
cu voci tainice
în casa plină de tehnică și cărți
plină de cuvintele rostite-n noaptea trecută
de râset potolit, priviri fulgerătoare
și gesturi rămase în memorie

însă eu am memorat acea dimineață
în acea zi mă temeam foarte mult de adevărul
ce se aprinsese printre cuvinte
și răsuna acest preludiu, atât de simplu
extrem de clar
încât nu se mai auzeau sunetele instrumentelor
ci doar o liniște cristalină
și spațiul imens care ne cuprindea
în genialele creații ale lui Bach
și deja nimic nu mai era evident
nimic definitiv
nici chiar timpul

peste câmpuri

am plutit peste câmpuri
neîntâlnind pe nimeni
la cimitirul de dincolo de crâng
nu am găsit vreo urmă a existenței noastre
păianjeni cu lungi picioare
se tăinuiau în frunziș
în sticle goale de vodcă
se aduna roua
în câmp
combine purpurii
amestecau mirosul grânelor
cu strigătele cosașilor
răzbătea huruitul mașinilor
atât de îndelung
eu am evadat din locuri diferite
evitând priviri și cuvinte
pe care nu voiam să le înțeleg
fugeam de memorie
ce râu ar putea să-și schimbe cursul
ce timp ar putea ucide
bucuria cosașilor
și speranța noastră

noaptea Desdemonei

când din umbră pe perete va apărea săvârșirea
în labirintul holurilor se vor stinge vocile noastre
iar sensurile cuvintelor le vor tăinui apele întunecate
pe acest pat vor adormi amanții extenuați

în fine, prea puține se schimbă, sângele alb
uniforma cu roșu și negru, cranii rotunde
și din nou nu e lipsă de poeți
filosofia se spală ca de cărbune și cretă

eu plasez lipicioasele umbre ale adjectivelor
ele se întind din urmă ca placenta păcatului
se lasă întunericul, pe canale plutesc lumini

la ora răspunsului mă chinuiesc întrebări
tac mecanismele-n regim de muncă, și doar noaptea
e unica noastră compensație

ambuteiaj la Pompei

eram prinși în ambuteiaj la Pompei, pe arșiță
cenușa vulcanică ce mocnea în noi
transforma cuvintele
în umbrele prietenilor morți
deodată nu mai ajungea lumină
la răscruci se stinseră semafoarele
taximetriștii prinseră a claxona
fie și pentru ca
nimeni să nu se plictisească
însă gazele de eșapament ne pătrunseră în inimi,
încetinind timpul
nimeni nu reuși să se gândească ce și cum
noi deja alergam pe marginea drumului
pe care murea totul ce era obligator
acest drum într-o lume necunoscută
lângă care se nășteau dragostea, frica și ispita
dar astea ce pot schimba, ne-am zis noi, fugind
adunând roadele dubiilor noastre

iar acum mergem prin smog prin tihnite câmpuri aburinde
mergem de parcă e și frica împreună cu noi
și această companie a companiilor nu trezește îndoieli
noi răsfoim cu calm liniștea, prefacem apa în pâine
iar pâinea în țigări
ca alchimiștii ce negustoresc proprietățile elementelor
peste creștetele lor nori și flacără
mocnitoare încenușări

iar uneori ne oprim și îndelung
privim spre cei ce stau în liniște, spre cei care nu pot
respira împreună cu noi arșița acestui oraș
ei – rămași fără niciun fel de dorințe

teorie big bang

inițial – explozia, și poate încă ceva
de care noi nu ne mai amintim
mai apoi doar fum, beznă adâncă
picioarele se afundă în necurățenii
noi alunecăm pe pământul accidentat
care se clatină și ne lovește
cu toată puterea inerției noastre

când ne trezește sirena ambulanței
pe o clipă-două
ne recăpătăm conștiința

fără a simți durere
și neînțelegând nimic
nu putem crede că la început
a fost marea explozie

dar totuși
trebuie să-i credem cuiva

iar acum să revenim la sănătate
aceasta ar fi magica forță a teoriei
realitatea zăngănește abia auzit

teorie litlle bang

stăteam la masă
când dintr-o dată câinele presimți apropierea canonadei
urlând de groază, încercând să se ascundă în baie
sub scară, înghesuindu-se
între perete și calorifer
acuși-acuși începe

peste o clipă cu adevărat
gemete seci sfâșie bezna
acestea ar fi primele salve de marcare a sărbătorii
apoi tot mai puternice, pentru a confirma
bărbăția, autoritatea, libertate și încă cine știe ce
ascunse cât mai adânc

peste o clipă cu adevărat încep
distrug panorama urbană, după care dau drumul
la mii de rachete și petarde
în onoarea zeușorului pieței libere și sentimentului de turmă
rostesc un oarecare toast, apoi nimerește în ochi
dezmățul destinului de dincolo de nori

mica explozie – poate acesta ar fi
începutul, cu care, de fapt, și se declanșează
fără a se teme de dumnezeu – oamenii
aruncă spre cer tunete și fulgere
timpul rotește pe loc și nu obosește, precum
o fiară dementă, turbată de groază

cartea îndoielilor

de când viața constă din contabilizarea
timpului pierdut
și întâlnirilor pe care le-am ratat din cauza
promisiunilor neonorate, infidelități

deja inimile nu se mai sfarmă
și noi nu mai credem în iertarea păcatelor
făgăduințe, decorații și mirosul pâinii
pierzând încrederea, ne-am curmat dorințele
de fiecare dată simțindu-ne

precum câinele de pripas
care se aruncă sub roțile automobilului
chiar dacă nimeni nu știe de ce copilul
din mașină oprită la semafor

privește indiferent prin parbriz
într-o astfel de zi la zori se fac legăminte
tristă e o astfel de salvare

însă cum ai cunoaște această lume de necunoscut
și pe ce tablă de scris ar fi loc îndeajuns
în ce carte a îndoielilor
am putea să ne regăsim cuvintele

Victoria Fonari

SOLARUL POEZIEI

Cartea *Lumina unei priviri*, apărută în 2018 în Proiectul „Viaţa Ta" (Chişinău), este semnată de doi autori: Sergiu Botezatu şi Gutiera Prodan. De ce doi autori? În carte versurile nu sunt scrise la patru mâini, dar există o concordanţă, aş insista chiar la cuvântul partitură, în care poezia lui Sergiu Botezatu dialoghează cu tablourile Gutierei Prodan. Pentru autorul versurilor această conexiune dintre cuvânt şi grafică nu constituie un debut absolut. Anterioara sa carte mirosea aievea a vin, graţie desenelor lui Vasile Botnaru. În ambele cazuri este o colaborare cu spiritul artistic care se ascunde adânc după ştiri, evenimente, analize şi sinteze care defineşte viaţa activă a unui jurnalist.

De facturi diferite aceşti talentaţi oameni ai televiziunii şi-au exprimat dorinţa de a se acorda la textele lui Sergiu Botezatu. Probabil a fost intenţia poetului Sergiu Botezatu considerând că poezia trebuie să respire nu doar în cuvinte, dar şi în curbe, culori. Respectiv, cel ce deschide cărţile lui Sergiu Botezatu va trăi o plăcere a senzaţiilor: vizuale, tactile şi auditive. Această posibilitate se datorează foilor care darnic menţin pe o palmă – o poezie, iar pe alta – un desen. Ochiul atent observă că în volumul de versuri *Lumina unei priviri,* titlul poemului este identic cu titlul tabloului în care se răsfiră culorile din ulei întinse pe pânză de Gutiera Prodan.

Căldură acestei cărţi vine chiar din copertă în care pe o farfurie circulară se oferă cititorului o cafea sau poate un capuccino presurat cu flori. Sau florile sunt cele care contribuie la o bună dispoziţie de lectură. Lumina este un cuvânt-cheie care se destăinuie în „Zâmbet solar": „Astăzi lumina mi-a zâmbit / ªi eu i-am zâmbit ei" sau în „Reveriment": „S-au topit privirile noastre / în lumină / ªi toate distanţele reci din amintiri / S-au adunat la focul sărutărilor / de altădată..." Lumina, deşi nu trasează contururi, generează cunoaşterea, după Lucian Blaga, în cele mai diverse optici: paradisiacă şi luciferică. Lumina nu are frontierele unui spaţiu concret, ea oferă certitudinea unui spaţiu, dar frontierele sunt incluse dor atunci când apare umbra. În poezia lui Sergiu Botezatu corelaţia aceasta lumină-umbră lipseşte. Lumina devine modul de a percepe interiorul – lumile prezente în propria cunoaştere creată din amintiri, emoţii, reflecţii.

Aspectul reflecţiei are un rol important în creaţia poetică a lui Sergiu Botezatu. Gândurile se aranjează într-o ordine a oglindirii, a reacţiei, cum ar fi în versurile: „Cuvintele se îneacă-n ploaia tăcerii, / Soarele suflă norii în munţii inexistenţei, / Încercând să ne aducă o zi frumoasă. / Vrei să nu iubeşti?" („Îndrăgostită & Îndrăgostit"). Cunoaşterea distinge meditaţii ce ţin de făgaşul înţelegerii. Reflecţia în creaţia sa denotă aspiraţia spre topire, spre contopire, spre lumina care nu recunoaşte identitatea separată a unui „eu" de un „tu" – toate verbele insistă pe acţiuni ale comuniunii: „Să exilăm frica", „să împletim tăcerile", „Vom deschide gurile / Şi vor înflori culorile...", „să admirăm orizontul". În acest context întrebarea retorică „Vrei să nu iubeşti?" nu mai păstrează senzaţia de sentinţă. Întrebarea topeşte răspunsul în unul aproximativ, dar cu note exclamative: – Este imposibil să nu iubeşti... Iubirea e similară luminii, tot ce atinge devine inspiraţie, grijă, meditaţie, hazard, dorinţă, imaginaţie... Realitatea se pliază pe lumea interioară.

În această modalitate a imaginaţiei se resimte şi trecerea timpului. Timpul paradisiac este cel stipulat în poeziile dedicate mamei. Mama devine centrul lumii, modelul evlaviei. Rugăciunea ei cuprinde toate grijile şi bucuriile fiului: „Ea tăcerile-mi ascultă / Şi-nţelege al lor grai". Mama constituie înţelegerea primordială – cea a simţului. Cuvântul îşi însumează esenţa numai în rugăciune. Constatarea „(Mama) este colţul meu de rai" determină necesitatea de a rămâne întru spirit în viaţa telurică. Mama devine o condiţie a sufletescului în perceperea infinitului din lumina eului liric. Fiind o parte componentă a mitului copilăriei, ea rămâne să vegheze sinceritatea puerilă, admiraţia şi dragostea de viaţă.

Aspiraţia spre frumos, se realizează pe alocuri cu simboluri ce au o conotaţie malefică, cum ar fi: „Şi nu mi-e greu să caut rătăcirile pe cer / Ca un corb"; sau este înlocuită cu o indiferenţă temporală: „Nu mai contează de trăieşti sau de-ai trăit, / Nu mai contează ce visezi". Contopirea începe să influenţeze şi timpul – prezentul devine static asemenea trecutului. El nu suportă modificări, devine un dat de perspectivă. Vine în opoziţie cu tablourile Gutierei Prodan, care deşi alege genul de natură moartă, conturile vagi ale obiectelor neînsufleţite par să prindă fluizi de parfum sau de un vânt rătăcit în odaie, pentru că în dependenţă de lumină, tablourile *clipesc* diferit. Fundalul cromatic este evanescent, de parcă florile ar fi fost plasate într-o ceaţă colorată din sărbătoarea indiană a culorilor. Culoarea conţine lumină fără acutizări de frontiere, ceea ce le face dinamice. Liniile trasează culoarea în afara timpului, corola devenind o esenţă de a percepe lumea.

Versurile lui Sergiu Botezatu ies din static numai când se apropie de curba valsului. În această rotire, după soare, versurile *fotografiază* exaltarea: „La noi deja e Rai, / Curg râuri de iubire şi fericire, / Plouă cu vise şi culori, / Ninge cu flori". Deşi sunt puţine pagini unde imaginea lipseşte, aceste versuri pare să fie scrise într-o galerie cu tablouri unde sunt expuşi Sandro Botticelli cu *Primăvara*, Gustav Klimt, relevând stofele cu o ambundenţă florală în vestimentaţia femeilor, *Grădina lui Monet* scăldată în culori, *Ramuri de migdali înfloriţi* de Vincent van Gogh, *Alegoria primăverii* de Kimon Loghi, *Primavara in livada* de Mihai Petric, *Plimbări prin lumină* de Gutiera Prodan, lispat poate continua. Este o selecţie personală, unde mi-am permis să-l conduc pe un cititor avizat în lumea metaforică a culorilor – în toate aceste tablouri primăvara este simţită din cele mai diverse optici, elaborată în diferite tehnici, primăvara oferă pictorului să restituie în imaginaţia sa noţiunile de frumos, dragoste, Renaştere.

Proiecţiile pe pupila artistică a lui Sergiu Botezatu vin să constate: „Nimeni nu îmbătrâneşte". Extazul de a percepe noţiunea de fericire nu ca o condiţie a filosofiei, dar ca o aspiraţie deja atinsă, unde trecutul este oprit în favoarea unui prezent: „Divinitatea ne dă aripi / Să depăşim limitele infinitului... / La noi deja e Rai...". Oximoronul care asamblează infinitul cu limite este detronat de refrenul din poezie care apare şi în titlu. Respectiv, este ales timpul circular, după viziunea folclorică, unde menirea primăverii este una cataliza durerea, tragismul, trecerea timpului. O antiteză a luminii, care străpung cuvintele viaţă, primăvară, soare, dimineaţă, totuşi există. Umbra stă bine ascunsă în astfel de figuri stilistice: „tăceri cu gheaţă", „timpul prăfuit", „fulgii alergici ai iernii", „Ciorile şi-au făcut cuiburi / În copacii Primăverii noastre". Antitezele apar într-o antinome contextuală, fiind o parte sine qua non a monadei. Or, o fiinţă ce trece prin primăvară, seninătate, armonie, se ciocneşte cu iarna, cu ceaţa, cu angoasa.

Totuşi în această monadă de jumătăţi care alcătuiesc un întreg se valorifică în primul rând, psihologic spus, partea plină a paharului. Predilecţia aceasta apare în finalul poeziei care trăiesc aşteptarea „ninsorilor cu astre", se contemplează în beatitudinea de „Tăceri şi linişte": „Unde dragostea ne zâmbeşte" sau „Întunericul din lumină / Aruncă acuarelă pe cer / Să fie mister". În poezia „Acuarelă cu stele", poetul Sergiu Botezatu rescrie parcă *Geneza*. Modificarea imperativului *Fiat Lux!* se apropie de viziunea blagiană. Poetul atinge coardele exclamative, dar nu alege aceste semne de punctuaţie. Subjunctivul „Să fie mister", „Să fie culoare" este urmat de vigule, respectiv ipostaza exclamaţiei este înlocuită cu ce ţine de fluxul gândirii. „Acuarela de stele" pictează cu unde, curbele se aseamănă mai mult cu linia melodică a unui vals. Stelarul se oglindeşte în ocean. Adâncimile corespund cu înălţimile: „Ne duc aproape / De stelele îndepărtate". Departele şi aproapele pulsează în aceste corespondenţe de efemer şi eternitate. Ceea ce reuşesc să exprime Sergiu Botezatu şi Gutiera Prodan în *Lumina unei priviri*.

Lumina nu are frontierele unui spaţiu concret, ea oferă certitudinea unui spaţiu, dar frontierele sunt incluse dor atunci când apare umbra. În poezia lui Sergiu Botezatu corelaţia aceasta lumină-umbră lipseşte. Lumina devine modul de a percepe interiorul – lumile prezente în propria cunoaştere creată din amintiri, emoţii, reflecţii.

Un pelerinaj contemporan

Este a cincea carte a unui tenace şi generos istoric şi critic, ex-profesor de literatură (de liceu), în care se regăsesc volume şi autori de diferite calibre, căci **Nicolae Dima** nu face (după propria-i mărturisire) „ierarhizări valorice".

Într-adevăr, există „Frumuseţi din umbră" cum uşor preţios scrie Elena Buică, tratată ulterior, prin multe titluri irelevante, şi care e considerată de prefaţator editorul de la ***„Armonii culturale"***, Gh. A. Stroia (2018) între autorii zvonali (deşi Elena Buică, precum şi Milena Munteanu – altă creatoare modestă, locuieşte şi locuiesc în Canada).

Alături – alte figuri teleormănene, cu note bibliografice şi cu fotografie (ca în cazul tuturor creatorilor supuşi cronicii): roşiorenii Constantin C. Ciubotaru (vast şi prolix), poeta Domniţa Neaga (cu sclipiri şi tresăriri metaforice), alexandrenii Virginia Vini Popescu şi Gh. Olteanu (constituind risipiri şi rătăciri auctoriale – N.D). Apar şi: „titanul" (Gh. A. St.) gălăţean, Cezarina Victoria Adamescu (fără comentarii), dar şi, tot fortuit, I.R. Roşianu.

Cronicarul scrie bine, frumos, inteligent, făcând, astfel, portrete, deşi paleta nu e o „pleiadă", ci continuă cu alte nume: Caty Urucu, Ion Drăghici, Ion Mihăilă-Dor, George Horinceanu - la fel de ... sudici şi „moderaţi".

Cronicile lui Nicolae Dima au apărut, în timp, în diverse gazete şi cuprind, din fericire, şi pagini despre autori cu „operă", demni de a fi comentaţi într-o carte. E vorba (crescendo-ul ne aparţine) de: turneanul care s-a încercat în câteva genuri literare, D.V. Delceanu, de un istoric şi critic de lirică, dispărut devreme, M. Scarlat, de prozatorul excelent (dar aici reţinut cu două volume de cronici de carte) Liviu Comºia. Consistenþa „pelerinajului" o conferă comentariile (şi ele generoase) la poezia lui Florea Burtan, văzut prin motive lirice (lumina, iarna, iubirea, cuvântul), la istoria literară (predistă) şi la „Căluşul" abordate de bravul Stan V. Cristea, dar şi la proza realist-psihologic-magică (n.n.) a regretatului Gheorghe Stere. Toţi teleormăneni.

Nicolae Dima a adoptat lectura fidelă textelor, prefaþatorul (în impetuoasa formulă „lecturi de suflet") a adoptat un citat călinescian (cu referire la obiectivitate şi valoare), iar noi am încercat a sintetiza observaţiile şi aprecierile Autorului – critic, cunoscând textele cele meritorii. Din perspectiva unui lector pasionat şi... obiectiv. Pe cât se poate omeneşte aprecia...!

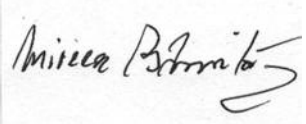
Avizat asupra fenomenului literar, publicistic, autorul, prof. N. Dina, îşi rotunjeşte demersul evocator, incluzând cărţi cu subiecte majore (despre latura didactică a lui Creangă, despre viabilitatea operei lui Caragiale, dar şi cu dialoguri sau în monografia unor scriitori de azi). Însoţite, aceste lucrări, de textele publicate în alte cinci volume colective. Mereu îndatoritoare, atât pentru „subiecţi", cât şi pentru „subiectele abordate".

ŞTEFAN VIDA MARINESCU

cronici

Mircea Bârsilă

Poezia lui Romulus Bucur

Adesea, comentariile parantetice și jocurile de cuvinte rup textul de viață în favoarea legării lui de literatura contestară, încât cititorul este pus în situația de a fi mai atent la atitudinea autorului față de propriul text decât, așa cum s-ar cuveni, la conținutul textului.Voința de originalitate a lui Romulus Bucur sfârșește în manieră și în nisipurile poeziei minore, iar necontenita fugă de clișeu devine ea însăși o convenție.

cronici

Poezia optzecistului Romulus Bucur se revendică din mai multe modele congruente: scepticismul poeților din generația beat, lirica poeților americani moderni (Williams Carlos Williams, Robert Lowel, Louis Zukovsky, e.e. cumings, Jonh Berriman, Robert Creeley, Frank O-Hara...), poeți a căror binevenită acțiune în planul concepției despre poezie s-a desfășurat în numele unor mișcări literare înnoitoare precum obiectivismul (obiectismul) poezia proiectivă, personismul ... Acestor modele li se adaugă poezia nonconformiștilor din literatura autohtonă, între care, în primul rând, Constant Tonegaru și Geo Dumitrescu. **Greutatea cernelii pe hârtie** (Editura Albatros, București, 1984), cel dintâi și cel mai cuminte volum al său, a fost girat de Mircea Martin, care aprecia scriitura ludic-ironică a lui Romulus Bucur, iar Nicolae Manolescu a întâmpinat cu generozitate acest debut, apreciind tehnica recuperării ,,din firimituri", a realului, ,,aspectul granulat al poeziilor", spiritul lor caligrafic și modul în care biografismul ,,ocolelște calea confesiunii". Romulus Bucur include, în „povestirile" sale cuprinzând amintiri din copilărie și din studenție, dar și succinte relatări din prezent, cu statut de „reportaj", secvențe peisagistice menite să afâneze discursul și, în același timp, să intensifice cotidiana stare de lehamite provocată de existența banală:,,Acest spațiu cu parcuri, bănci/și ore învrăjbite,/cu ploaia lui de întuneric/murind încet./Trecători întârziați/înfloreau și se scuturau/în aerul greu.//*Hai acasă cerul/e o piele udă/de care mărunții șobolani/trag să acopere lumea/...//*Liliecii au mâncat/toate stelele/de pe cer/și ceața cade/șopârlă năpârlind//între cimitir/și/stația de benzină/toate stopurile/ sunt pe roșu.//*Zăpada e dusă în afara orașului/ca un copil cretin/despre care ai lui /nu prea au chef să vorbească//*,,Bine și-așa " spui/urcându-te din mers/în autobuzul care a așteptat deja/toți câinii/din cartier".

Nonconformistul Romulus Bucur știe să se încadreze în chip original într-o anumită paradigmă lirică, păstrând doar ceea ce îi trebuie, adică spiritul de frondă din lirica-model, orientată spre refuzul decis al poeziei ,,ca stare de grație" și contribuind, astfel, la înnoirea tematică și cea stilistică a poeziei optzeciste, așa cum se poate deduce și din acest scurt poem din categoria celor de atmosferă: <<acasă acasă>> se scutură în pahar/cu bucurie amară/rumegușul cuvintelor/(avea oximoroni vor spune/vecinele el știa săracu/da n-a vrut să spuie/la nimeni/o țigară încă fumând pe caldarâm/chipul meu răsfrânt /de vitrine îmi trec/în revistă prietenii/ca un comandant trupele/rămase fidele sigur/ei și-au făcut/ datoria față de societate muncesc/au făcut copii (legitimi firește)/o mașină abandonată /cu ușile deschise uite/începe să intre zăpada/înăuntru/dar asta era mai demult/ pe când nu-mi expirase încă/ legitimația de-a avea curaj/gazda tocmai începuse să/mături gunoiul sub dulap/repede până nu vin/musafirii".

Treptat, poezia sa a glisat spre bravura experimentalistă de factură manieristă: rândurile poeziilor sunt dispuse atipic din punct de vedere tipografic, adică în cercuri concentrice, în coloane paralele, literele sunt scrise cu caractere diferite, textul conține caligrame și diverse imagini etc. Ultima poezie din volumul **Dragoste & bravură** (Editura Marineasa, Timișoara,1995), tipărită pe coperta a IV-a, se încheie, în maniera picto-poeziei avangardiste, cu un pătrat în care se află fotografia din buletinul de identitate al autorului cu mai multe ștampile care o adeveresc oficial, iar laturile pătratului sunt alcătuite din cuvintele ,,viațașiopera/ **setransformă/într-unuriaș/hipertext**".. Romulus Bucur a îmbogățit poezia autohtonă cu varii procedee și formule poetice – de import! -, ceea ce este, desigur, un fapt salutar, din multiple unghiuri de vedere. Totuși, ne întrebăm, cât mai rămâne în picioare din ,,radicala originalitate" a respectivelor poezii, puse față în față cu modelele lor? Poetul e.e.cumings, conștient de importanța artificiilor grafice în lectura unei poezii, a scris un text cu un conținut simplu despre o pisică: ,,pisică imobilă; cade, sare, plutește, se dă tumba se lasă dusă-n vîrtej complet; pleacă de-acolo exact de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat". În schimb, aranjamentul tipografic al conținutului este unul atipic și foarte complicat:,,(im)pi-si-că (mo)/b,i;l;ă/CadesA/Repl/Utește/se dă tuM/Ba;/sela/sădusănvîrtejC(OM)/ PleT)/pleacă de-acolo: exact/de par că/ nim/ic nu s-at fi înt/împla/T ."

În poezia de dragoste, poetul devine un sceptic, un inadaptat, un negativist care asimilează artisticul cu non-artisticul, ,,întâmplările" intime, unele retrăite cu o ușoară melancolie, altele evocate, cu o cinică neutralitate peste care se suprapune o evidentă senzația de alienare. Când o asemenea senzație devine prea puternică, poetul pune în mișcare anumite strategii de dezamorsare a acestei stări, între care un loc aparte îl au comentariile parantetice, jocurile de cuvinte și apelul la rafinate referințe păstrate în memoria culturală. Iată-l, de pildă, pe Allen Ginsberg, într-o rescriere în registrul sexualității firești: ,,iubirea mea e o plănțuță/răsărită dintr-o picătură de spermă/aterizată în pântecul tău" (*cântecel).*

Erosul aservit mai ales ,,neseriozității" cu valențe minimaliste (mizerabiliste) devine, treptat, unica temă a poeziei sale. Sentimentalismul minulescian și, în genere, lirica sentimentală virusată sunt tratate parodic, iar femeia este coborâtă, în cel mai bun caz, în cea mai fadă banalitate. Multe dintre poeziile de dragoste se învecinează, prin atitudinea față de tematica erotică, cu aceea a lui Constant Tonegaru din *Femeia cafenie*, o atitiudine ce reflectă ,,o anumită abordare polemică a limbajului" (Marin Mincu, **O panoramă a poeziei românești din secolul al xx-lea**, Editura Pontica, Constanța, 2007, p. 495) și o voită desolemnizare a temelor specifice ,,discursului amoros", prin ironizarea acestora și prin înscrierea întâmplărilor de gen în cercul unui decadentism asumat programatic în linia kitsch-ului, ca metodă de dezliricizare a discursului. Femeia din poezia lui Romulus Bucur este opusul femeii-înger și, în această ipostază, îndeplinește rolul de protagonist în anumite situații din categoria celor deschise mai mult sau mai puțin spre obscenitate: ,,te invitase la o cafea/să-ți arate lucrarea ei a fost/dezamăgită că n-ai chemat-o/la tine/peste două-trei zile/ai dat peste ea în parc/pe speteaza unei bănci/așteptându-te/avea o pizdă urâtă cu buze mari/răsfrânte (îți vine să tai și să scrii/sex dar de ce să te cenzurezi/când asta se poartă acum/și oricum nu există cuvântul potrivit/pentru ce vrei să exprimi)/își desfăcuse picioarele/aproape în sfoară/pe urmă/a trecut deasupra/chiuind ca la rodeo/(de unde ai mai scos-o și pe asta)/apoi ați adormit îmbrățișați"(,,*ziua lui mercur*" în **O seamă de personaje secundare**). Răzvrătitul Geo Bogza era, totuși, mai pudic, optând, în *Poem ulteragiant (*și nu numai în acest poem*)* pentru cuvântul sex: ,,Servitoare cu sexul ca o mâncare de pătlăgele vinete".

Atât detaliile, cât și fracturarea sintactică și semantică a discursului îi sporesc tensiunea, după o rețetă conform căreia ambiguitatea mesajului, dependentă de o formă ,,de oralitate plată", asigură obscurizarea sa: ,,dar îmi promiți/că nu mă lași gravidă – deja am/doi copii și nici un soț/acum scoate-o repede te rog/eu sunt de vină/că n-a ieșit cum trebuie/fii serioasă/eu fac distincție/între a se fute a face sex și/a face dragoste asta/e ce facem acum"... (*Translation Workshop* , fragment).

Un cuvânt, o sintagmă, un vers sau o imagine licențioasă bruiază ceremonia verbală:,,vreau să mi-o pun cu tine/ține-mă de mână vreau doar/să stai lângă mine/ești un tip/cumsecade/în pizda mă-ti/ți-am mai spus că asta/ se cheamă tortură psihică" (*Translation Workshop*, în **O seamă de personaje secundare**). Întrebare: cine sunt personajele secundare? Răspuns: femeile triviale din anturajul personajului liric a căror tinerețe se reduce la sexualitatea întâmplătoare, fără oprelişti morale și fără o necesară condiționare afectivă.

Nu de puține ori Romulus Bucur scrie, cu o satisfacție ostentativă, poezie-kitsch, cum este și aceasta (intitulată EXAMENUL 15 febr. 1981 orele 15/JAN PAWEL GAWLIK/ EXAMENUL/abonament seria) în care doar finalul este, într-adevăr, remarcabil: ,,mestecenii din fața teatrului/(cu toate referințele lor livrești)/și mă gândeam la ea/așa că am intrat//în sală mai ales elevi/(,,Piesa era o răfuială/între virtute și greșeală.Scena era un sanctuar/prin care adevărul trece foarte rar")/hlizându-se de răspunsurile/gen anna karenina a fost/scrisă de toltoievski/sau revoluția franceză/a fost pregătită/de tele-enciclopediști/în timp ce eu/impresionat de problemele de conștiință/ale tinerei profesoare/am scos involuntar/legitimația de serviciu:/Unitatea Grup școlar IVA/Tov. BUCUR ROMULUS/Tov. BUCUR ROMULUS/Funcția *profesor//*de parcă *un plus de detalii reale/ar spori greutatea cernelii/pe hârtie" (s.n.).*

Din perspectiva lui Gheorghe Grigurcu, neîncrederea lui Romulus Bucur în poem și necontenitul eroism al negației subordonează poetica sa unei arte a grimaselor: „Poetica sa devine o artă a grimaselor. Nimic nu-i convine, habitudinile scriptice ca și cele ale vieții curente se cuvin – nu-i așa? – luate peste picior, înlocuite cu rapid creionate caricaturi. Un eroism al negației, dacă privim lucrurile printr-o prismă gravă, un agreabil joc de societate, isteț și elegant, dacă le relativizăm. Dezinvolt, poetul ne oferă spectacolul unei experiențe prematur saturată de sine, incluzând neîncrederea în poem. Drept urmare, acesta este supus unor violente teste de rezistență, izbit, spintecat, strivit, ca o jucărie în mâinile capricioase ale unui copil mare" (Gheorghe Grigurcu, ,,Sarea poemelor", în **Poezie română contemporană**, vol 1, Editura revistei ,,Convorbiri literare", Iași, 2000, p.p. 151 și 152). Noi îl preferăm pe Romulus Bucur cel din poeziile în care descrierea fuzionează fără ostentație cu meditația (,,moartea vine într-o zi cu vânt/aerul e o epidermă electrică/în cafenele oamenii stau perechi/la mese/brusc străzile/devin pustii și drepte câte o fetiță/jucându-se pândită de sub porți de maniaci/bătrâni dispare speriată se lasă o/umbră cafenie/te apleci și culegi/o castană vezi o mulțime în delir/ prosternându-se la picioarele tale/un abur amărui gustul rămas/după o înghițitură de ceai" (***, în **Dragoste & bravură**) sau cel din poeziile în care realitatea trivială cedează locul unor utopii construite cu abilitate: ,,o fată cu ochelari/ușor aburiți de/ceaiul fierbinte/cu care-și ia pastila/(ce mici sînt îi spuseseși/ mângâindu-i sânii) e noapte dispare într-un taxi/și nu știi/a plecat acasă ori/e un dragon care a lovit/o dată cu coada și s-a/înălțat la cer/de unde te veghează" (*hei xiaolong*, în **O seamă de personaje secundare**).

Adesea, comentariile parantetice și jocurile de cuvinte rup textul de viață în favoarea legării lui de literatura contestară, încât cititorul este pus în situația de a fi mai atent la atitudinea autorului față de propriul text decât, așa cum s-ar cuveni, la conținutul textului.Voința de originalitate a lui Romulus Bucur sfârșește în manieră și în nisipurile poeziei minore, iar necontenita fugă de clișeu devine ea însăși o convenție.

Adrian Alui Gheorghe

Deformarea „tiranică” a realităţii în poezia lui Gabriel Chifu

Cel mai recent volum de poezie semnat de Gabriel Chifu adună poezia unui an (decembrie 2016 – decembrie 2017), într-un „pariu” al exerciţiului poetic personal, asta presupunînd o regie a sintaxei şi a limbajului, dar şi o regie a atitudinii poetice (*Elegia timpului*, Editura Şcoala Ardeleană, 2018). Poet dedulcit la tehnici poetice diverse, încercate pe parcursul cîtorva decenii bune de creaţie, Gabriel Chifu este, de data aceasta, la faza rostirii directe, fără menajamente chiar, poemul este „contrapunctul” realităţii imediate într-un dialog în surdină. Cuvîntul nu mai e decadent, el recuperează materia poetică din „materia zilei” cu o detaşare care face ca discursul poetic să nu contrazică realitatea, ci s-o îngîne, să o aglutineze: *„O, cum înfruntam eu anii,/ curgerea lor oarbă,/ cât de hotărât, şi de patetic, şi de eroic./ Ci totuşi, atent privindu-mă eu pe mine însumi,/ m-a pufnit râsul.// Râsul, fiindcă mi-am dat seama/ cât de uşor şi de repede mă trec,/ precum mireasma/ ce izbucneşte-n luna mai din tufele de lămâiţă.// Eu mă trec, mă duc, mă sting şi toate-n jur,/ păduri şi ape, cerul,/ în cor, cu înzestrare,/ netulburate o să-şi cânte mai departe melodia,/ imperisabilă şi glorioasă,/ perpetuu, fără mine.// Fără mine, fără mine.// O, nu-i pic de ironie atunci când spun:/ de starea mea m-apucă râsul./ (E drept, şi plânsul, deopotrivă!)/ Eu, călăuză pe cât de credincioasă pe atât de ageamie/ rătăcind pe drumurile îngheţate/ din ţara durerii.// Eu, ulcior doldora de emoţii intense şi noi, dar spart./ Eu, diletant care se chinuie să traducă lumina/ din cereşte în omeneşte./ Eu, copil părăsit pe o sârmă subţire/ întinsă între doi munţi, deasupra prăpastiei.”* (Cântec despre starea mea).

În volumul de faţă Gabriel Chifu crează şi recreează o mitologie personală, oferă circumstanţialităţii cotidiene şansa unei fixări într-o sintaxă poetică, motivaţia limbajului se transformă în motivaţia fiinţei. Reflecţia disciplinează imaginarul, dionisismul recunoscut al poeziei lui Chifu este deturnat de astă dată spre un compromis între sensibilitate şi veghe estetă: *„M-am dat înfrânt:/ stăteam căzut la pământ, prosternat/ şi-n faţa mea,/ nemărginită parcă, de neînvins, supremă,/ această nouă piramidă a lui Keops -teama.// Atunci au venit furnicile, popoare de furnici./ Tăcute, au împresurat sentimentul acesta,/ cel mai înalt munte,/ regele regilor, atoatestăpânitor, pe tronul lui de aur,/ teama./ Şi-au început să rupă din el crâmpeie.// Cu sârg l-au ruinat, l-au stricat, l-au dărâmat,/ l-au mărunţit./ Nimic n-a mai rămas din el. Iar fiecare furnică/ ţinea în spate ca pe o desagă/ câte un dram din teamă.// Ci ele, prea firavele, aşa împovărate,/ s-au dus departe/ şi-au lepădat cadavrul cel mare sfărâmat/ în altă lume, în alt timp./ Acolo, de va fi să fie, din firimituri,/ măreaţă, teama să se reclădească iar, tiranic./ Da, acolo, nu aici.”* (Popoare de furnici).

De altfel, un „personaj poetic” în acest volum este *teama*, dar nu sub forma angoasei nedefinite, elegiace, ci teama concretă dusă pînă la obsesie, pînă la spaimă, la ţipăt. Expresia „strigătului” lui Edward Munch ar fi definitorie pentru multe poeme, de altfel. Drumul care nu mai are un capăt definit, tavanul care se lasă pînă la frunte, aerul care strînge trupul ca într-o menghină, toate astea şi altele sunt elemente de tortură cotidiană. Absenţa este şi ea parte a acestei frici care dă senzaţia că trăim într-o lume incoerentă, incompletă, obiectele sunt toate contondente, pînă şi imaginile care ne vin în minte au asperităţi. În această lume doar artistul, cu ultimile puteri, mai încearcă, vorba lui Maurice Blanchot, „admiraţia deznădăjduită”: *„Mai ales noaptea simt, mă doare:/ cu scrâşnet, huruind,/ mari regiuni din fiinţa mea se rup/ şi-n gol se prăbuşesc, precum stâncile din munte.// Mă împuţinez şi sărăcesc, o, da, cu fiecare zi./ Văd: fără tăgadă, descresc şi scad./ Ştiu şi nimic nu pot să schimb:/ mă micşorez, slăbesc, mă surp.// Fug utopiile din mine/ ca oamenii de pe-o corabie incendiată.// Curând, vai, casă sărăcăcioasă de chirpici/ s-o face trupul meu,/ cel care în copilărie era floare de crin,/ era esenţă astrală,/ cel care mai apoi, la tinereţe,/ se împuternicea întruna, parcă nepieritor,/ şi un palat se-adeverea, un palat de cleştar.// Casă de chirpici, însăilare tristă pe care,/ dintr-o clipă-n alta, vântul/ ca pe nimic o va spulbera./ Sau vreo nălucă-străină o s-o năruiască,/ doar respirând, în felul ei, şuierător.”* (Elegia timpului).

Sunetul fundamental al liricii lui Gabriel Chifu este unul elegiac, recuperator, sensibilitatea ultragiată îşi caută remedii autovindecătoare în percepţia moralizatoare a sorţii. Un *aer de Rilke* bântuie spaţiul poetic din „Elegia timpului”, „dezmărginirea” are un punct de sprijin în sine. Experienţa extatică a artei, trăită şi „spusă” de către „elegiacul” Rilke, este una care îşi asumă lumea ca un întreg, între fiinţă şi moarte est „un front” de lucruri care ne apără dar ne şi integrează: „Lumea mea începe lângă lucruri. Am fericirea deosebită de a trăi prin mijlocirea lor. Nu se află lucru în care să nu mă găsesc”. La Gabriel Chifu elegiacul se confundă cu confesiunea, un continuu „înţeles de pierdere” se insinuează în materia poeziei, meditativul sfârşeşte în resemnare: *„Am vrut să mă-ntorc în locul acela unde lumina/ nu moare niciodată./ Pe străzile de-acolo cândva/ hoinăream copilăreşte,/ iar tălpile mele/ n-atingeau de-adevăratelea caldarâmul,/ ci doar părelnic, părelnic,/ pe-atunci pluteam./ Însă n-am mai găsit drumul.// Am vrut altădată să mă întorc la ea, adorata./ La ea, înmiresmată şi ameţitoare,/ câmp provensal de lavandă hipnotic,/ înflorită pădure dunăreană de tei, răvăşită de vânt./ La ea, care, nu ştiu cum, strânsese în inimă, oho,/ sute de grame de aur./ Însă iar n-am găsit drumul.// M-am rătăcit, unde dau să mă-ntorc/ nu mai ştiu să mă-ntorc.// De boala asta, a rătăcirii, e cineva/ care să fi scăpat vreodată?/ Azi pribegesc pe coridoarele subterane, labirintice/ ale vârstei mele înserate şi triste./ Am ajuns acolo unde toţi sfârşim, în temniţa de piatră,/ fără nicio fereastră şi fără nicio uşă săpate-n zid,/ sunt închis într-o nemeritată, definitivă/ singurătate.”* (Rătăcirea).

O altă secvenţă importantă a volumului o reprezintă cea a naraţiunilor lirice, un aer de falsă evocare pluteşte peste o atmosferă uşor fantastă, pesonajele livreşti se amestecă cu detaliile memoriei. Şi în aceste poeme trecutul se rostogoleşte ameninţător, neiertător, clipa prezentă este strivită de memoria care înghite ca un monstru fabulos tot ce întîlneşte în cale. Această foame a memoriei vorbeşte, de fapt, de fragilitatea fiinţei prezente în raport cu multiplicarea la infinit a unui „eu” mereu interogativ. „A scrie pentru a nu muri”, spunea Michel Foucault sau chiar a vorbi pentru a nu muri. Şi tot el spunea că, se prea poate, ca zeii să le fi trimis muritorilor nenorocirile pentru ca aceştia să le poată povesti, să aibă ce povesti, şi ca în această posibilitate „... cuvântul să-şi afle resursa sa infinită; se prea poate ca apropierea morţii, gestul său suveran, eminenţa sa în memoria oamenilor să sape în fiinţă şi în prezent golul pornind de la care şi către care vorbim” (Limbajul la infinit). Şi la Gabriel Chifu prezentul continuu al memoriei este dramatic : *„El păzea încremenit poarta asiriană prin care voiam eu să intru. Numai în faţa lui nea Mitea, care rupea bilete la intrarea în cinematograful Arta din Calafat, m-am simţit atât de timorat. Dar controlorul de bilete era un om larg la suflet, mai ales după câteva pahare!, şi totdeauna o scoteam la capăt cu el, îmi dădea voie în sală, să văd filmul, chiar dacă n-aveam bilet.// Însă paznicul de la Pergamonmuseum se arăta neînduplecat. Era o făptură hibridă, avea grumaz puternic, de leu, picioare, patru, zvelte, de cal şi aripi enorme, de acvilă sau chiar îngereşti. (Deşi îngereşti nu puteau fi, îngerii aveau să apară mult mai târziu...). Doar chipul îi era omenesc, cu coif, cu barbă şi mustaţă, zâmbitor şi cu privirea scrutătoare, care trecea prin mine.// Paznicul teribil nu mi-a îngăduit să mă strecor în sală, am voit să-l înfrunt, să mă lupt cu el, dar n-am apucat, pur şi simplu m-a înghiţit acolo, la marginile lumii sale pe care o străjuia cu străşnicie. M-a mestecat fără grabă: probabil nu eram primul care o păţea.// Şi-n timp ce mă mesteca, durerea mea, jalea mea, sfâşierea mea că pier, şi amintirile, nostalgiile s-au scurs din mine-n mintea lui, iar toată istoria mea de copil confuz al veacului douăzeci era noastră, atunci, pe când făptura-gardian mă mistuia, s-a scris singură pe tâmpla ei, cu semne cuneiforme, de neşters, săpate adânc, vecinic, acolo, pe tâmpla de piatră.”* (Întâmplare la Pergamonmuseum).

Senzualitatea este o provocare continuă în carte, iubirea nu e subiect, e stare: *„Împreună am citit cartea asta inegalabilă,/ voluptatea,/ din scoarţă-n scoarţă./ De fapt, am trăit-o, am scris-o,/ o, câte pagini antologice i-am adăugat noi doi.// Împreună am călătorit,/ precum Pavel cu corabia sutaşului Iuliu,/ pe marea primejdioasă, stăpânită de furtuni,/ care e voluptatea./ Am poposit în toate porturile sale,/ o cunoşteam de-a fir a păr,/ mai bine decât ne cunoşteam propria inimă.// Împreună. Şi astăzi// sunt singur./ Totdeauna aşa te prinde sfârşitul, singur.// O ploaie torenţială s-a pornit şi nu se va opri niciodată./ Vuind, rostogolindu-se, o lacrimă cât muntele/ de cartierul meu se apropie,/ doboară totul în cale. Deşi nu e logic,/ la margini, ţinutul şi anotimpul cu mine în ele/ s-au aprins, ard înteţit/ ca o foaie de hârtie mototolită/ al cărei înscris nu mai interesează pe nimeni.”* (Poem despre voluptate).

Poetul este un creator de scenarii, de la funambulesc la deformarea tiranică a realităţii, sub spectrul acelui „ce ar fi, dacă”, semn al ingenuităţii poetice, dar şi răspuns la drama incoerenţei cu lumea din jur, negăsirea, fuga de un normativ opresiv. Jorge Luis Borges îşi imaginează libertatea tragică a „omului-personaj” prins, de fapt, în capcana timpului : „În toate ficţiunile, ori de cîte ori un om se întîlneşte cu diverse soluţii, alege una şi le elimină pe celelalte. Creează astfel, diferite viitoruri, diferite timpuri, care se înmulţesc, de asemenea şi se bifurcă. De aici, contradicţiile. Fang, să spunem, deţine un secret; un necunoscut bate la poarta sa; Fang hotărăşte să-l omoare. Fireşte, există mai multe desfăşurări posibile. Fang poate să-l ucidă pe intrus, intrusul poate să-l ucidă pe Fang, amîndoi se pot salva, amîndoi pot să moară şi aşa mai departe...”. (Moartea şi busola, Grădina potecilor ce se bifurcă). Ts' ui Pen, povestitorul povestit, cel care se retrage din lume pentru a scrie o carte şi a construi un labirint, sfîrşeşte prin a scrie o carte care este expresia labirintului, care este labirintul însuşi. Ts' ui Pen nu credea într-un timp uniform, absolut. Credea în nesfîrşite serii de timpuri, într-o reţea în creştere vertiginoasă de timpuri divergente, convergente şi paralele. Această cursă de timpuri care se apropie, se bifurcă, se scurtează sau se ignoră secole la rînd, cuprinde toate posibilităţile. La Gabriel Chifu „omul personaj” îşi trăieşte cu acelaşi dramatism „seria de timpuri”, imaginaţia intră „în conflict” cu o realitate „prea” imediată: *„Ce se întâmplă,/ de ce tavanul casei mele,/ în fiecare noapte tot mai mult,/ de neoprit, vai, fără greş,/ spre mine apăsător coboară?/ Şi-n schimb, de ce/ mereu pământul şi cu el podeaua/ tot cresc,/ ca burta plină de rumeguş a unui elefant enorm, nesimţitor?/ Ce vrea să fie asta, o menghină, o criptă?// Şi de ce zilele care altădată curgeau tihnit, alene,/ ca fluviile ample în câmpie,/ acum în goană, nebuneşte trec/ precum maşinile de curse/ pe străzile din Monte Carlo întortocheate?// Şi de ce, în iarna albă, vântul/ înverşunat se iscă în orice loc unde mă aflu eu?/ De ce, chiar şi atunci când vara vine,/ orice fereastră aş deschide, valuri de frig/ pe mine mă-mpresoară?// Iar făclierii imaculaţi, întraripaţi, care roiau în juru-mi/ şi mă ocroteau atenţi, ei,/ acuma, unde sunt?// Ce se întâmplă, ce se întâmplă?/ De ce întruna bolta sfântă însăşi de mine fuge, se îndepărtează/ şi cineva, în glumă parcă, şterge/ stelele licărind pe ea ca nişte picuri mari de rouă,/ pe toate le şterge,/ iar eu mă pomenesc închis în beznă?// Ah, bezna, regatul meu târziu, azi mă-ndestulează.”* (Ce se întâmplă?)

Gabriel Chifu este, în esenţă, un sentimental care cultivă ceremonialul tocmai pentru tensionarea textului, „cotidianul mistic” îi oferă elemente pentru mitizarea elementelor dintr-o intimitate care e, de fapt, lumea înconjurătoare. De subliniat (şi) ţinuta de excepţie a cărţii, rod al colaborării dintre ilustratorul Mihaela Şchiopu şi editor.

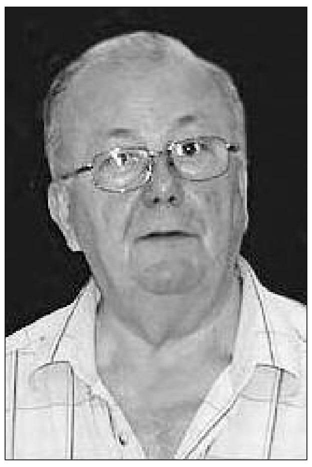
4 noiembrie 2018, Piatra Neamţ

Sunetul fundamental al liricii lui Gabriel Chifu este unul elegiac, recuperator, sensibilitatea ultragiată îşi caută remedii auto-vindecătoare în percepţia moralizatoare a sorţii.

cronici

Mihai Stan

ȘCOALA NOASTRĂ*

Murmurul ușor, rumoarea ce cuprinse Cancelaria arhiplină – era consiliul profesoral de sfârșit de an școlar și nici campionii chiulangiilor nu îndrăzneau să nu fie prezenți – se transforma vizibil, creștea în intensitate, dialogurile se însuflețiseră, deși fără vreun motiv anume plutea în atmosferă o neliniște gravă, cu atât mai apăsătoare cu cât „motivele" îngrijorării circulaseră în cercuri restrânse, toate pe surse, fără ca o voce autoritară și autorizată să confirme știrile tot mai insistente rămase, din fericire, la stadiul de simplu zvon.

– Dumneata ce crezi domnule Vălimărescu, nu mai rabdă tensiunea momentului Narcis?

– Deocamdată sunt simple zvonuri, nimic confirmat, cel puțin de sursele mele – inși potenți, serioși, apropiați politic și profesional decidenților...

– Ce este domnilor limbajul ăsta de agenți sub acoperire, zău dacă înțeleg ceva, și faptul că nu înțeleg nimic, dar și gravitatea cu care comentați – unde vă sunt domnilor Vălimărescu și Iacov sclipitoarele dueluri verbale? – mă pun serios pe gânduri și parcă în subconștient se declanșează o spaimă al cărei motiv mă îngrijorează, izbucni maistrul instructor cu o voce rugătoare în șoaptă, ceea ce mări vizibil tensiunea momentului.

La început, Vălimărescu – se vedea asta clar pe chipu-i pe care înflorise parcă un surâs ironic – vru să-l repeadă, să-l persifleze, după obicei, pe maistrul Vissarion, apoi se răzgândi și cu vocea lui cea mai calmă și neutră îi răspunse:

– Domnule, nu am zis nimic în Cancelarie fiindcă n-am vrut, după greva aia nenorocită – un adevărat fiasco – să-i mai necăjesc pe bieții oameni și așa neliniștiți că bruma de bani ce o vor primi n-o să le ajungă cele aproape trei luni cât se întinde vacanța mare, așa că am ținut doar pentru noi informația că e posibil ca Școala Noastră să fie desființată...

– Ei fugi de-aici, glumețule, cum adică, cea mai bună școală, școală Pilot, din județ, printre cele mai răsărite din țară să fie pur și simplu desființată, haida de, lasă glumele astea domnule Vălimărescu, sau hai să râdem împreună, să punem la cale farsa asta...

– Nu glumește, omule, interveni Narcis Iacov. Școala Noastră – deocamdată se zvonește – nu mai are local...

– Ei, cum adică, așa ceva nu e posibil!

– Ba e foarte posibil, terenul a fost revendicat iar pentru exploatarea fără voia proprietarului a terenului, timp de 70 de ani, moștenitorii au cerut, în compensație, și se pare că l-au câștigat în instanță, localul, clădirile Școlii Noastre.

– Imposibil, rosti cu voce pierdută Vissarion.

– Imposibil, posibil, uite asta e, adică mai e o speranță, recursul la Înalta Curte de Casație și Justiție, dacă și acolo câștigă moștenitorii s-a terminat...

– Cine domnule, cine sunt moștenitorii ăștia care apar după 70 de ani? întrebă domnul Meleca, căruia i se alăturase și Pina, se vede că cei doi domni onorabili trăseseră cu urechea.

– Ei, e poveste lungă, nu e timp de basme, uite că s-au întors directoarele, cele două pupeze.

– Vă rugăm atenție. Dau cuvântul doamnei directoare adjunct care va da citire dării de seamă, se bâlbâi cu dau, va da și dare Directoarea Mare.

– Vom da citire întâi dării de seamă pe anul școlar pe care iată îl încheiem, și trebuie să spun că rezultatele sunt dintre cele mai bune, urmare, firească a eforturilor conducerii Școlii Noastre, ale cadrelor didactice și ale elevilor. Aceste succese au fost posibile și datorită unei bune colaborări cu familiile elevilor, față de anii precedenți activitatea diriginților fiind mult superioară. Și, nu în ultimul rând, succesele Școlii Noastre în acest a școlar au la bază sprijinul calificat, permanent și complex pe care ni l-a acordat Inspectoratul Școlar Județean, personal de domnul inspector școlar general Florea Isidor...

– Și mă rog, ce a făcut așa de mult pentru Școala Noastră Pecingine ăsta care, nu se știe cum stă de la Revoluție inspector, prins cu fel de fel de matrapazlâcuri și...

– Domnule Predescu, vă rugăm, puțină discreție, încercă Directoarea Mică să-l potolească pe nebun care părea că se aghesmuise puțin.

Cât timp citi o înșiruire de date, din domenii amestecate, o enumerare fără cap și fără coadă din care reieșea că peste tot în concursuri și olimpiade, la examene de admitere sau de sfârșit de ciclu, Școala Noastră fusese moț, mult deasupra celorlalte după cum și arătau aprecierile celor care inspectează școala, așa cum se desprindea din lungul pomelnic citit bâlbâit, îngânat și cu penibile pauze de Directoarea Mică. Fiindcă vestea, zvonul, desființării Școlii Noastre se transmisese prin telefonul fără fir mai tuturor celor prezenți, nimeni nu mai asculta darea de seamă, se porniră discuțiile, întâi în șoaptă, apoi pe ton ridicat, încât Directoarea Mare aproape că răgușise cerând imperativ liniște, fără efect însă.

Nimeni nu se înscrise la cuvânt, cu toate insistențele, nici măcar șefii de comisie, prin urmare Consiliu profesoral fu declarat închis iar cele două directoare se retraseră cumva parcă în fugă temându-se că cei prezenți le-ar fi întrebat despre tot mai discutata retrocedare. Toți ceilalți, profesori, învățători, laboranți, lucrători în serviciul administrativ (contabilii, secretarele ce aveau obligația participării) rămaseră pe loc și timp de câteva minute, ce lor li se părură o eternitate, o liniște deplină luă loc vacarmului de până mai de curând. Oamenii se priveau buimăciți unul pe altul, cu toții așteptând parcă dezmințiri, pe cineva care să-i încurajeze, să le spună că totul nu era decât o uriașă farsă, ca un coșmar, ca un vis înspăimântător.

Apoi, treptat, întâi în șoaptă, apoi din ce în ce mai intens discuțiile se reluară grupuri-grupuri.[...]

– Domnilor, ceva nu este în regulă. Cum de a apărut hodorogul ăsta – aud că ar trăi în New York – așa peste noapte să revendice el ditamai instituția, păi Școala Noastră pe care a ridicat-o legendarul comunist Costandache mai are 17 ani și ajunge la vârsta ăstuia de o revendică.

– Ei, capitalismul nostru original îi răspunse Vissarion profesorului Bubulete, în celelalte țări din Est s-au pus limite temporale (pentru revendicare) și valorice (sumă maximă ce poate fi solicitată de urmași); ba mai mult ăștia mai inteligenți sau mai degrabă mai cinstiți, mai patrioți, n-au retrocedat nicio clădire în care funcționa vreo instituție. Punct.

– Ce-ați mai aflat domnule Vălimărescu, întrebă cu o voce în care se străvedea un fir de speranță.

– Păi se spune că aceste „drepturi litigioase" pentru Școala Normală au fost cumpărate și revândute de niște samsari imobiliari trecând pe la vreo zece așa-ziși proprietari printre care și un irakian bănuit de terorism, extrădat ca posibil membru Alkayida.

– Formidabil! murmură cineva.

– Gurile rele spun că Gioni Marinescu, eminența cenușie a PLȚ n-ar fi străin de afacere.

– Ce țară, ce vremuri, mori cu dreptatea în mână comentă și Marilena.

Era recreația mare. Se mai făceau ore doar la cele șapte clase a VIII-a. Cancelaria era plină când Cici, secretara Școlii Noastre apăru cu o hârtie în mână, probabil un anunț, cerând să fie ascultată.

– E groasă, dacă directoarele n-au avut curajul să apară ele, mormăi Luca Predescu, zis Liderică, președintele de sindicat.

– Vă rog să fiți atenți, rugă Cici, pe cei prezenți și citi de pe coala A4 care-i tremura, de emoție în mână, emoție ce îi stăpânea și vocea:

John Victor Ollănescu a probat cu martori faptul că fiind urmaș în linie indirectă al lui Edmond Pericle Ollănescu (printr-o verișoară de gradul trei, Evanghelina Ollănescu) el nu este un presupus moștenitor cum afirmă petentul, recte Școala Noastră, care și-a pierdut calitatea de posesor al clădirilor prin neprezentare la proces. Autoritățile au făcut propriile lor cercetări în arhive stabilind indubitabil că John Victor Ollănescu, cu dublă cetățenie americană și română este adevăratul moștenitor al averii.

Completul format din Gabriel Aioanei, Ligia Alupompieru și Marcel Viorel Iosif a respins ca nefondat recursul declarat de Inspectoratul Școlar Delureni și dispune admiterea cererii de reconstituire a dreptului de proprietate lui John Victor Ollănescu.

Hotărârea definitivă și irevocabilă cu punere în executare.

Admite și cererea lui John Victor Ollănescu de despăgubiri pentru fiecare zi întârziere în retrocedarea terenului și a clădirilor de către conducerea Școlii Noastre peste limita de 25 august a.c.

– Protestăm, vom ieși în stradă să vadă și guvernul, și președintele că în țara asta mai există legi, trăim în secolul 21, într-un stat de drept, în democrație când s-a ajuns la separarea puterilor în stat, adică ăștia, judecătorii ăștia cu pensii nesimțite, sunt pline ziarele de abuzurile lor, pot confisca ei așa că vor ei o școală? Unde s-a mai văzut așa ceva? Trebuie să reacționăm, trebuie să fim uniți, mergem la Președinte, n-a zis el că România va fi țara lucrului bine făcut? Mâine aduc la semnat tabelele pentru grevă, e inadmisibil ce se întâmplă!...

– Domnule Luca Predescu, încercă Vălimărescu să-l tempereze pe Liderică, sigur nu e rău să protestăm, dar tare mi-e frică, sunt aproape sigur, că finalul acesta este. Mai bine, stimați colegi, se adresă el Cancelariei arhipline v-ați interesa fiecare pentru un nou loc de muncă.

– Fugi domle de aici, defetistule, nedreptatea e atât de vizibilă, încât nu se poate...

– Știu și eu, interveni calm în vacarmul ce sta să izbucnească în Cancelaria ce doar această scânteie aștepta, amintiți-vă cum ăștia de stăpânesc ei țara acum, o bandă de mafioți și trădători, au retrocedat în Transilvania un sat întreg, cu terenuri, case și oameni, nu mai țin minte numele localității. E bine să protestăm, cine știe, amintiți-vă de cazul lui Arafat, băiatul acela deștept care a făcut Smurdul, pe care a vrut Mogulu să-l desființeze, atunci a mers, dar protestele au cuprins toată țara...

– Are dreptate seniorul, se auzi Iacov, n-avem domnule noi dascălii spiritul solidarității și nici curajul de a-i înfrunta pe nemernici...[...]

– Domnilor, să vă zic ceva să rămâneți țuț interveni Narcis nemaisuportând veștile despre ascensiunea cuplului Vălimărescu-Marilena, din surse demne de încredere știu de ce am pierdut procesul cu...

– Ei nu mai spune, îl ironiză Meleca...

– E serios domn' profesor. La mijloc e un adevărat cartel cu Gioni Marinescu în frunte care prin interpuși au cumpărat activele și terenul de la Americanu...

– Asta n-o mai cred, exclamă Filerot; ce să facă domnule cu ele?!

– Păi aici este bomba: clădirile vor fi demolate și o firmă transparent numită SC Cazinou SA, o societate cu câteva mii de acționari români dar și străini din Europa și/sau SUA, va construi, în câteva luni un cazinou mai ceva decât în Las Vegas.

– S-ar părea că printre acționarii cu greutate se numără câțiva din Delureni cu Aioanei în frunte, zise Vissarion.

– Așa o fi. Următorul pas: o casă de toleranță cu escorte una și una. Acesta este rostul helioportului de lângă Clubul „Sondorul Roșu", în curtea Școlii Noastre, de fapt a fostei școli.

– Fugi domnule de aici, se auzi dna Ella Lucescu.

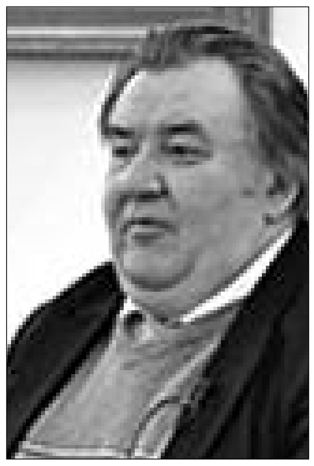
– Eu fug doamnă, dar ce părere aveți că PLȚ-ul lui Gioni Marinescu a pus pe ordinea de zi a noii sesiuni parlamentare Legea prostituției?

– De ce ne mai mirăm? Amintiți-vă recentul scandal cu vedetele de show-biz-ul și mass-media (posturile TV tabloizate) care practicau cu elan cea mai veche dintre meserii, se pregăti să țină, ca de obicei un discurs Narcis Iacov; el fu întrerupt însă de Cici – secretara care anunță toată lumea la Inspectorat, se dau deciziile pentru restrângere de activitate.

* Fragment din romanul în pregătire „Noi și Europa"

– Ei, capitalismul nostru original îi răspunse Vissarion profesorului Bubulete, în celelalte țări din Est s-au pus limite temporale (pentru revendicare) și valorice (sumă maximă ce poate fi solicitată de urmași); ba mai mult ăștia mai inteligenți sau mai degrabă mai cinstiți, mai patrioți, n-au retrocedat nicio clădire în care funcționa vreo instituție. Punct.

N. Georgescu

DIN TAINELE SCRISULUI ROMÂNESC

CUM L-AM EDITAT PE EMINESCU

...Mi-e în gând să împărtăşesc publicului cititor de la noi câteva din frământările prin care am trecut ediţia Eminescu pe care am scos-o în 2012 (şi pe care mult mai doresc s-o reiau într-un tiraj mai larg, pentru că a avut, mari şi late, 130 de exemplare); încerc să fiu cât mai explicit, dar despre limitarea exemplelor nu poate fi vorba pentru că sunt enorm de multe şi nu pot face o ierarhie a lor. Aceste frământări ţin de vreo douăzeci de ani, dar îl rog pe bunul cititor să nu creadă că vin cu „marfă veche", pentru că sunt ca şi necunoscute – şi pentru că le-am adus la o formă dialogală actuală; chiar acolo unde a trebuit să datez unele fragmente, ca fiind polemici consumate, deci personalizate în timp, am redus totul la idee.

IARĂŞI DESPRE A TREIA LIMBA ROMÂNĂ (LA ANUL 2006)

„Lucrurile acestea au fost foarte obişnuite la noi, de la începutul culturii noastre moderne. Pamfletul politic a fost singurul gen de pamflet cunoscut şi practicat cu pasiune, chiar între savanţi. Când doi savanţi români se ceartă, fiţi siguri că fiecare neagă celuilalt orice urmă de ştiinţă. Nu mai e vorba de critică, de ajustare, de completare – ci pur şi simplu de bătaie ca la mahala. Domnul Iorgu Iordan, profesor universitar la Iaşi, a publicat în 1921 în „Arhiva" un studiu în care încerca să demonstreze că domnul Ovid Densuşianu „nu ştie să distingă părţile unei propoziţii, adică nu cunoaşte subiectul, complementul etc. dintr-o propoziţie." Va să zică, domnul Densuşianu este un ignorant pur şi simplu, care n-ar fi trebuit să treacă clasa I secundară... Cam aşa se face pamflet şi „critică" între filologii noştri."

(Mircea Eliade : " Să ne închipuim că...", în *Vremea*, 15 dec.1934)

„TIBI ARAS" Venind vorba despre Iorgu Iordan, institutul eponim, apostrof şi accente, aici trebuie să întrerup firul „poveştii graiului nostru" aşa cum m-am decis să-l adun pe un mosor şi, pentru coerenţă intelctuală, să trec printr-o scurtă digresiune la alt război de ţesut.

... Mă ceartă D-na Profesoară Ioana Vintilă-Rădulescu, coordonatoarea DOOM2, pentru că mă ocup de scrierea limbii române, şi anume de apostrof. Am publicat, în ultimii 7-8 ani, peste 100 de studii şi articole despre ortografie ori punctuaţie, mai ales în *Tribuna învăţământului*, dar şi în *Academica, Bucovina literară, Adevărul literar şi artistic, Naţiunea, România literară.* Dânsa se referă la articolul „A treia limbă română", din *România literară*, 10 mai 2005, şi-mi răspunde (cu vorbele folosite : „consider necesar să exprim o reacţie") în *Limba română*, revista Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti", nr. 1- 4 / 2005, abia apărut (august 2006). Discuţiile la o distanţă atât de mare în timp ar putea avea o oarecare importanţă pentru istoria chestiunii, dar nu şi pentru noi, oamenii care le purtăm; totuşi, pe dânsa n-o interesează abstracţiunile, ci, într-un mod cu totul ciudat, persoana mea – de vreme ce spune că apostroful ar fi „o problemă personală a autorului" – şi, mai mult chiar, că l-am pus în practică „într-o ediţie personală a *Luceafărului* eminescian"... Asta e prea mult! Nu cred că se poate ocară mai mare... Adică, eu m-am condamnat la ani de zile de muncă în folosul colectivităţii să scot golgoazele din ediţiile Eminescu şi să-i limpezesc scrisul – iar regina Omphale îmi spune cu dativus commodi :„Tibi aras!" Adică: ar exclusiv ogorul meu...Ştiam eu că lingviştii nu prea au simţ poetic; mă rog, „unii dintre ei", cum se zice.

Nu voi duela pe scânduri suspendate – mai ales cu o reprezentantă a prototipului îngerilor din senin – dar la câteva chestiuni mai bine puse pe pământ mă simt obligat să răspund. Nu voi înţelege, de pildă, un raţionament ca acesta *: „N.G. afirmă că apostroful ar fi fost eliminat din 1953 din scrierea limbii române, ceea ce nu corespunde realităţii. El se foloseşte în continuare...".* Care realitate, mă rog ? Cea din 1953, cea de astăzi după revenirile succesive asupra acelei reforme, realitatea limbii literare, a celei familiare, etc? Sunt atâtea variante, că logica nu ne scoate din aspectul „cam haotic" al chestiunii. Regula nr. 2 din normele reformei de la 1953 spune clar : „Se înlocuieşte apostroful cu linioara, pentru a marca rostirea împreună a două sau mai multe cuvinte *s-a dus, m-a văzut, v-a scris, dusu-s-a , într-o zi, nu-s* etc)." În *Introducerea* la explicarea acestor norme se spune şi mai clar: „Vorbirea curentă se caracterizează şi prin tendinţa de a scurta cuvintele, prin omiterea unor sunete sau chiar a unor silabe, de exemplu *cîn vine* (cînd vine), *am fos şi eu* (am fost şi eu), *folostor* (folositor), *lucrărlor* (lucrărilor)...". Se cere însă ferm: " *În vorbirea îngrijită trebuie evitate astfel de rostiri*" – şi se specifică expres:" *Normele ortoepice au în vedere vorbirea îngrijită, şi nu pe cea curentă, familiară*". Punctum. O ortoepie îngrijită are nevoie de o ortografie idem – şi de amândouă se îngrijesc, conform H.C.M. nr.3135 / 1953, cei care se ştiu. Iată, aici, originile acelei a treia limbi române despre care scriam.

Este mai întâi limba literară a clasicilor secolului al XIX-lea, apoi cea literară a clasicilor interbelici – şi limba literară a scriitorilor de după 1953. Nu veţi găsi apostroful în poezia lui Nichita Stănescu, deci el evită formele conjuncte şi disjuncte, nu se poate face relaţia între eufonie şi muzicalitate în poezia românească actuală în gteneral, ea se face doar din cuvinte pline, de dicţionar...

Revin: teoretic, în sensul regulii de mai sus, este vorba de „rostirea împreună" a două cuvinte. Eu arătam că astăzi se poate scrie, datorită libertăţii pe care şi-au luat-o indivizii şi instituţiile în privinţa ortografiei, precum la TVR 2 : „ *D'ale lu' Mitică*" , unde se resimte natural diferenţa dintre cratimă şi apostrof : în *lu'* cade *i*, dar cuvintele nu se rostesc împreună, *lumitică* precum *luminiţă* de exemplu, deci apostroful marchează căderea în sine. Imaginaţi-vă un *„D-ale lu-Mitică"*, aşa cum ne obligă regula cratimei : ar fi resimţit ca nenatural, grotesc. Prima cratimă , „D-ale", s-a folosit în schingiuirea titlului *„D-ale carnavalului"*, vezi ediţiile de după 1953 din Caragiale – dar cea de-a doua cratimă, nu : s-a evitat constant. Principial, deci, această situaţie de limbă, cu cele două apostrofuri reinventate spontan după 1989, nu este cuprinsă în regulă, iar scrierea limbii române după această regulă nu poate exprima, cuprinde, situaţii de acest gen. Suntem obligaţi să rostim cuvintele întregi, să le scriem întregi, să folosim perifraza. Asta a instituit un şablon care se regăseşte în limba literară actuală, a poeziei sau a prozei artistice, care evită masiv cuvintele legate, eliziunile, etc. Practic, noi folosim, astăzi, o altă limbă literară decât scriitorii noştri clasici ori cei de dinainte de 1953, se vorbeşte de o „evoluţie" – dar este fals: nu a evoluat ci s-a schimbat convenţia, dintr-o limbă aşa zicând *apostrofică*, limba română (scrisă) a devenit *cratimatică*. S-a înlocuit un semn vital, definitoriu, cu altul – care duce, firesc, la altă definiţie. S-a schimbat profilul limbii literare, de fapt. Că micile strecurări printre norme operate succesiv până în 1989 dau, totuşi, voie apostrofului să marcheze unele căderi de finale sau chiar silabe interioare (celebrul *mă'ligă* pentru *mămăligă* a făcut carieră ca exemplu paradigmatic: vedeţi, însă, că noi, azi când avem voie, nu scriem *d'nă*, ci *d-nă*) – asta nu mă interesa.

REFORMĂ, SAU MĂSURĂ? D-na profesoară Ioana Vintilă-Rădulescu (în continuare îi voi zice D-na Profesoară) „reacţionează" oarecum instituţional, adică în numele unei instituţii care ar avea menirea strictă să apere convenţia ortografică actuală. Discutând *in abstracto*, dânsa respinge argumente peste argumente cu...indiferenţă la persoane .Mai exact spus, pune, în contul meu, personal, toate observaţiile după care acea reformă viza apropierea limbii noastre de limbile slave. Iarăşi: nu eu am spus-o – şi, deşi pare superfluu să insistăm asupra unei chestiuni vechi, antice şi de demult rezolvate, trebuie s-o fac pentru a defini un mod de a polemiza al unui lingvist actual. Aşadar, chiar în *România literară*, cu câteva numere înainte de a lua şi eu cuvântul, dl. prof. Al. Niculescu reluase discuţia pe această temă. La rândul său, dl. prof. Paul Miron o tratase exemplar în revista ieşeană *Timpul* (vezi mai ales nr. din iunie 2004). Lumea savantă la vârf a afirmat şi a insistat că reforma din 1953 a fost o încercare de apropiere dincolo de firesc a limbii române de cele slave, mai ales prin grafie. Este de bun simţ, de altfel, să se accepte că orice se legifera în anii '50 la noi era pătruns de acest spirit al apropierii până la dizolvare...Eu am continuat, doar, discuţia într-un cadru care a primit-o, adică într-o revistă culturală. D-na profesoară pune sub semnul întrebării: *„Este adevărat că apostroful nu se foloseşte în scrierea limbii ruse, dar nici cratima nu are în această limbă larga utilizare din română, ceea ce nu ne îndreptăţeşte să vedem în măsura din 1953 un model rusesc."* Raţionamentul mă nelinişteşte, nu numai pentru că reforma amintită a devenit, iată, „măsură" – dar pentru că abuzează de un sofism: această „largă întrebuinţare" i s-a dat cratimei chiar atunci, prin redistribuirea funcţiilor pe care le avea, până atunci, apostroful. Reţin în contul meu prima parte – şi reiau : pentru că în limba rusă nu se foloseşte apostroful, acesta a fost scos şi din scrierea limbii române. Era primul pas către trecerea la scrierea cu caractere chirilicde (cum s-a petrecut în Basarabia) : îndepărtarea apostrofului, care este marca cea mai pronunţat romanică a noastră ca vorbitori şi scriptori, netezea drumul spre kiriliţe.

Mai sunt bănuit că aş fi inventat două tipuri de apostrof în scrierea limbii române. Nicidecum: Gheorghe Beldescu este acela care le-a redefinit (*Ortografia limbii române*, Ed. Ştiinţifică şi enciclopedică, 1987). Nici acest nume nu este cunoscut la Institutul de lingvistică ? Doamna profesoară Flora Şuteu consemnează, într-o recenzie a lucrării: *„Nu cred că în editarea unui poet ca Eminescu folosirea apostrofului s-ar cere cu atâta insistenţă cum rezultă din exemplele date de d. Gh. Beldescu"* – dar vedeţi, este vorba de un „nu cred", de o îndoială la nivelul sensibilului: dacă dânsa ar fi editat şi poezia lui Eminescu (a editat numai o mică parte a prozei artistice a poetului) sunt sigur că şi-ar fi atenuat această îndoială... Dar nu despre asta estre vorba, ci despre faptul că Gh. Beldescu, nu eu, este cel care a explicat primul, cu exemple şi demonstraţii strălucite, cele două apostrofuri prezente în scrierea eminesciană. Eu am adus în discuţie şi alte forme de apostrof tot la Eminescu – dintre care cel mai important este apostroful postpus despre care D-na Profesoară pare a nu fi auzit. Nici pe acesta nu l-am inventat eu – ci Perpessicius, în notele la vol. VI din ediţia sa (dau trimiterea exactă). În locul tuturor acestor posibilităţi de a reda sensurile şi retorica textului poetic, ca printr-o compensaţie ne sancţionată de lege, editorii de texte de după 1953, unii dintre ei, au descoperit că pot plimba cratima între cuvinte, adică o pot pune mai aproape de primul cuvânt sau de al doilea, după cum vor sau resimt accentuarea în fluxul rostirii. În discuţie sunt, aproape exclusiv, monosilabicele atone plasate pe lângă plurisilabice, iar situaţia este ca în limba latină sau greacă: se accentuează *pópulus*, dar *populùsque* (particula *-que*, o silabă neaccentuată, alipită de cuvânt, trage accentul lângă ea), după cum *ànthropos* în greceþte devine ànthropòstis, respectiv, *tis* (cuvânt aton), alipit, induce lângă el un accent secundar pe cuvânt. În mod asemănător apropierea sau distanţarea apostrofului în scrierea tradiţională a limbii române (sau a cratimei, în cazul unor editori care au descoperit eficientul ei joc grafic) indică accentele secundare ale rostirii. Lidia Sfârlea a teoretizat această modalitate (fără exemplele latino-greceşti, care-mi aparţin), într-o lucrare de doctorat dedicată limbajului scenic, devenită apoi carte prin publicarea la Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică – iar Petru Creţia o aplică masiv, cu metodă, în editarea lui Eminescu. Eu arăt că procedeul era folosit şi de Perpessicius în volumele de după 1953 ale ediţiei sale. Mai arăt că în perioada interbelică G.Ibrăileanu şi G.Călinescu folosesc o cratimă etajată, adică pusă între cuvinte în partea de sus a lor, la mijloc sau în partea de jos, foarte sugestivă grafic. Exemple sunt gârlă.

Practic, noi folosim, astăzi, o altă limbă literară decât scriitorii noştri clasici ori cei de dinainte de 1953, se vorbeşte de o „evoluţie" – dar este fals: nu a evoluat ci s-a schimbat convenţia, dintr-o limbă aşa zicând apostrofică, limba română (scrisă) a devenit cratimatică. S-a înlocuit un semn vital, definitoriu, cu altul – care duce, firesc, la altă definiţie. S-a schimbat profilul limbii literare, de fapt.

Sonia ELVIREANU

“Cînd ficțiunea ia în posesie realitatea”

Adrian Alui Gheorghe, *Zugzwang sau Strada cu o singură ieșire*, (*Editura Polirom, 2018, 295 p.*)

După trilogia romanescă *Urma, Laika, Luna Zadar*, focalizată pe societatea românească dinainte și după 1989, Adrian Alui Gheorghe publică volumul de proză scurtă *Zugzwang sau Strada cu o singură ieșire* (Polirom, 2018).

În spiritul parodiei postmoderne, Adrian Alui Gheorghe reactualizează cu umor și ironie mituri livrești, în construcții narative de tip palimpsest, cu trimiteri intertextuale și metatextuale, cu alunecări în oniric și fantastic, cu elemente de roman realist, polițist, erotic, științifico-fantastic, de aventuri. Denunță și sancționează anomaliile lumii contemporane în povestiri savuroase, pline de fantezie, într-un amestec de tragic-comic din care se pot extrage scenarii de comedii sau drame.

Prozator inimitabil, scriitorul construiește inteligent, cu fantezie, ironie și umor, treisprezece povestiri pentru a dezvălui discrepanța între realitate/ vis, anomaliile și dereglările sociale, patimile omului, „bolile” sale distructive, care fac din el sclavul iluziilor. Textele vorbesc despre vis, căutare, iubire, singurătate, nevoia de miracol, trăirea în iluzie, ratarea vieții, puterea banului, despre ontologia ființei.

Povestirile sunt abil mânuite de un narator extradiegetic, rar intradiegetic, care își ia libertatea de a interveni uneori în diegeză pentru a conduce firul epic ori a face considerații metatextuale. Cronologia evenimentelor e discontinuă datorită întoarcerilor în trecutul personajelor pentru a le înțelege psihologia, iar perspectiva asupra existenței lor ironică, persiflantă, hilară, are detașarea și umorul raisonneur-ului ce remarcă orice anomalie socială și țintește cu precizie. Intertextualitatea parodică reactualizează textura unor cărți, mituri universale, pe motivul bibliotecii-labirint.

Lumea personajelor lui Adrian Alui Gheorghe evoluează între materialism/ idealism, rațional/ irațional în căutarea continuă a unui echilibru, omul între pragmatismul vieții cotidiene și visul bovaric. Radicalizarea gândirii raționaliste/ idealiste creează utopii ori distopii, trăirea într-un real sumbru ori în lumi iluzorii. Visul e un fel de maladie, căutarea unui Eldorado voltairian, material, erotic, spiritual.

În *Ostap,* personajul omonim suferă din naștere de o boală pantagruelică, foamea, care face din el un monstru: în timpul alăptatului își soarbe mama naturală, apoi mamele adoptive. Personajul e construit pe modelul livresc al lui François Rabelais, Pantagruel. Abandonat în pădure, pustiește tot ce e viu, devorând toate animalele și toate păsările. Contactul cu oamenii e restabilit de o tânără, Betina, care îndrăznește să-l înfrunte. Dialogând cu el, descoperă în gândurile lui o perspectivă asupra vieții. Contaminată de ideile lui Ostap, pleacă în lume, urmând crezul acestuia că fiecare om poate face minuni dacă crede în ele. În final, monstrul se umanizează, iar umanul se spiritualizează sub fascinația visului.

Ph. D. Apostol Semporian Straße explică originea numelui unei străzi vieneze. Denumirea e dată în glumă de colegii unui student român studios, aflat la Viena, înainte de război. Aceștia pun în capul străzii pe care locuiește o plăcuță, botezând-o cu numele lui. Destinul personajului e frânt de instaurarea comunismului după război în România. Studiile în străinătate fac din el un element periculos pentru regim, e acuzat de „elitism educațional“ și „îmburghezire culturală“ și condamnat.

Personajul ilustrează soarta dramatică a intelectualilor aruncați în închisorile comuniste după 1944. Studentul dobândește o celebritate postmortem în Occident prin numele străduței vieneze și legenda despre un inventator cu origine incertă. „Boala“ personajului e pasiunea pentru știință, sancționată de comuniști cu închisoarea.

Zugzwang este o povestire despre o utopie clădită pe jocul de șah, pasiunea misteriosului Eliodor, care face dintr-un oraș o tablă de șah, iar din locuitorii lui piese vii. Oamenii se complac în situația de sclavi fericiți datorită banilor plătiți pentru partidele de șah. Totul se modifică prin prisma jocului, gândirea, atitudinea, politica orașului, mass-media, redusă la un singur subiect de știri. Orașul prosperă, intră în cartea recordurilor, devine atracție pentru mediile de afaceri din toată lumea, pasionații de șah de pretutindeni concurează cu Eliodor, învingătorul.

Însă prosperitatea nu poate dura la infinit, ea se năruie așa cum s-a clădit, pe același principiu al jocului. Partida finală se desfășoară între enigmaticul Eliodor și misterioasa femeie cu nume multiple, care schimbă regulile, impunând jocul în doi, cu ușile închise. Ei figurează cuplul primordial, separat de boala incurabilă a femeii, somnambulismul, care o desprinde de real și o poartă neîncetat prin alte lumi.

Bărbatul reprezintă inteligența, rațiunea, certitudinea, iar femeia sufletul, visul, misterul, care nu pot fi seduse de lumea materială. Femeia migrează în spațiu și timp, pare atemporală. Iar bărbatul, incapabil s-o rețină sau s-o urmeze, e într-o veșnică așteptare a întoarcerii ei, iar jocul de șah o invenție pentru a-i umple singurătatea până la reîntâlnirea lor pentru refacerea cuplului originar.

Partida de șah se desfășoară între doi parteneri care se caută în timp, iar rezultatul e necunoscut. Nici publicul, nici anchetatorii dispariției lor nu pot stabili învingătorul, doar naratorul care intervine în text cu comentarii metatextuale sugerează că regele jocului se lasă înfrânt pentru a-și recuceri regina.

Pariurile curg, cu mize incredibile pe averi, moarte și viață, se așteaptă câștiguri fabuloase datorită promisiunii de multiplicare a sumelor investite pe cei doi, însă banii dispar la fel de misterios ca jucătorii. Utopia unui oraș, clădit pe fericirea iluzorie a banului câștigat prin jocul de șah plătit, se destramă, oamenii își pierd averile, viețile, se revoltă, dar după anarhie lumea se reface din nevoia de ordine în haosul creat.

Povestirea e ingenios construită, partida finală abil condusă pentru a tensiona publicul și pe jucătorii solitari, zăvorâți în casa lui Eliodor, singuri cu ei înșiși pentru a-și depăna trecutul pe fond muzical, prevenind astfel interceptarea dialogului dintre ei. Finalul e deschis spre o dublă interpretare.

Iurica e povestea unei ghicitoare în palmă, cafea, irisul ochilor etc., imobilizată în așteptarea fericirii. Fantezia ei proiectează șansa fericirii în ireal, în loc s-o ancoreze în realitate. Femeia trăiește în imaginar, apoi în oniric, o compensație a singurătății din viața reală. Bărbatul în zdrențe e visătorul ce a descoperit deșertăciunea oricărui vis, în ipostaza lui Isus. Schimbul de povești, rezumate de naratorul ce intervine în text pentru a conduce firul epic, demonstrează că omul are nevoie de vis, cu riscul înstrăinării de viața reală. Bărbatul dispare și curtea femeii se acoperă de un munte de scrisori, îngropând-o definitiv în lumea iluziei.

Otravă, Adolf, Minciună, Pecingine, Tu Ernest, Bărbați de paradă sunt povestiri despre identitate, furtul, vânzarea, schimbarea ei. Absența numelui te scoate în afara timpului, anulează exercitarea puterii, nu exiști social. Numele îți dă un statut, e instrument de control și de sancționare a individului care se revoltă. Uneori e o poreclă, *Minciună*, are povestea ei și consecințe asupra urmașilor ce nu pot rosti adevăruri, fiind etichetate drept minciuni. Numele devine obiect de tranzacție pentru câștigul imediat, vânzarea lui devine o afacere profitabilă pentru unii, jalnică pentru cei dispăruți în anonimat, coruptibilă pentru funcționari, perturbantă pentru autorități. Ea dezvoltă un comerț nou, încurajează corupția, face să prolifereze cămătarii și trișorii, distorsionează viața socială.

Adrian Alui Gheorghe persiflează cu umor aspecte grave ale societății postmoderne: pierderea identității, anonimizarea individului prin globalizare, deteriorarea limbajului prin trunchiere și apariția unei anomalii lingvistice, „numele onomatopeic”, persiflare a limbajului sms-urilor.

Schimbarea identității din *Bărbați de paradă* împinge personajul în absurd, în aventuri dramatice ce conduc în final la moarte. Ironia destinului sunt viețile paralele, cea reală dintr-o insulă în Malaezia, unde Toma trăiește fericit 40 de ani alături de o indigenă, și viața inventată de mass-media în absența lui, de scriitor genial, dispărut fără urmă. Prozatorul prelucrează mituri livrești (iubirea, insula, geniul, întoarcerea la origini), persiflând mass-media și mediul literar care fabrică celebrității literare, împingând lucrurile în absurd prin substituirea personajului real cu unul inventat. La întoarcerea în țară, românul descoperă alteritatea spațiului și propria alteritate, absurdul de tip kafkian: nu-și poate proba identitatea, e prins fără voie în aventuri nefericite, în capcana presei, în procese, fiind declarat impostor și schizofrenic (dedublarea personalității).

O altă „boală” e iubirea maternă care face din copil un idol cu puteri miraculoase și un obiect de profit, o reclamă comercială, un cobai pentru medici. Îndrăgostirea pune capăt bulversării create: copilul miraculos evadează din captivitatea adulților, își schimbă numele, piezându-și astfel puterea de a „hrăni” pe cei din preajma sa (*Tu Ernest*).

Nici mediul literar cu veleitari mediocri nu scapă de persiflarea autorului. Exigența critică e taxată de aspiranții la glorie și obligată să cedeze, să se lase manevrată de scriitori după bunul lor plac. Criticul exigent e răpit și sechestrat de scriitorii demolați de cronicile lui, obligat la reeducare și forțat să semneze autocronici (*Zidul de hârtie).*

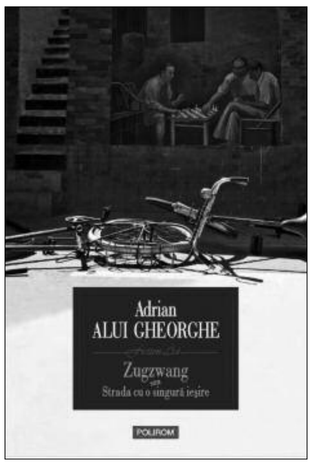
Casa vântului e o povestire în palimpsest ce mixează mituri livrești (moștenirea, biblioteca, labirintul, incendiul, zborul, nunta cosmică, moartea, geneza omului), într-un amestec de real/ ireal, cu alunecări în oniric și fantastic. Moștenitorul unei biblioteci uriașe devine prizonierul cărților, un adevărat labirint ce absoarbe sufletele. Firul epic se complică prin intertextualitate și inserarea microficțiunilor biografice ale strămoșilor descoperiți în arborele genealogic. Motivul zborului și nunții sunt ilustrate printr-un superb citat din *Viața albinelor* de Maurice Maeterlinck.

Finalul face trimitere la geneza omului. Dintr-un amestec ciudat de elemente e creat un om nou, cu nume preluat din antichitatea precreștină, Nabucodonosor. Persiflare a gloriei deșarte, o repetare a destinului său de cuceritor?

Volumul de proză scurtă *Zugzwang sau Strada cu o singură ieșire* se încheie cu un metatext, *Nota autorului sau câte ceva despre „Obsidianul negru” de la Dalnegorsk*, de fapt, un text autoficțional în care e integrat un eveniment real, relatat de mass-media: misteriosul fenomen de la *Dalnegorsk*, un oraș rusesc în care s-a prăbușit un OZN în 1986. Autorul persiflează mediul științific, incapabil de a elucida cazul, demonstrând puterea ficțiunii de a recrea realitatea.

Adrian Alui Gheorghe ficționalizează aspecte diverse ale societății postmoderne, cu intenție satirică, și tehnică narativă specifică postmodernismului literar.

Adrian Alui Gheorghe persiflează cu umor aspecte grave ale societății postmoderne: pierderea identității, anonimizarea individului prin globalizare, deteriorarea limbajului prin trunchiere și apariția unei anomalii lingvistice, „numele onomatopeic”, persiflare a limbajului sms-urilor.

Paul Aretzu

Isihia unui poet

Dimensiunea sacră este intrinsecă naturii umane, chiar dacă unii o ignoră sau o contestă (numindu-se cu vanitate atei, raţionalişti, agnostici). Sacralitatea este confirmată simplu de faptul că numai prin mistică putem pătrunde înăuntrul nostru, în *psyche*, entitate nemuritoare. Mistica este, fără îndoială, cea mai directă cale de transcendere, adică de cunoaştere a lui Dumnezeu. Aurelian Titu Dumitrescu se ocupă, în cartea de eseuri succinte, *Forme de linişte* (Editura Fundaţiei „Universitatea pentru toţi", Slatina, 2003), de modalităţi de obţinere a isihiei, a liniştirii sufleteşti. Textele sunt parabole sau aprofundări filozofice, plecând de la pericope biblice. Ceea ce le sporeşte valoarea, pe lângă funcţia teologică, este amprenta stilistică personală, vorbirea metaforică, plinătatea spirituală. Temele, convergente, discret structurate, sunt numeroase: „miraculoasa putere de a nu semna bunătatea" (atunci când Sf. Nicolae aruncă pe fereastră, unor fete sărmane, două pungi cu galbeni, salvându-le de la pierzanie), Naşterea Domnului („Unei astfel de purităţi mintea I se pleacă în toate cele ale sale spre a săruta încălţările de om ale sufletului" – p. 7), Ioan Botezătorul („a transformat adevărul într-o dimensiune morală a fiinţei, mergând până la sacrificiul absolut" – p. 9), bătrânul Simeon („Întâmpinarea Domnului este momentul schimbării morţii în lume" – p. 13), Zaheu, mai marele vameşilor din Ierihon, mântuit pentru că-L primeşte pe Iisus, adică se supune propriei judecăţi de conştiinţă („Împotriva păcatului nu se poate lupta decât în prezenţa lui Dumnezeu şi prin Dumnezeu"), pocăinţa fiului risipitor care îl înviază moral („Fiul risipitor, prin pocăinţă, se întoarce la viaţă, redobândindu-şi identitatea bună") etc.

Întreg volumul este alcătuit din asemenea parabole, dar şi din texte care încearcă să explice fenomenul Mântuirii. Autorul le dă aspectul unor predici rafinate, lipsite însă de retorica eclesiastică, pătrunzând adânc în spiritul, nu rămânând doar în litera, textelor biblice. Le caracterizează concizia, simplitatea, claritatea. În *Parousia*, Iisus este numit, pe bună dreptate, *Întregitorul Lumii*. Bunătatea, convertită în iubire pentru cel flămând, cel însetat, pentru străin, pentru cel gol, pentru bolnav, pentru întemniţat, este temeiul comuniunii înfăptuitorului cu Iisus. Teologia mântuirii este concentrată în câteva fraze: „Trebuie ca fiinţa să fie curăţită de frică, spre a simţi măreţia crucii. O fiinţă fără frică este o fiinţă luminoasă. Ea vede adevărul şi tânjeşte după mântuire." (*Îndumnezeirea minţii*). Intuiţiile pătrunzătoare au o deplină cuprindere în expresie: „Iisus îşi ducea Fiinţa cu proprietatea celui mai autentic dintre oameni şi înainta spre moartea Sa cu blândeţea purităţii conştientizate celest" (*Cel mai autentic dintre oameni*).

Aurelian Titu Dumitrescu scrie o carte a sfinţeniei, cu instrumente teologice şi literare, relevând imaginea teandrică a Mântuitorului şi virtuţile fundamentale creştine, prin prisma unui cititor comprehensiv al Sfintelor Evanghelii. Astfel este interpretarea pneumatologică (în Duh) a binelui făcut semenilor (*Umilinţa asumată*). Ori textul dedicat *fricii de Dumnezeu*, prin care omul trebuie să îşi învingă frica de ceilalţi oameni, frica de el însuşi: „El este perfect echilibrat cosmic şi, fiindcă şi-a pierdut frica de moarte, dublul trupului, este, prin bine, deschis fără rezerve la viaţa însăşi, esenţială, nu la viaţa constrânsă de timp şi meschinizată de spaţiu. [...] Frica de Dumnezeu nu se manifestă ca frică decât în momentele în care este ameninţată comunicarea cu Dumnezeu şi atunci este o frică de a pierde fericirea, binele, dreptatea. În rest, ea este iubire, este libertate, este suma satisfacţiilor pe care le poate da echilibrul cosmic prin îndelungat efort investit." (*Frica de Dumnezeu*).

Scriitorul propune, prin aceste texte inspirate, pline de fervoare, un model de viaţă creştin, filocalic, având ca scop înfăptuirea *omului autentic trăitor*. Din aceeaşi categorie face parte şi legătura cu morţii, ca „formă supremă de înrădăcinare cosmică". Dar esenţială este legea morală. În acest sens: „Iadul este un spital al moralei" (*Moartea a doua*). Iisus Hristos este călăuza spre sine a fiecărui om, spre propria-i înviere. Autorul nu intenţionează să îndoctrineze, să catehizeze, reluând lucruri deja cunoscute, ci, într-un stil personal, îşi pune întrebări şi, respectând dogma, dă răspunsuri pline de expresivitate, revelate. Textele încep, de cele mai multe ori, cu o premisă memorabilă, exprimată aforistic: „Cine se teme să plângă păcătuieşte uşor", „Credinţa în Dumnezeu aduce cu sine adevărul, binele şi frumosul", „Cel ce doreşte să înveţe cu adevărat doreşte de fapt să facă bine", „De mare importanţă în creştinism este pomenirea morţilor", „Când binele din om se revarsă asupra semenilor, nu este întotdeauna primit cu bucurie". „Blândeţea este măsura credinţei în Dumnezeu a unui om"...

Interesantă este comparaţia între tragicul antic, în care omul era ofensat de puterea discreţionară a zeului, adică de sistemul de limite la care era supus, şi mila izvorâtă din iubire pentru semeni, în creştinism. Dumnezeu nu mai este o entitate intangibilă, separată de om, ci se jertfeşte pentru acesta, devenind una cu el, prin euharistie. Dumnezeu este înăuntrul omului, chip indelebil. Din imanent, omul a devenit transcendent, cu vocaţia îndumnezeirii.

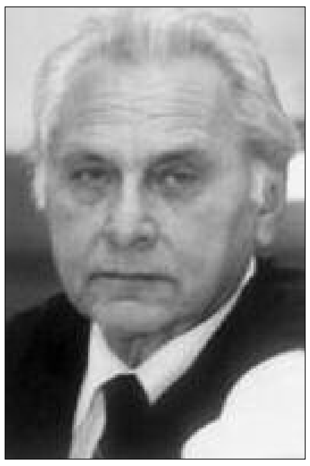
Cartea lui Aurelian Titu Dumitrescu este radiografierea sensibilă a unei experienţe religioase (mistice) autentice. Textele sunt, în bună măsură, meditaţii asupra învăţăturii de credinţă, asupra înduhovnicirii. Despre speranţa spiritualizată (nădejde), se spune: „Nădejdea în Iisus ascute spiritul mai mult decât ştiinţa de carte şi conferă un curaj de nezdruncinat celui care ştie să deosebească opţiunile importante de cele mai puţin importante, alegând întotdeauna binele care este mai greu. Unui asemenea om, când i se închide lumea, i se deschide cerul. Când i se deschide cerul, i se întăreşte trupul şi mintea îi capătă o libertate şi o profunzime mai mari decât cele ale gândirii. Cel ce ştie din credinţă este mai apt pentru adevăr decât cel ce are adevăruri înnăscute, dar nu este creştin practicant. A avea nădejdea în Iisus înseamnă a trăi frumos." (*Nădejdea în Iisus*). Centrul gândirii religioase este adevărul, iar împărtăşirea acestuia produce fericire.

Forme de linişte este o carte densă, originală, dogmatică, configurând omul în toate dimensiunile lui creştine. Scriitorul, fidel Evangheliei, brodează în concret şi în abstract cu multă dexteritate, insuflat de plinătatea harului. El propune cititorilor mijloace de realizare a liniştii sufleteşti, a apropierii până la contopire cu Dumnezeu şi, în acelaşi timp, face el însuşi, cu toată determinarea, o terapie a sacrului, experiindu-l, ca *om autentic trăitor*.

Întreg volumul este alcătuit din asemenea parabole, dar şi din texte care încearcă să explice fenomenul Mântuirii. Autorul le dă aspectul unor predici rafinate, lipsite însă de retorica eclesiastică, pătrunzând adânc în spiritul, nu rămânând doar în litera, textelor biblice. Le caracterizează concizia, simplitatea, claritatea.

Serghie Bucur

QUARTETUM

Asemenea unei plachete de debut, datorită subţirimii cărţii, SPLENDOAREA CAPCANELOR aduce sub privirile cititorilor de poezie un careu de aşi ai metaforelor, nume alese, personalităţi ale scrisului contemporan, de sorginte „regăţeană" sonoră: Valentin Irimia, Filip Kollo, Cornel Sântioan Cubleşan şi Sorin Vânătoru. Un visător, doi pictori şi un filozof – sunt „instrumentiştii" quartetului poematic, autori cu valoare impecabil demonstrată de competentul poet şi critic Florin Dochia – redactorul şef al seriei actuale a REVISTEI NOI, în fiecare rînd din prefaţa cărţii:

„Pe urmele lui Hegel – „totalitatea care uneşte în sine cele două extreme, adică artele plastice şi muzica, pe un plan superior, în domeniul interiorităţii spirituiale înseşi" –, mă încânt şi mă uimesc de neîncetarea dorinţei de conceptualizare ori de metaforizare a însuşi conceptului sau a metaforei înseşi. Limbaj redus la esenţele lui (Ezra Pound), mers în străchini sau mers astral (Eugen Ionescu), fondare a fiinţei prin cuvânt (Martin Heidegger), instrument al unui profund narcisism (Carl Sandburg), „poezia este adecvată tuturor formelor frumosului şi se extinde asupra tuturor, fiindcă elementul ei propriu este imaginaţia artistică, iar imaginaţia este necesară pentru orice producţie a frumosului, indiferent cărei forme i-ar aparţine acesta" (Hegel).

Caracterizat drept „dimensiune a poeziei", fiecare din poeţii „fericiţi de splendoarea capcanelor" a primit pecetea seniorală a recunoaşterii valorice.

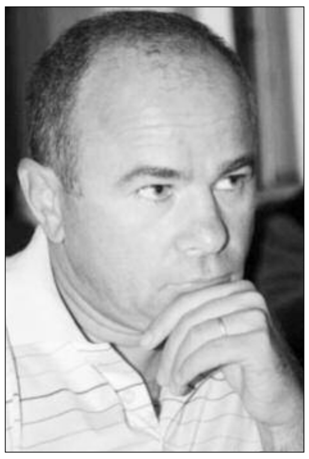
Valentin Irimia – par exemple: „Şi ard de-a valma ceruri de păcate / Deliruri de pupile zăbrelite / Prin născociri de vise nevisate, / Prin anotimpuri tulburi şi uimite" (Abjuraţie): „prinde în cuvinte potrivite, cel mai adesea cu prozodii curate, bine conduse, reflecţia asupra lumii mai cu seamă din constatarea absenţei, dar nu a golului, ci a golitului, a descoperirii melancolice pe care o face, aproape fără uimire, dar cu frustrare, că unde era ceva, nu mai este nimic" (...) Mesajul de dragoste, în poemele de gen, acced la absolut (...) din dorinţa de coerenţă a sentimentului refugiat în abstract, într-o (...) scotocire mascată în retorici derutante („Pândesc din pagini rădăcini carnale / Şi-n vaierul materiei se-nfig, / Cuvintele se răsucesc de frig / Prin rătăcite puncte cardinale // Flămânde zări se pierd printre ovaţii, / Oceane de ozon se strâng umplând / Ventricule, nelocuite spaţii, / Iar infinitul devenind mai blând / Alunecă subtil din constelaţii / Şi depărtările apun pe rând". (Reducere)

Filip Kollo – „Cuvântul are aici rolul descoperirii unor căi în labirint, nu spre vreo ieşire, ci spre parcurgere continuu iniţiatică. Imaginea din cuvinte tinde înspre concept, dar atingerea este lină, delicată, aproape speriată, căci oricât de mult abstract ar chema, ruperea de concret, de obiect şi de act este imposibilă" (...) Jocul eufoniilor, sunetul-ecou al cuvintelor este o posibilitate pe care poetul nu o ocoleşte atunci când ritmurile secrete o cer, din plăcerea nevinovată a jocului, altfel ponderal, complex, încurcat..." Probă: „Un aprilie prielnic / desigur, asortat cu noi eşecuri. / Străzi zidite parcă din nelinişti ţiuitoare tăcut. / Orele şaptesprezece, târfele dorm în casa de cărămidă. / Înserarea deja debutează, docilă freamătului clar / frunze solicitate de vânt asemenea paletelor / active de tenis de masă, mai ales pe rever. / Sărăcie, igrasie, mucigai – se plânge unul. / Altul vorbeşte singur la lunga masă, tulbure. / Nimic nu pare să altereze altarul tardivelor / aduceri aminte, auzite de jur-împrejur; în special „vesele". / Impresia sinuoasă că majoritatea vor să uite / e ca... un salam prost, unde majoritatea sunt zgârciurile. / Puţinul aer curat se prostituează prin fumul greu de ţigară. (...)" (*Paradis îndoielnic*)

Cornel Sântioan Cubleşan – „E atâta tăcere în negru, în roşu doarme o viperă cu sâni de japoneză, în alb sunt înşirate amintirile precum ochii, diltaţi de spaimă, ai peştilor, în gheaţă. În albastru urcă visele precum mirii lui Chagall. Stau în griul geros, înfăşurat ca într-o piele de şarpe. Precum vulturul în înălţimea sa / Mă adâncesc în negru. Ţin vipera la sân, dacă aş fi trăit acum / şaptezeci şi cinci de mii de ani, aş fi apucat raiul în golful Persic". (*Tăcere în negru*).

Sorin Vânătoru: „La spitalul de oncologie, după ce şi-au luat tratamentul, bolnavii în pijamale vărgate, cu fesuri pe cap, de-abia mergând, deschid uşile, porţile, ajung în stradă, înaintează, treptat încep să păşească pe aer, cortegiul bolnavilor de cancer începe să se înalţe la doi metri, la zece metri" (*Asaltul cerului*)

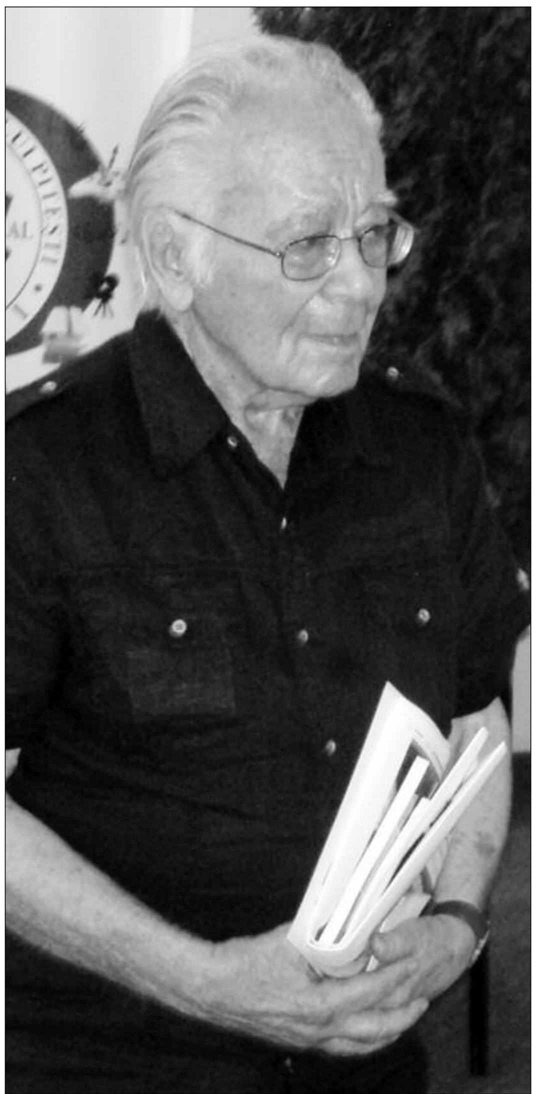
Leonid Dragomir

Biblioteca de filosofie

Metafizica de tinerețe a lui Mihai Șora

Mihai Șora, născut în 1916, aparţine unei generaţii imediat următoare celebrei generaţii numite *Criterion* sau *'27*. Unii dintre membrii marcanţi ai acesteia, precum Mircea Eliade sau Mircea Vulcănescu i-au fost chiar profesori la Facultatea de Filosofie din Bucureşti, urmată între anii 1934 – 1938. Alţi profesori importanţi întâlniţi acolo au fost: Nae Ionescu, Nicolae Bagdasar, P.P. Negulescu, C. Rădulescu-Motru, Tudor Vianu, Mircea Florian. În 1939 obţine o bursă de studii, acordată de guvernul francez şi pleacă împreună cu soţia sa, viitoarea scriitoare Mariana Şora, la Paris pentru a face o teză de doctorat despre Pascal. Acolo se împrieteneşte cu Eugen Ionescu, Emil Cioran sau Constantin Noica, aflaţi tot cu burse. Şi datorită conjuncturii istorice, ocuparea Franţei de către germani în vara lui 1940, care-l determină să ajungă în zona zisă liberă, la Grenoble, nu realizează teza ce s-ar fi intitulat *Noţiunea de har la Pascal*. Va scrie în schimb în vara eliberării Franţei (1944, pe când avea 28 de ani), o altă carte, *Du dialogue intérieur. Fragment d'une antropologie metaphysique*, publicată în 1947 la Gallimard. În opinia mea, cartea, tradusă în limba română de Mona şi Sorin Antohi în 1995, constituie o sinteză între mai multe curente filosofice în vogă la acea vreme: trăirismul românesc, existenţialismul, fenomenologia, netomismul, personalismul, la care se adaugă şi elemente marxist-leniniste, asumate în prefaţa scrisă pentru ediţia românească.

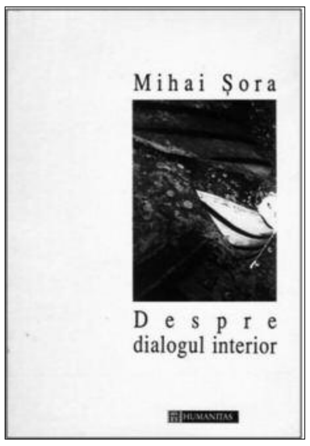
MIHAI ȘORA, Premiile revistei *Argeș*, Pitești, iunie 2010 (Foto: Simona Fusaru)

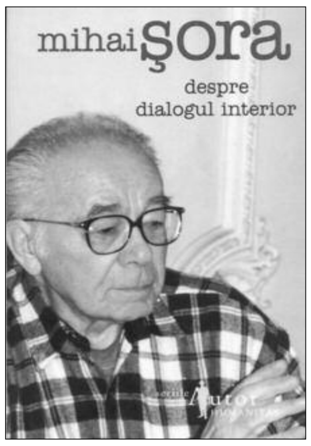
Ca orice antropologie de factură metafizică, *Despre dialogul interior* îşi propune să ofere un răspuns la întrebarea privind esenţa omului. Problema, *Ce este omul?*, nu este însă abordată frontal, ci indirect, Şora întrebându-se de ce omul spre deosebire de alte făpturi nu poate rodi firesc, fără chin, suferinţă, zbateri?

Răspunsul este căutat pe două căi: ontologică şi fenomenologică. Din punct de vedere ontologic, menirea omului este aceea de a se împlini pe sine, de a fi din plin, ceea ce este în limitele date, aici şi acum, a-şi realiza potenţialul cu care a fost înzestrat. Numai că, remarcă filosoful, spre deosebire de orice altă fiinţă, obstacolele ce se pun în calea realizării de sine a omului nu sunt numai exterioare, ci şi interioare, ţinând de libertatea sa. Omul poate greşi din propria iniţiativă, prin hotărâri eronate, rea voinţă, minciună deliberată sau confundarea aparenţelor cu realitatea. Nu există o cale a omului trasată dinainte, ci el trebuie, printr-un efort chinuitor marcat de întrebări grave, incertitudini, îndoieli, tatonări, confuzii, inevitabile greşeli, numit dialogul interior, să-şi afle drumul propriu. Povara dialogului interior poate fi învinsă doar găsind răspunsul adecvat, unul personal în cel mai înalt grad, nu primit de la alţii, la întrebările vieţii. Condiţia principală pentru a-l putea afla este renunţarea la "ideile primite de-a gata", la obişnuinţele şi automatismele ce ne guvernează viaţa, într-un cuvânt *autenticitatea*. Conceptul, se ştie, era unul central la Nae Ionescu şi la criterionişti şi implica pe lângă renunţările pomenite anterior şi faptul pozitiv al trăirii propriilor idei, al armonizării vieţii cu gândirea împotriva oricărei erudiţii seci. Reuşita în obţinerea autenticităţii la capătul dialogului interior este numită "salvarea ontologică", diferită de cea religioasă şi prin aceea că este provizorie, evanescentă şi trebuie mereu recâştigată. Salvarea ontologică ar fi plenitudinea ce se obţine în anumite momente privilegiate, prin suprapunerea între ceea ce omul este şi ceea ce trebuie să fie. Această plenitudine sau bucurie de a fi este sentimentul fundamental în jurul căruia se va închega întreaga filosofie a lui Şora, fiind de fapt punctul de plecare, şi, încheind un cerc, cel de sosire. De altfel, unul dintre scopurile principale ale meditaţiilor sale este chiar vindecarea de tristeţea metafizică a cărei expresie este dialogul interior. Salvarea ontologică, spre deosebire de cea religioasă (creştină), nu este rezultatul harului, ci al eforturilor singulare ale omului de a depăşi chinurile dialogului interior şi se concretizează în acele clipe când omul, înţeles ca individ concret, nu generic, îşi dobândeşte forma interioară, umplându-şi propriul contur şi aflându-şi împăcarea cu sine prin dobândirea locului în ierarhia cosmică. Pe acesta, el l-a pierdut în urma căderii. Acest concept de origine iudeo-creştină este foarte important în filosofia lui Şora, a cărei ţintă nu este însă obţinerea mântuirii prin relaţia cu Transcendenţa, ci dobândirea unei înţelepciuni pe măsura omului. Oricum între dimensiunea religioasă şi cea umanistă există o tensiune continuă, care conferă, în opinia mea, farmecul metafizicii filosofului român.

Cam aceasta ar fi, pe scurt, ontologia dialogului interior,examinarea lui din perspectiva fiinţei. Legătura cu existenţialismul, curent ce începe să capete notorietate în anii '40 ai secolului trecut este evidentă dacă ne gândim numai la trei idei: autenticitatea, libertatea ca povară şi sarcină, construcţia de sine prin efort

propriu. Consider că meritul principal lui Şora este de a fi realizat o joncţiune între gândirea românească din perioada interbelică (trăirismul, dar nu numai) şi gândirea franceză contemporană, cu acele curente enumerate la început. Este extrem de relevant că această primă carte a sa a fost scrisă în limba franceză.

Dacă s-ar fi oprit aici, la ontologia dialogului interior, ar fi rezultat cel mult o dizertaţie strălucită. Şora însă schimbă perspectiva, examinând fenomenologic dialogul interior, ca intenţionalitate. Necesitatea acestei schimbări este dată de constatarea că o viaţă autentic spirituală nu urmăreşte în mod egoist, burghez autorealizarea, ci tinde spre intrarea în comuniune cu semenii prin intermediul valorilor. Dobândirea propriei naturi nealterate de noianul aparenţelor, adică salvarea ontologică, nu se realizează prin replierea asupra sinelui, ci prin căutarea valorilor transcendente: Adevăr, Bine, Frumos. Cu alte cuvinte, în labirintul dialogului interior nu ne căutăm de fapt pe noi înşine, ci valorile, care nu pot exista decât dacă sunt vizate, ca rod al unei intenţii. Există aici o contradiţie între cele două perspective: cea ontologică,centripetă, egocentrică, orientată spre realizarea de sine şi cea fenomenologică, centrifugă, axată pe valori transcendente omului. Contradicţia aceasta, ca de altfel orice contradicţie existenţială, trăită nu doar teoretizată, nu trebuie dizolvată, ci menţinută ca atare, în tensiunea ei, stimulatoare pentru gândire sau mai precis pentru gândirea transpusă în viaţă. În acest sens, "rezolvarea" acelei contradicţii, întotdeauna provizorie însă, constă în aceea că realizarea unei valori, fiind intim împletită cu cel care o realizează conduce ca "efect colateral" şi la împlinirea de sine.

Din punct de vedere fenomenologic, dialogul interior apare ca fiind "drama neliniştită a unui sine care refuză să se arate sieşi aşa cum este". Cauzele sunt în principal două: temporalitatea şi finitudinea omului,

Salvarea ontologică ar fi plenitudinea ce se obţine în anumite momente privilegiate, prin suprapunerea între ceea ce omul este şi ceea ce trebuie să fie. Această plenitudine sau bucurie de a fi este sentimentul fundamental în jurul căruia se va închega întreaga filosofie a lui Şora, fiind de fapt punctul de plecare, şi, încheind un cerc, cel de sosire. De altfel, unul dintre scopurile principale ale meditaţiilor sale este chiar vindecarea de tristeţea metafizică a cărei expresie este dialogul interior.

eseu

care-l fac să fie în permanenţă confruntat cu propriul neant. De aici angoasa fundamentală pentru condiţia umană şi dilema supremă a omului: a crede în Dumnezeu sau a vrea să fie el însuşi Dumnezeu. Sunt aici ecouri atât din Dostoievski cât si din Pascal.

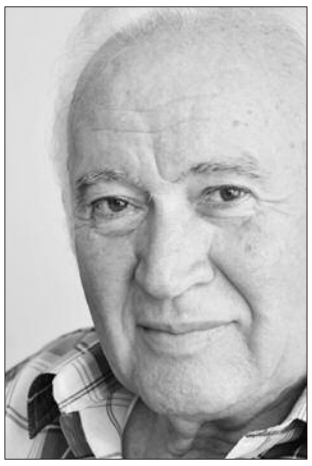
Dialogul interior, înţeles acum ca angoasă a confruntării cu propriul neant, nu-şi poate avea originea în Dumnezeu, după chipul căruia a fost conform tradiţiei biblice creeat omul, căci El este şi nu poate decât să fie, nu să nu fie. Pe de altă parte, temporalitatea şi finitudinea proprii condiţiei umane sunt doar premise necesare, dar nu şi suficiente ale dialogului interior, deoarece aparţin şi altor făpturi, care nu sunt bântuite de acesta. Libertatea nu este nici ea o condiţie suficientă căci o au atât îngerii, cât şi sfinţii care rodesc firesc, fără chinuri şi rătăciri. Rămâne că sursa dialogului interior este întrebuinţarea greşită a libertăţii, ceea ce a cauzat căderea omului din starea de natură pură. În condiţiile căderii, totuşi dialogul interior are şi o funcţie pozitivă, redresoare, împiedicând omul să se oprească în vreuna dintre etapele drumului parcurs si menţinându-i astfel rectitudinea direcţiei. Omul nu este ceva dat, deşi are o multitudine de posibilităţi ce se cer realizate, ci el se face continuu (iarăşi o teză comună cu existenţialismul). Atitudinea etică ce rezultă dintr-o astfel de viziune este numită "ataşament detaşat": implicare deplină în toate actele, în treburile cetăţii sau ale lumii, dublată de întoarcerea spre acel ceva vizat dincolo de orice dat şi de orice realizare. Etapele unui parcurs spiritual, propriu omului, ar fi: angajare totală în acţiune, îndoială faţă de puterea acesteia de a epuiza ceea ce este, detaşare în căutarea Totului pe care actul îl lasă să se întrezărească. Rezultatul celor trei etape este speranţa în ceva, de fapt în cineva (de ce este vorba de o persoană, nu de un absolut impersonal va fi una dintre temele cărţilor româneşti ale filosofului), care există dincolo de noi, fiindu-ne nouă şi la tot ce este temeiul şi spre care tindem fie că suntem sau nu conştienţi. Existenţialismul cu accente trăiriste nu este unul ateu, ca la Sartre, ci creştin. În cadrul său, dialogul interior devine dintr-un instrument de tortură, de sfârşire, unul de penitenţă prin atitudinea ataşamentului detaşat pe care o induce. El de fapt face posibilă starea de a nu-ţi fi suficient ţie însuţi, care este condiţia principală a dialogului cu ceilalţi.

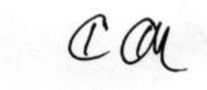
Cartea se încheie cu *Trei puneri la punct*, unde sunt prefigurate câteva teme pe care Mihai Şora le va aborda în cărţile scrise în România: modelul ontologic al sferei cu rază de valoare nulă, distincţia dintre a fi, a face, a avea, justificarea stării de revoltă împotriva nedreptăţii dstribuirii lui a avea, ceea ce-l va apropia de leninism, poziţie pe care o va recuza, asumându-şi-o totuşi, în prefaţa la traducerea românească.

Dincolo de implicaţiile politice, justificabile întrucâtva şi prin contextul epocii postfasciste, există în filosofia lui Mihai Şora un puternic filon creştin, venit din Pascal, din filosofia neotomistă, de la cursurile lui Nae Ionescu, şi poate în primul rând din originile sale de fiu de preot ortodox. Mai mult implicit în *Despre dialogul interior*, însă explicit în cărţile ulterioare (*Sarea Pământului*, *A fi, a face, a avea*, *Eu&tu&el&ea sau dialogul generalizat*, *Clipa şi timpul*, precum şi în volumele de studii şi articole) el propune un umanism creştin de factură personalist-existenţialistă, în care fundamentală este relaţia de egalitate între Eu şi Tu, concretizată într-un dialog real. Pe ideea dialogului cu celălalt, Mihai Şora construieşte o etică având în centru ideea că împlinirea de sine trece obligatoriu prin datoria de a-i ajuta pe ceilalţi să se împlinească, o viziune politică democratică a dialogului generalizat între persoanele egale în demnitate, capabile să se opună instituţiilor anchilozate ale statului,şi o metafizică relgioasă centrată pe ideea omului ca chip al lui Dumnezeu, neşters în urma căderii în păcat şi de aceea posibil de a fi restaurat prin relaţia personală cu Dumnezeu şi cu aproapele.

Format în climatul curentului trăirist-autenticist din România interbelică, Mihai Şora a creat datorită cunoaşterii la sursă a principalelor curente filosofice franceze din acea perioadă, dar şi cu aportul unor clasici precum: Aristotel, Thoma d'Aquino, Cusanus, Pascal, Rousseau ş.a. o sinteză originală prin regândirea pe cont propriu a câteorva mari concepte formulate în cadrele gândirii acestora. Evitând derapajele totalitariste, de dreapta sau de stânga, în care au căzut mulţi oameni de cultură apropiaţi generaţiei sale, a reuşit să fie, după ce a constatat pe propria-i piele înşelăciunea comunismului la care aderase după război, în Franţa, unul dintre puţinii flosofi neafiliaţi marxismului, din România comunistă.

Petru Pistol

Diortosiri:

Motto-ul: „... că nu este nici o gramă / Din a lumii scrieri toate să nu aibe melodramă" (*Levantul)*

Un sublim „ditirambic"

Primul pas în „interpelarea biografică" a unui cuvânt trimite, evident, la etimologia acestuia. Spre exemplu: *ironia* < *eironeia*, în limba greacă, *întrebare*; *disimulare*; *ironie*. Vine apoi, în procedura „descoaserii" vocabulei, exemplificarea, alegerea paradigmei, modelului, gest revelator deschis prin cherigmaticul *iată*: „ Un tânăr prinţ, dintr-o augustă seminţie. Dragostea şi nădejdea popoarelor. Hărăzit de pronia cerească pentru prelungirea fericirii pe pământ. Mai mare decât strămoşii lui. Fiu al unui erou, care-i serveşte de pildă, a şi arătat universului, prin divinele lui însuşiri şi printr-un curaj precoce, că odraslele eroilor ajung mai repede eroi decât ceilalţi oameni" (106, p. 173).

Tânărul prinţ este *Delfinul*, prinţul moştenitor, fiul lui Ludovic al XIV-lea. Curajul lui, de care universul luase cunoştinţă – aflăm în text – , este confirmat de asedierea Filisburgului, pe malurile Rinului. Un destin hărăzit de pronia divină şi înscris în orchestraţia astrelor.

De la aşa înălţimi ameţitoare, sigur că pidosnicia muritorului de rând, privirile piezişe precum că Delfinul, puţin mărginit, slobod în purtări, nu-şi meritase profesorul (Bossuet), devin fire de praf într-un cosmos radiind fericire.

Se impune să-şi schimbe crugul şi maxima latinească: *Filii heroum noxae, Fiii eroilor sunt o pacoste.*

Maxima aceasta nu pare a purta în aşa măsură patina vremii, încât să o atribuim paremiologiei romane clasice, îndatorată fiind mai curând secolelor moderne, cu sigilii şi herb regesc. Şi totuşi cunoscută în epocă, de vreme ce este destinată să încheie tromba osanalelor de castă augustă. Maxima aceasta, manevrată de autor prin răstălmăcire şi plasată la loc gândit, este, aidoma cocoşului de tinichea de pe unele edificii, cheia lecturării corecte a acestui legat de notorietate şi geniu: *sarcasm*, nicidecum *panegiric*.

Se va spune că se înscrie în habitudinile secolului. Numai că La Bruyère, ca orice geniu, nu aparţine secolului său. El scrie *împotriva* acestui secol şi *pentru* un secol al luminilor, pentru cei de după. O ironie mai aspră, mai caustică, mai (!) genială mai rar întâlneşti. Se va replica: neglijezi datele vremii, „sclavia", obedienţa datorată coroanei, morala absolutismului. Fie! Le cunosc însă pe cele pe care le văd azi, că nu sunt niciunele căzute din cer, tot de pe pământ sunt şi-mi sunt de ajuns. La Bruyère, ca să nu luăm elogiul *ad litteram*, vine cu maxima latinească transpusă *à rebours*. Ce bătaie de cap, ce insomnie pe bietul Rege – Soare când va fi dat de această şarjă nemiloasă! Va fi învăţat datu-n bobi expre, ca să afle pe cont propriu, şi nu prin „hermeneutică" de Curte, dacă e laudă ori blasfem. Iar când bobii dădeau de bine, proverbul latinesc îi ţopăia drăcesc: *Fiii*...! De ce codiţa asta diavolească se vâră aici să tulbure înţelegerea suverană?

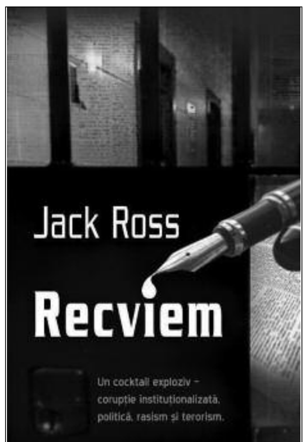
Acesta era stilul, vom spune, tributul timpului, redevenţa princiară.

Nu! Au ceva greţos, indigest chiar şi pentru un secol cu gusturi exaltate, care va fi acela, cel dintâi, dacă nu acesta, ultimul.

...La Bruyère, ca orice geniu, nu aparţine secolului său. El scrie împotriva acestui secol şi pentru un secol al luminilor, pentru cei de după. O ironie mai aspră, mai caustică, mai (!) genială mai rar întâlneşti.

Cartea zilelor noastre

America şi tarele ei...

Într-o naraţiune din veacul ăsta neliniştit. Mister Jack Ross, autor. În Scoţia trăitor. Bun cunoscător al vieţii de peste ocean. Cu întâmplările ei multe şi de toate. Nebănuite, inedite, simple ori întortocheate...

C-un omor începe trama. Un porc de violator, animal necruţător, aşa-i pedepsit. ”Judele”, soldat englez, brav şi decorat, ajunge la zdup după un proces bine aranjat. De tatăl celui ucis, mare, tare senator, imoral, dăunător. Urmând a fi executat în curând. Pentru că şi-a răzbunat nepoata. Şi nu doar pe ea, cum se va vedea...

Cazu` face vâlvă inevitabil. O ziaristă de la ”Miami Herald”, la fel batjocorită cândva, se implică temerar. Firu-n şapte îl despică şi dreptatea triumfă. Până la final, întâmplări destule. Grele încercări, da` voinţa ei vrednic o susţine. Se loveşte de invidie şi reminiscenţe sexiste, rasiste. Politică murdară, corupţie din plin. Mafioţi necruţători, poliţişti d-ăi trădători. Numai că justiţia divină nu se lasă astădată aşteptată şi iese tot la lumină. Bătrânul ostaş este graţiat şi eliberat. Iară eroina, la ziar promovată pe post, meritat...

Eu, firesc, am rezumat, sperând că am declanşat curiozitatea. Romanul* având lipici şi motive de la el o noapte să nu abdici. Este alert şi fluent. Ingenios, armonios. Plauzibil şi vizibil moralizator. Un omagiu adus jurnalismului necompromis. Deopotrivă, justificată acuză adresată sistemului judiciar, vădit imperfect şi acesta. Reliefare pertinentă a tarelor americane de azi. Ducând la concluzie clară: perfecţiune printre oameni niciunde nu afli, din nefericire...

Ager ziarist, vizibil rodat, englezu` Jack Ross a realizat, vădit inspirat, un ”cocteil exploziv”. Mustind de adrenalină, zilnice realităţi, imagini şi judecăţi. Densă e structura, vioaie, scriitura. Semn că le are sigur cu literatura. Oferind o carte cert de calitate şi perenitate. Îndeosebi pentru minţi luminate şi de adevăr constant însetate...

ADRIAN SIMEANU

* Jack Ross, *Recviem,* Ed. RAO, 2008

litere

Ştefan Ion Ghilimescu

CRONICA LITERARĂ

Iscusita poezie a unei cărți de sertar

Am primit în urmă cu câteva săptămâni o carte mai puţin obişnuită, atât din punctul de vedere al concepţiei şi realizării grafice a celor două coperte (de o sobră și îndicibilă eleganță, în pletora curentă de producte complet vulgare), cât mai ales din perspectiva semnificaţiei gestului moral recuperator şi reparator pe care îl consacră, ca să nu mai vorbesc – e un nevinovat fel de a spune – de insolitul, inefabilul și frumusețea materiei ei absolut remarcabile. Despre ce este vorba? Editura Grinta, prin rafinatul ei director, cunoscutul om de litere Gabriel Cojocaru, consecventă unui program editorial implicit – nedivulgat ca atare – de îngrijire și publicare a unor cărți rămase în manuscris de pe urma unor scriitori plecați dintre noi mult prea devreme (vezi edițiile Ion Stratan, Gheorghe Crăciun, Alexandru Vlad sau Alexandru Hălmăgean), tipărește la aproape 30 de ani de la scrierea lui (din primăvara până în toamna anului 1989) "un trialog poematic" între Costin Lupu, Gabriel Tanul şi Ioan Vintilă Fintiş, intitulat *Elementele*. Promotorul demersului de restituire şi deţinătorul manuscrisului, poetul Ioan Vintilă Fintiş (singurul în viață) este şi cel care alcătuieşte prietenilor dispăruţi succintele şi atat de preţioasele note bio-bibliografice. Aflăm, asadar, grație lor, că ploieșteanul Costin Lupu (n. 1946), poet, prozator şi autor de teatru scurt, colaborator inclusiv la *România literară* – îmi amintesc că acolo i-am întâlnit pentru prima oară semnătura - este un fost student la facultatea de matematică a Universității din București, exmatriculat și persecutat pentru poziția exprimată față de gestul studentului ceh Jan Palach, cel ce în ianuarie 1969 și-a dat foc în Piața Wenceslas din Praga în semn de protest față de invazia Cehoslovaciei de către armatele unor state făcând parte din Tratatul de la Varșovia. Inițiator în primăvara anului 1989 al *Trialogului poematic,* Costin Lupu a publicat după 1990 volumul de versuri *Licaonia* (Ed. LiberArt), dar la moartea sa, în 2002, în urma unui grav accident de mașină, i-au rămas în manuscris romanul *Sălciile roșii*, volumele de poeme *Zalmoxis*, *Roata lui Hnum*, *Călători*, *Bachus* precum și o serie de proze scurte, cu toatele (?) aflate astăzi în arhiva Fintiș. Foarte talentat, la rându-i, mult mai tânărul Gabriel Tanul (n. 1961), pe numele adevărat Tache Stoica (debutat de către Ana Blandiana în *Familia*), în conflict surd cu slujitorii deșănțatei propagande ceaușiste, la un moment dat și-a autodistrus mai multe caiete studențești pline cu versuri, eseuri și scurte însemnări, puse sub genericul *Caietele*. A lăsat la dispariția sa, petrecută în urma unei operații efectuate pe un diagnostic greșit, la numai 30 de ani de viață, volumul de poeme *Pildele*, salvat, în ultimă instanță, împreună cu tomul V din *Caietele*, de același Fintiș, în arhiva căruia se găsesc astăzi. Apreciind interesul special al diriguitorului Editurii Grinta arătat recuperării unor volume precum *Elementele*, ploieșteanul Ioan Vintilă Fintiș (poet optzecist binecunoscut, autor a peste douăzeci de cărți de poezie edite), într-un moment de îngrijorare și maximă luciditate, nu se poate abține să nu reflecteze cu amărăciune: NU ȘTIU CE VOI FACE CU ACESTE MANUSCRISE! (s.n.).

După o lectură atentă, presărată la tot pasul de surprize de poziționare ideologică și delicii estetice, pot spune că *Elementele* sunt, în afara oricărei discuții, o carte aparținând celei mai autentice *literaturi de sertar*. În primul rând, din simplul motiv că, exprimând fără rezerve, cum vom vedea, o atitudine intolerantă față de confiscarea și restrângerea drepturilor omului sau degraderea libertăților acestuia, cu multiple consecințe asupra culturii și mentalului în societatea comunistă, ea nu putea avea nici o șansă - absolut nici una! - de a fi publicată sub regimul dictatorial bicefal. În al doilea rând, emanând de la un grup de experimentatori "hermetici", autointitulat "ceata homerică" (!!!) (*ceea ce nu poate fi cu totul înțeles nu poate fi decât subversiv,* spunea Mao), *Trialogul*... nu avea șansa de a fi taxat în acele vremuri de tristă amintire decât ca o diversiune periculoasă a unui grup de acțiune special constituit... În paranteză, ar mai fi de reflectat poate aici și asupra faptului că, vizavi de atâtea și atâtea discuții cu privire la existența (sau inexistența), în România, literaturii de sertar, ea continuă, iată, și după aproape 30 de ani de la revoluție, să scoată capul când și când, și să ne surprindă. În mod simptomatic, asemeni literaturii exilului exterior, scrierile *exilului de acasă* întâmpină, în fond, tot atâtea dificultăți de recuperare și restituire canonică. Încă n-am auzit de vreo instituție care să urmărească un program sau măcar să instituie o regulă în această privință...

Structurată în trei părți (în ciuda mizei, mai mult decât explicite, a spontaneității sau "dicteului automat" al ideilor pure, de inspirație surrealistă, decât a unui eșafodaj constructiv perfect articulat și logic), în subsecvența *Răspântia judecății*, din cea de a doua secțiune a cărții, numită *Răspântiile* (!), "ceata homerică", iubind declarat, în primul rând, "cuvântul cel mai rebel cu putință", vorbește de-a dreptul despre "spectrul spânzurătorii roșii, pretutindeni în această cetate a fricii". "Iată asfaltul pe care mergem acum, scrie Ioan Vintilă Fintiș, ne sărută cu țepi. Aer de pumnale, aer de bastoane și aer de șepci albastre". De aceea, precizează și Costin Lupu, "poeții sunt numai încăpățânarea cuvântului ieșit din gulag". "Judecata poetului nu poate fi decât judecata zeului său personal [...] În afara poetului, totul e trecător. Ce rost au atunci refuzul, teroarea, închisoarea cuvântului, cum se pot justifica în fața celui suprem" (Fintiș). Alungând gândul unei posibile căi de salvare prin părăsirea țării, Gabriel Tanul are o reacție tranșantă: "Eu nu plec pentru că nu am unde pleca. Aici am trăit, aici ostenesc, aici voi fi osândit de țepul pus la trandafir (*aluzie probabil la otrava din umbrela cu care a fost ucis de securitate scriitorul bulgar Gheorghi Markov*, n.n.). Primesc sentința. Chiar și a voastră. Atâta vreme cât cei care judecă sunt spurcații diavolului, eu mă voi însenina cu trup cu tot. Răcoarea din ziduri s-a stins până în piață. Mulțimea nu mai este amuțită. JOS STATUIA DIN BRONZ (s.n.)".

Spicuiesc din aceeași secțiune a *Răspântiilor* (titlu doar la prima vedere ambiguuu, dacă n-ar trăda aproape explicit o declarație de separare ideologică fără echivoc a grupului de gregara doctrină comunistă) și alte nuclee iradiante, versuri, semne profetice, înscrisuri tainice ale psihologiei singurătății și alterității, expresii ori fragmente fixate în scris ale unor trăiri, gândiri și revolte împotriva monstrului comunist cu mai mute capete, cu greu ținute în frâu. "Ochiul meu adulmecă dimineața. Câini polițiști vin de latră la cuvinte. Osul meu de poet plânge trădarea"(Fintiș). "Semnul care mă osândește se face auzit, în piața unde se strâng vânzătorii de purpură. Unde se trec armele în stăruința altora" (Gabriel Tanul). "Semnul își ia în viața noastră prea mult avânt. Ne învolbură și ne molipsește cu zgomot, pe când liniștea se topește în șoapte. Șoapta este subtilă prevăzătoare. Semnul ia în primire câteodată șoapta. *Aștept o zi în care să ne curățim de toate, să evităm asprimea cuvintelor pentru eliberare. O zi divină* (s.n.)" (Costin Lupu). «Vine chemarea de luptă/ noi ne vom împotrivi la aceasta/ dacă lupta pentru cuvânt nu va fi// atât vă spun: *feriți-vă de balaurul roșu!* (s.n.)/ un copil nu mai are veșmintele pe el/ ne umplem de apă în țara din nord/ ne judecă Dumnezeu// vă spun: *feriți-vă de balaurul roșu de la răsărit!* (s.n.)/ să mai avem răbdare încă/ cel ce vine este aproape de noi/ să nu se arate în ținuturile noastre cimitire de ape/ și atunci vă zic: feriți-vă!» (G.T.).

Tonul oracular și aluziv, metafora metaforei, vizionarismul ori lapidarea logicii elementare, pentru a inventaria doar acele căi de sporire a capacității creatoare pe care le relevă numai *fragmentismul* survolat *en passant* în *Răspântiile*, sunt, alături de sondarea profunzimilor și abisurilor psihologice (despre care poate vom vorbi ceva mai la vale) un minim, în realitate, din mult mai întinsele mijloace de producere a fascinantei rețele de imagini (mai mult sau mai puțin "haotice", la prima verdere) care constituie marca poeziei "cetei homerice". Subliniind acest amănunt îmi place să cred că onor cititorul nu va judeca și nici reduce interesul nostru pentru *Elementele* doar sub specia *literaturii de sertar*. O grilă de situare istorică și nicidecum o operație de desemnare și ratificare a tuturor însușirilor ei.

Trialogul poematic *Elementele* definește acel gen de creator de poezie, psihic vorbind, născut asemeni unui Nichita Stănescu – maestru incontestabil al întregului grup - din propria reverie (citește stare sufletească dominată de sumedenie de idei, când cuminți sau excentrice, când bizar-suprarealiste și himerice, când terifiante sau mângâioase..., asemenea unui vis). "Privighetoarea poate fi poezia mea, cum o ramură tânără sau ca o lance tânără. Poate vizita toate compartimentele haosului, ca apoi să revină mânjită de sânge dinspre Septentrion. Și cu Lyra și cu Euridice, am văzut că nu se poate, neexistând între ele înrudire de sânge, Neînșelatul, administratorul somnului și al vegherii așezând în rosturi diferite, dacă nu chiar contrare, angelicul și demonicul. Pe Eminescu și pe Nichita. Poeții dinspre Eminescu spre Nichita nu sunt o trăsătură de unire, ci sunt luptătorii din cvadrige. Între întemeitori se lucrează la lumânare, adică cu stăruință" (Costin Lupu). Vorbeam ceva mai sus de amprenta indenegabilă, deși nu îmi dau seama cu exactitate și cât de programatic exploatată, a spontaneității discursive, iluminării sau "dicteului automat" al ideilor și gândirii pure, de inspirație surrealistă, a multor tronsoane ale poeziei grupului. "Scrieți cu iuțeală, fără un subiect ales dinainte, atât de rapid încât să nu vă opriți și să nu fiți ispitiți să recitiți", îndemna Breton în *Primul manifest al suprarealismului*. Fără o declarație de adeziune concretă la o asemenea "tehnică" productivă (să nu uităm că respectivul *Manifest* datează totuși din deceniul trei al secolului trecut), mai mult, aruncând deliberat peste bord orice fel de descriptivism, dar păstrând cum necum măcar iluzia logicii formale, poezia *cetei homerice*, dând expresie neîndoielnic unei gândiri genuine, analogice și metaforice prin excelență, nu poate să nu cocheteze (fie și involuntar, vai!) cu "extazul" provocat în declicul dicteului automat. "Să fim pregătiți pentru secerișul ideilor. Mierla va coborî glorioasă și casa va plânge cu întuneric. O suprastructură a repaosului" (Ioan Vintilă Fintiș). "Suprastructura implică repaosul. Cât și starea de nedefinit. Umbra se sprijină de copacul al cărui trunchi se divide. Eu numesc această diviziune semn. Ca un punct fix al cunoașterii. O cunoștere lentă, mijlocită de spirit. Imponderabilitatea stării de veghe se compromite prin semn. Semnul este al lui, al semnului. Semnul acesta care, înzestrat cu toate virtuțile, își asumă plenitudinea punctului" (Gabriel Tanul). "Eu am fost așa de neinspirat, încât nu am punct și nu am măsură. Sunt măsura pe care mama mea a lăsat-o pe lume. Până când am scris *Licaonia*. Dar înainte am scris *Zamolxes*. Acolo spun: «Capul omului se judecă între nori». Probabil că nimeni din jurul meu nu ar fi vrut să scriu acest lucru. Apoi am scris: «Ochii lui corespund celui care recunoaște meșteșugul cioplirii». Jertfa mea a fost poate nerecunoșterea punctului. Toate buboaiele poeziei mele vin de la lărgirea hotarelor. Asta este boala mea de odinioară. Eu cred că există un singur punct. Acela care repetă

După o lectură atentă, presărată la tot pasul de surprize de poziționare ideologică și delicii estetice, pot spune că Elementele sunt, în afara oricărei discuții, o carte aparținând celei mai autentice literaturi de sertar.

punctul de dinaintea lui. Ultimul fiind îndurarea celui de al doilea” (Costin Lupu). “Despre el păstorul știa că e încet” (G.T.). “Despre el știe doar ochiul. Ori lacrima verde a câmpului. De acolo prin lanul de semne călătoresc în corăbii de purpură grecii. Să luăm aminte” (I.V.F). “Marea mea rușine ca poet este pirderea oilor. Recunosc această rușine a mea, prea bine îmbuibată în regrete. Dar o să vezi cum mor făcliile în mâini” (C.L.). Netrecând peste o serie de minusuri ale metodei (care de altfel se văd cu ochiul liber), minusuri sau inconsevențe ce se fac responsabile de “alunecările” dar și de criza de dezvoltare imagistică, pe alocuri, a unei atare scrituri, trebuie spus că aproape întreaga parte I a volumului de poeme, intitulată *Cărțile* (din care am citat mai sus) se dorește obsesiv, scriindu-se pe ea însăși, o definire ontologică a statutului poetului și poeziei. Rețin spre exemplificare câteva secvențe poematice de o remarcabilă originalitate și frumusete. “Oare este poetul un înger? Da. El se are pe sine și altar pentru jertfă. Vine cu un cuvânt și face din el un mânz. Apoi zice: privește acest mânz căzut din înserarea ierbii, cum nechează cu fluturi. Iha, Ihaha, cu Nichita în coamă. Poetul va trece fluviul în vărsarea acestuia către mare, plângând un cerc ori strivind muchia de la cubul perfect” (Ioan Vintilă Fintiș). “Poezia ce piramidă frumoasă a cuvintelor! Suntem secerați de mirare și spaimă, sub coaja de piersică a unui verb. Poezia se ridică la cer, împânzind labirinturi, are trup de cleștar și de privighetoare” (Gabriel Tanul). “După poezie, durere, cuvânt, vine poetul din coasta lui Dumnezeu. Urma lăsată în haos de Dumnezeu nu este îngerul, ci este poetul. Din înger nu se poate lăsa peste lume bolta cuvântului, din poet însăși bolta universului, poezia. Greutatea ei nu se înțelege după greutatea unei pleoape. Pielea ei nu are vreo iubită, nici mersul mielului la jertfă. Doar i se face să zboare. Se mângâie cu spiritul, întocmai făcut pentru a-i purta de grijă. Zi silabă și desparte-te de lume, ca și cum te-ai despărți de umbra ta” (Costin Lupu).

Alegerea titlului volumului pe care îl discut aici presupun că s-a impus “grupului poetic de la Ploiești” în urma scrierii părții a III-a și ultima a cărții, secțiune alcătuită din *Pedagogiile* (desigur, pur poetice!) unor elemente precum *Focul, Apa, Aerul, Pământul și Sarea.* Nu știu dacă la momentul scrierii ei celor trei poeți le erau cunocute celebrele eseuri ale lui Gaston Bachelard despre relația subtilă a focului- de pildă, dau un exemplu - cu poezia viselor și reveria; cu certitudine însă grupul cunoștea *Universul poeziei* de G Călinescu, un dialog, cum prea bine se știe, între autor și un fals interlocutor despre *poeticitatea* sau *nepoeticitatea* elementelor lumii. Plecând de la acest amănunt dar și de la alte referințe explicite în text (vezi, între altele, trimiterile la scrierile lui Xenofon, la mitologia egipteană sau hindusă, la mistica poeziei lui Rainer Maria Rilke,) aș preciza că numitul grup experimentalist avea la vremea respectivă nu numai temeinice lecturi de poezie propriu-zisă din diverse perioade istorice și culturi, dar și întinse cunoștințe teoretice despre fenomenul imaginar aferent *ființei poeziei*, cum ar fi spus același Bachelard.

Într-o *Precizare la Pedagogii* (pag. 93), “ceata homerică” vine pentru prima dată cu o indicație privind regimul compunerii poeziei grupului (valabilă fie, să zicem, măcar acestei diviziuni). *“Nycteliile (termen grecesc ce desemnează o procesiune nocturnă închinată lui Dionysos, pentru a celebra moartea și renașterea zeului, după Plutarh, n.a.) se desăvârșesc noaptea. Mai ceva decât amestecul graiurilor, ni se pare operațiunea turnării în pahare. Altiminteri am fi ca toate viețuitoarele. Urnirea din soare în umbre, din realitate spre vis, se face cu preț mai văzut sau nevăzut, la toate și peste tot. Operațiunea umplerii cupelor se face la om, flatându-l pe Dionysos. Cu toții ne internăm pe aceeași arcă.”* Deși nu o afirmă explicit, pentru ceata homerică poemele elementelor (pe care nu le voi analiza aici, deși ar fi meritat) se nasc din alcoolul noctiluce al cuvintelor, o esență de umplere a cupelor pe placul lui Dionysos insuși, zeul extazului, feritilității și vinului. Ele, cuvintele, sunt încărcate astfel și descărcate totodată de sarcina unui psihism precursor printr-o inter-mediere *uno actu* vecină cu starea de beție...

Atestând irefutabil o curajoasă și plină de virtuți (tehnice, lingvistice și estetice) scriitură poematică, născută printr-o ingenioasă negociere a scrisului în scriitură prin scris, *Elementele* consacră atât o carte valoroasă de poezie, recuperată, din păcate, după aproape 30 de ani de exil în propria țară în care a fost scrisă, cât și o istorie mută a sacrificiilor celor care, înfruntând monstrul comunist cu mai multe capete, s-au încumetat să o poarte în subteranele acelei epoci ca pe o cruce.

N.B. Costin Lupu, Gabriel Tanul, Ioan Vintilă Fintiș, *Elementele* (un trialog poematic – 1989), Editura Grinta, 2018

Geo Vasile

Iubire sacră & iubire profană

Am fost dintotdeauna mai mult decât surprinși de punerea în opoziție a iubirii sacre și a iubirii profane, rămânând cu o senzație de nedesăvârșire. Căci ce ar putea însemna cele două părți care se caută spre a desăvârși întregul scindat, *illo tempore*, cum însuși Platon scria, principiul feminin și principiul masculin, învestite cu duhul dumnezeirii? Este și crezul autorului acestei frumoase cărți de poezii, *Tratat de iubire*, Editura Curtea Veche, 2017, 76 p., un fel de compendiu tip *Amor vincit omnia, Ars amandi, Ars amatoria.*

Regăsim aici suavitatea, înțelepciunea, adorația, dorul partenerilor din străvechea culegere psalmică *Cântarea Cântărilor*, perpetuate de dolcestilnoviști, precursori ai lui Dante, apoi de Dante însuși și sonetele lui Petrarca, de catrenele lui Omar Khayyam, de idealismul neoplatonic al lui Marsilio Ficino; aceeași temă a fost codificată iconic de Tiziano Vecellio în celebra, simbolica sa pictură *Amore sacro e amore profano.* O vom regăsi definită în psihologia analitică a lui Carl Gustav Jung, cântată magistral de Eminescu (*Venere și Madonă*, de pildă, ca să dăm exemplul cel mai ilustru), sau în sonetele închipuite ale lui Shakespeare de Vasile Voiculescu etc...

Recunoaștem în *Tratat de iubire* stilul când elegiac, autoironic, hâtru, când aforistic și autoreferențial al scriitorului Dumitru Nicodim-Romar (n. 1951, Sălcioara, Jurilovca), căruia îi place și aici să readucă în postmodernitate vocea inconfundabilă a lui Omar Khayyam, invocată și disimulată în mai multe volume de catrene în limba română, unele traduse în franceză, italiană etc.

Cartea se bucură de o prefață a criticului Lucian Gruia, din care ne este plăcut să reproducem următoarele fraze iluminante: ”Albert Einstein, într-o scrisoare către fiica sa Lieserl, afirmă că dacă energia dragostei ar fi înmulțită cu viteza luminii la pătrat, ar ajunge la valori astronomice care ar bulversa sufletele”. Senzație trăită plenar atât de cititorul cărții, cât și de autorul *Tratatului de iubire*: ”Mai degrabă mă înalț,/ târându-mă la picioarele tale/ purtătoareo de icoane/ neofilita mea iubire/ Spre tine duc toate cărările gândurilor/ Setea-i de tine ca pacea/ izvorului; diafană/ permanentă , devoratoare/ Vale a viziunilor/ sfâșiere ce mă întregești,/ mai degrabă mă înalț/ sărutându-și gleznele” (13). Textul abia parcurs ni se pare o supremă demonstrație de versatilitate oximoronică a poetului Dumitru Nicodim Romar.

Împărtășim convingerea devenită *ars poetica* ce se degajă din versurile la care ne vom referi, și anume că iubirea poate cuprinde în sine ambele principii enunțate mai sus. Iubirea e una singură, iar sacralitatea ei se poate manifesta plenar în relația fizică, logodna trupurilor nedisjunse de suflet, ci dimpotrivă, revigorate de totalitatea cu care se întreține focul sacru al unei relații amoroase, chiar și în afara credințelor religioase și tainelor Bisericii. Iubirea este ubicuă, universală, diseminată pretutindeni întru lauda celui Atotputernic: ”Am urcat toate scările/ până la izvoare la lumina care arde/ de unde începe căderea/ unde apa iarba florile gâzele pietrele și omul/ îl laudă pe Domnul/ iar vântul împrăștie cântarea peste lume/ Numai gura mea rămâne/ mută de uimire: nu mă așteptam/ să te găsesc aici iubire.” (116)

Fizicitatea și spiritualitatea sunt două modalități care, împreunate, pot exprima în chip desăvârșit întruparea iubirii. O existență plenară ce include în chip necesar prezența sacrului alături de profan, iar amândouă binecuvântarea Domnului: “Mi-ai căzut cu tronc iubire/ și-mi ard călcâiele de dor/ am în plan o-nvăluire/cu vălătucul unui nor/Vom începe o hârjoană/ ce va ține viața-ntreagă/ Nu va fi nicio dojană/ Domnul pentru noi se roagă” (118). Trubadurul nostru, chiar dacă ignorat de confrații, pe care el totuși îi recunoaște în edenul poeților, nu suferă de orgoliul maladiv al persecuției. Are de partea sa iubirea, generatoare a desmărginirii și a puterii de a aboli timpul, de vreme ce poetul nostru așterne memorabile versuri de adorație cvasi religioasă. “Bătrân de zile ca Adam/te cânt iubire cu candoare/ că-atâta timp cât te mai am/ lumea mea-i fără hotare/ De la cer duhul mă apasă/ și văd lumini din zare-n zare/ și îngerii se-adună-n casă/ și orice zi e sărbătoare”(108).

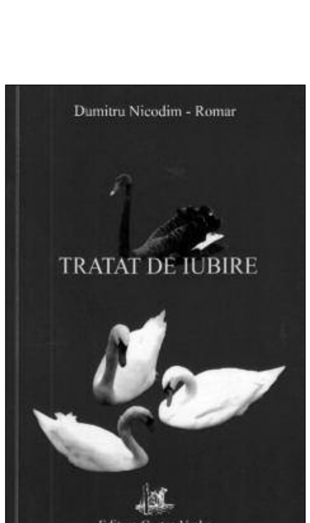
În chip rapsodic, iconic, plastic, interferează metafora iubitei cu metafora sacrului, umanul și sentimentul zădărniciei terestre cu absolutul dumnezeirii, stihinica vălurire veșnică a mării și cerului cu efemera noastră viețuire. Asistăm, ca în poezia lui Lucian Blaga, la o biunivocă, simultană umanizare a sacrului, și o sacralizare a umanului pe care doar talentul unui poet de talia lui Dumitru Nicodim-Romar o putea imagina: “Legănarea asta de valuri/ te adoarme draga mea și îngerii ți se cuibăresc în poală /să le iei durerea de dinți cu o mângâiere moale de vis/ de-atâta tandrețe cerul își îndreaptă ridurile și se relaxează/ iar Dumnezeu sforăie în somnul profund de după amiază/Este rândul meu să fiu de veghe acestei treceri” (115).

Tratat de iubire este rodul tenativei poetului de a se vindeca de iubire, de adevărul ei încifrat, veșnic misterios precum trecerea noastră la cele veșnice, de melancolia, golul și dorul celui ce i-a străbătut toate meandrele și ipostazele. Poetul nu pregetă să-și pună inima pe palme, împărtășită întru iubită, copii și Dumnezeu, și în siajul rafinatei maniere marinsoresciene recită : “Privește iubito harta aceasta/ E a sufletului meu/ Teritoriile marcate cu verde/ au fost cucerite de tine/ cele albastre sunt pentru copii/ cele albe au suportat pașii lui Dumnezeu/ pe cele negre nu le cunosc nici eu/ În cele câteva puncte roșii/ sunt lupte cu forțe necunoscute/ Ia-o cu tine și nu te grăbi/ Vreau pace. Tu știi/ Sunt multe feluri de a cuceri “ (101).

Alternând poezia de factură clasică, cu ritm și rimă, cu versilibrismul modern, *Tratat de iubire* este o carte de rugăciuni și jurăminte, de seducție dar și de regrete cu iz testamentar, de epitalamuri și witz-uri romantice, de evadare, replici și vorbe de spirit, o armonizare a celor mai felurite tonalități sufletești și muzicale, de la baladesc la satiric, de la bocet la imnic etc.

Identitea îndrăgostitului, iat-o: “Sunt cel ce ține minte tot/ ce spui, ce faci și ce visezi/ și capu-mi este un chivot/ cu șoapte dulci și frunze verzi./ De-aceea pot să te descriu/ și să te-nalț până la cer/ Voi fi în veci prin tine viu/ iubita mea etern mister” (35).

În chip rapsodic, iconic, plastic, interferează metafora iubitei cu metafora sacrului, umanul și sentimentul zădărniciei terestre cu absolutul dumnezeirii, stihinica vălurire veșnică a mării și cerului cu efemera noastră viețuire.

cronici

Mihai Victus

Premiul I și Premiul Revistei „Argeș”
la Festivalul de proză scurtă „Marin Preda”

Destinație lipsă

Dacă nu s-ar fi împiedicat de prag, George ar fi fost despicat în două. În timp ce se afla întins pe trotuar și încă nu realiza ce tocmai se întâmplase, bucata de tablă, ascuțită ca o pânză de fierăstrău, vâjâi pe deasupra lui și se înfipse în tocul ușii. Zgomotul l-a făcut să-și piardă auzul pentru câteva momente. Era susținut de doi bărbați când și-a revenit. Glasurile se auzeau din ce în ce mai aproape și mai clar. Simțea palme și degete cum îl pipăiau fără nicio jenă. Ce voiau de la el? Se smuci și făcu doi-trei pași. Se întoarse, privi spre intrarea clădirii, blocată cu fâșia mare de metal desprinsă din panoul publicitar și începu să înțeleagă. De astă dată se pipăi singur. Toate păreau să fie la locul lor. Scăpase cu viață.

În locul unui sentiment de recunoștință, o senzație puternică de panică îl izbi cu atâta violență încât a fost nevoit să se țină cu ambele mâini de stâlpul semaforului aflat în apropiere. Oamenii se apropiau. Își făceau griji pentru el. Sunteți bine? V-ați lovit pe undeva? Să sunăm la o salvare? George a schițat un semn larg cu mâna, ca un ștergător care curăță parbrizul de mizerie. Le întoarse spatele și se lansă într-un mers repezit spre capătul opus al străzii. Avea o față încruntată și-o privire lipsită de orice sclipire. Arăta și se comporta ca un țicnit. Până să revină în lumea palpabilă dimprejur a trecut mai bine de-o jumătate de oră și câteva străzi parcurse la întâmplare. Cercetă cu atenție împrejurimile, dar nu recunoscu nimic. Se întrebă dacă nu cumva fugise de la locul propriei morți și că, dacă ar fi putut nimeri drumul înapoi, era posibil să-și găsească trupul acoperit de-un cearșaf alb, în timp ce câțiva polițiști beau cafele și-și spuneau bancuri despre căsnicii nefericite. Înainte de-a apuca să-și forțeze mai mult imaginația, a văzut o femeie în vârstă agățată de lesa unui câine mic și cârlionțat, care mergea pe cealaltă parte a străzii. „Doamnă, mă scuzați, îmi puteți spune unde mă aflu?” Prima reacție a femeii a fost să tragă de lesă ca să aducă mai aproape câinele, de parcă și-ar fi dorit să-l protejeze. „Pe strada Polovraci”, răspunse. „Cu speranța că nu deranjez prea mult, mă puteți îndruma spre cea mai apropiată stație de metrou?” Dacă prima impresia a femeii, la vederea expresiei rătăcite a lui George, fusese una de teamă, gesturile și cuvintele lui politicoase o determinară să renunțe la ostilitate și să-i ofere cu răbdare și exces de zel informația cerută. „Dacă vă grăbiți foarte tare, puțin mai în față e o stație de tramvai. Vă duce în mai puțin de cinci minute la metrou. Mie nu mi-a plăcut niciodată să merg cu trenul pe dedesubt, ca o cârtiță. Parcă nu am aer acolo, simt că mă sufoc.” „Într-un oraș supra-aglomerat ca Bucureștiul, rămâne cea mai rapidă și sigură cale de transport.” „Nu spun că nu ai și dumneata dreptate. Dar uite că auzi mereu la știri cum se mai aruncă vreunul pe șine. N-aș suporta să văd așa ceva, cu firea mea sensibilă.” Pe George nu-l deranja să alimenteze nevoia de conversație a femeii, dar voia să rămână singur și să-și pună în ordine gândurile care i se îngrămădeau în cap. Mulțumi pentru ajutor și alese calea cea mai lungă până la stația de metrou. Se grăbise întreaga lui viață. Abia dacă se scurseseră câteva clipe de când se născuse și până când trebuia să-și care ghiozdanul, spre prima zi de școală. Câteva bătăi din palme și deja se putea vedea în prima bancă a liceului Tudor Vianu, un băiat singuratic și slab, cu pielea de-o culoare nesănătoasă, din cauza nenumăratelor ore petrecute în camera lui cu cărțile de studiu în brațe, în loc să ia parte la chiotele și veselia ce se-auzeau din stradă. Anii de facultate au adus doar mai multe ore de singurătate. Reținea aprecierea profesorilor și invidia sau ignoranța celor de-o seamă cu el. Pleosc!, o săritură de la înălțime și deja înota în apele tulburi ale unei firme cu renume internațional. La puțină vreme după aceea strângea pentru prima dată în brațe trupul gol al unei femei. A luat-o de nevastă. Își amintea primele săptămâni de fericire totală. Apoi nimic. Ultima parte a vieții lui se rezuma la încercările de-a face un copil și deodată s-a trezit în spatele unui birou imens, ocupând o funcție importantă la singura firmă unde lucrase până în prezent. Prea repede. Nu-și permisese să facă un pas înapoi și să se gândească la ce avea de făcut în continuare, pentru ce alte alegeri ar fi putut să opteze sau dacă asta era cu-adevărat viața pe care și-a dorit-o. Părinții, profesorii și pe urmă soția și superiorii aleseseră în locul lui. Se străduise să se-achite de fiecare misiune cu atenție și dedicație. De cele mai multe ori îi reușea. Un om de sacrificiu. Carne de tun, cum se spunea altădată. Cei care-l numeau prieten îl băteau cu palma pe umăr. Reușise. Își aranjase viața. Sau viața l-a aranjat pe el?

Înainte de-a ajunge acasă, George se prezentă la sediul central al băncii căreia-i încredințase spre păstrare întregile lui economii. Funcționarii care i-au remarcat prezența ori au schimbat câteva cuvinte cu el aveau să declare că le-a făcut impresia unui om stabil, poate puțin prea bine dispus, dar nu atâta încât să iasă în evidență. „Vreau să-mi retrag jumătate din capital”, a rostit imediat ce i-a venit rândul la casierie. Zâmbetul amabil al funcționarei s-a pierdut imediat după ce-a verificat contul clientului. „Vă rog să așteptați câteva momente.” S-a dus în biroul alăturat, acolo unde se aflau consilierii. A revenit însoțită de unul dintre ei. „Va trebui să aveți puțină răbdare, i-a cerut acesta mai târziu, după ce l-a servit cu o cafea. Nu e o sumă de care să dispunem așa, pe nepregătite. Din motive de siguranță.” Au fost date câteva telefoane și s-au verificat niște acte. George n-a dat semne de nervozitate. A răspuns cu degajare la întrebări și s-a ferit să ofere mai multe informații decât era necesar. „Banca rămâne totuși cel mai sigur loc unde vă puteți păstra banii”, a făcut o ultima încercare consilierul și abia atunci George și-a dat seama că schimbarea pe care urma să o facă nu presupunea totodată să se poarte iresponsabil. În concluzie, a oprit o mică sumă pentru cheltuieli iar pentru restul a deschis un alt cont, confidențial.

Spre seară, când ajunse acasă, își găsi soția sub un teanc de reviste. „Trebuia să-mi spui că ajungi mai târziu. Vrei să-ți încălzesc mâncarea?” I-a răspuns că a servit masa în oraș, chiar dacă n-o făcuse. Femeia avea să menționeze că n-a observat nimic neobișnuit. Deseori urca în camera lui de lucru, imediat ce venea de la birou. Muncea până târziu și nu voia să fie deranjat. Mai cobora să-și facă un sandviș sau să-și toarne un pahar cu vin, cu puțină vreme înainte de culcare. Credea că îl ajută să doarmă mai repede, chiar dacă ea îi repetase de-atâtea ori că asta era de fapt cauza tulburărilor de somn de-apoi. Câteodată George se ducea în dormitor cu multă vreme după ce soția lui stingea luminile, așa că n-a fost nicio surpriză că abia a doua zi i s-a sesizat absența. S-a descoperit că lipseau doar rucsacul lui preferat de călătorie, actele, câteva schimburi și medalia de argint câștigată de taică-su la un maraton internațional din 1987. Faptele au fost clare. Fugise de acasă. În astfel de cazuri exista aproape întotdeauna o amantă, dar cercetările în sensul ăsta n-au dus la niciun rezultat. Omul se plictisise, nimic mai mult. Urma să-și facă de cap, să trăiască o mică aventură și să revină într-un final acasă, umil și pocăit. Soția lui era o femeie răbdătoare și nu ducea lipsă de nimic. Putea profita de ocazie ca să se mai distreze și ea puțin. Prea trăise ca o mironosiță până atunci.

La două luni și jumătate după ce George se suise în primul avion unde găsise bilet, fără să arate un interes deosebit în privința destinației, se afla în compartimentul de la clasa întâi al unui tren care trecea prin Copenhaga. Dacă o veche cunoștință s-ar fi ciocnit de el, întâmplător, i-ar fi fost dificil să-l recunoască. Bărbatul corpolent, cu părul tuns perie și mereu proaspăt ras, împachetat în costume scumpe, făcea parte dintr-o viață anterioară. George dăduse jos aproape douăzeci de kilograme, ceea ce-l făcea să pară mai înalt. O barbă crescută neglijent îi încadra figura și purta haine lejere, luate parcă la nimereală. Exista oricum o schimbare mai semnificativă de-atâta. Cine-ar fi avut ocazia să-i facă o poză și să o pună lângă alta, luată înainte de-a fi fugit de-acasă, ar fi fost capabil să jure că poza recentă fusese făcută cu multă vreme în urmă, când era mai tânăr. Într-adevăr, expresia lui preocupată de dinainte dispăruse complet. În întreaga-i postură se citea o bucurie și-o poftă de viață întâlnite doar în rândul celor tineri și naivi. Poate că efectul se datora și banilor din cont, care-i permiteau să trăiască fără vreo grijă, dar asta are mai puțină importanță. George se considera fericit. Îl mai lua prin surprindere uneori câte-un sentiment de remușcare, dar îl alunga repede. Viața lui începuse abia cu puțină vreme în urmă. Restul ținea de trecutul îndepărtat și neplăcut. Se compara cu cineva care fusese obligat să stea într-o celulă, fiind acuzat pe nedrept, și abia acum se putea bucura de libertate. Încotro s-o apuce? Ce planuri de viitor să facă? A descoperit că era cel mai simplu să se suie în barcă și să arunce vâslele.

Trăia de vreo două săptămâni cu o daneză puternică și înaltă care, pe cât de serioasă și de rigidă poza în majoritatea timpului, pe-atât de pasională se dovedea a fi după ce trecea pragul dormitorului. Pentru George, a cărui singură experiență sexuală de până atunci se rezuma la cele trei și maxim cinci minute petrecute uneori deasupra soției lui pe jumătate dezbrăcată și nemișcată ca o scândură, ăsta era un lucru nou și deosebit de plăcut. Putea, în sfârșit, să experimenteze pofte la care doar îndrăznise să viseze. Daneza era lipsită de inhibiții. O amuza stângăcia lui și avea grijă să-l îndrume cum trebuie și să-i arate cum să o satisfacă. Îl învăța să fie mai îndrăzneț. „Folosește-ți imaginația și lasă rușinea la ușă. Să nu-ți fie frică să mergi prea departe. Sunt a ta și poți să faci cu mine ce vrei.” Cuvintele de genul ăsta, rostite într-o engleză brută și lascivă, erau de-ajuns ca să-l scoată din minți pe George. Câtă vreme se afla sub vraja acelor pofte trupești și senzații n-avea să-și ia rucsacul și să fugă spre aeroport. Dar știa că într-o zi o va face. Fără să ezite și fără nicio remușcare. Tocmai de-aceea își petrecea doar nopțile în apartamentul danezei. Nu voia să-i bage idei în cap, să o determine să-și dorească mai mult. Prima jumătate a zilei și-o petrecea vizitând punctele de atracții turistice, umblând aiurea pe străzi, degustând mâncăruri și băuturi, așezându-se pe vreo bancă și urmărind trecătorii grăbiți. Se gândi să-și găsească un hobby. Ca urmare, în dimineața aia cumpărase un aparat foto profesionist. A descoperit că îi plăcea să surprindă oamenii în ipostaze diferite. Un afacerist elegant în timp ce îndesa cu nerăbdare un burger în gură, cu ochii dilatați și fața roșie. Cuplul îmbrățișat pe banca din parc, când mâna unuia dintre bărbați dispărea sub bluza celuilalt. Un bătrân cerșetor pipăind cu degetele singurii doi dinți înfipți în gingia superioară. Era încântat de colecția lui. Voia să i-o arate danezei și să o întrebe ce părere are. Se pricepea la artă.

Trenul ajunse în Stația Centrală și George se grăbi să coboare. Își roti privirea în jur. Căuta posibile subiecte pentru a le fotografia. Cercetă cu atenție un cuplu de tineri, un grup de bătrâni și câțiva singuratici ocupați cu telefoanele mobile. Nimic deosebit. Apoi, într-un colț al peronului descoperi un bărbat în vârstă de al cărui braț se agăța o fată cu mult mai tânără. Își pregăti aparatul și se puse la pândă în spatele unui panou publicitar. Trebuia să aibă răbdare. Cei doi n-aveau să rămână pentru totdeauna nemișcați. Simțea tensiunea dintre ei. Era de-ajuns un gest sau o privire aparte. Păreau cumva stingheriți. Evitau să se uite unul la altul. Poate că tocmai trecuseră printr-o mică ceartă. George se aplecă, duse aparatul la ochi. Nu găsea unghiul potrivit. Câțiva pași înapoi. Fiindcă fusese atât de concentrat pe subiectele fotografiei, nu și-a dat seama că se afla atât de aproape de marginea peronului. Soției lui i s-a adus la cunoștință că nici măcar n-a avut timp să-și dea seama ce i se întâmplă. Izbitura a fost atât de puternică încât a murit pe loc, fără să sufere. Când roțile trenului l-au despicat pe jumătate, nu mai exista niciun strop de suflu în el. Înainte de a-l așeza în sicriu au fost nevoiți să-i coasă maxilarul. Îi rămăsese înțepenit într-o poziție care semăna c-un rânjet batjocoritor, ca și cum i-ar fi luat în râs pe cei rămași în viață.

Se gândi să-și găsească un hobby. Ca urmare, în dimineața aia cumpărase un aparat foto profesionist. A descoperit că îi plăcea să surprindă oamenii în ipostaze diferite. Un afacerist elegant în timp ce îndesa cu nerăbdare un burger în gură, cu ochii dilatați și fața roșie. Cuplul îmbrățișat pe banca din parc, când mâna unuia dintre bărbați dispărea sub bluza celuilalt. Un bătrân cerșetor pipăind cu degetele singurii doi dinți înfipți în gingia superioară. Era încântat de colecția lui. Voia să i-o arate danezei și să o întrebe ce părere are. Se pricepea la artă.

proză

Ana Dobre

Călătorii și călătorii…

Unele daruri te sustrag timpului real și te transpun într-altul, te fac să visezi… Mi s-a întâmplat cu cartea unei scriitoare din Argentina, scriitoare de origine română, Alina Diaconu, *Penultima călătorie*, În româneşte de Mirela Petcu, Editura Univers, Bucureşti, 1994. Pare atât de mult de atunci! Atâtea s-au schimbat, atâtea ne-au întrecut aşteptările!...Ceva rămâne, însă, la fel: pasiunea pentru cuvânt, pentru construcţia unui vis.

Timpul istoric este altul; timpul intrinsec al cărţii este acelaşi. În acest timp şi spaţiu al ei, romanul continuă să trăiască, să-şi urmeze destinul către cititor. Fiecare carte îşi are soarta sa, *habent sua fata libelli*..., spuneau anticii. *Penultima călătorie* de Alina Diaconu are, în raport cu mine ca cititor, soarta ei, una mai bună decât cea a lui Terentianus Maurus...

Penultima călătorie îşi păstrează, la aproape treizeci de ani de la apariţie, prospeţimea, aceea pe care i-o dă sinceritatea autoarei. La aceasta se adaugă, desigur, talentul, capacitatea de a ficţionaliza realul, de a transforma viaţa în destin. Întâmplările se înşiră aparent haotic, fără un plan anume, fără scop şi fără sens. Ele există, totuşi, iar acest fapt le scoate din ordinea timpului obiectiv pentru a le transcende, ducându-le într-un timp subiectiv, mitic şi mitizant.

Alina Diaconu este o scriitoare română, deşi, din 1959, trăieşte în Argentina şi se exprimă cu mult succes în limba spaniolă. În *autogeografia* care prefaţează acest roman, apărut în 1989, când a primit şi Meridianul de Argint pentru cel mai bun roman al anului, tradus la noi în 1994, scriitoarea se dezvăluie, în sensul unui adevăr personal, cu voluptatea împărtăşirii, printr-o/într-o confesiune ce menţine un halo în jurul atât al evenimentelor, cât şi al personalităţii. Un lucru sigur în această prezentare autogeografică: „literatura mea are ca obsesie şi constanţă ideea călătoriei şi a locurilor". „Geografia emoţională" a Alinei Diaconu are trei poli: România, Franţa, Argentina, ultima, ţara pe care a adoptat-o şi care, spune autoarea, „m-a adoptat", i-a vindecat rănile exilului şi în care a început „aventura limbii spaniole".

Literatura i-a însoţit acest drum începând cu *Doamna* (1975), continuând cu *Bună seara, domnule profesor!* (1979), roman pentru care a primit Premiul Societăţii Argentiniene a Scriitorilor, *Îndrăgostită de zid* (1981), *Pat de îngeri* (1983), *Ochi albaştri* (1986), *Penultima călătorie* (1989), *Devoraţii* (1992).

Penultima călătorie (1989), cu titlul lui semnificativ prin adjectivul antepus, *penultima*, aşadar, înainte de *ultima* - călătoria în eternitate, în moarte, este un roman prin care scriitoarea se întoarce în propriul trecut, în propria istorie, pentru a se căuta pe sine, pentru a-şi căuta rădăcinile, într-un efort dureros de a nu uita, cu acelaşi dureros efort de a înţelege, de a se *dumiri*. Istoria sa pendulează, de aceea, în două registre: unul personal, al evenimentelor familiale, învăluite în ficţiune, altul exterior, notat ca rama unui tablou, ca didascaliile într-un text dramatic.

Romanul nu este o carte autobiografică, deşi elementul biografic este esenţial. Povestea devine istorie emblematică pentru o întreagă generaţie. Alina Diaconu insistă asupra acestui fapt: romanul nu este o autobiografie în ciuda unor fragmente ce trimit la evenimente ale copilăriei sale petrecute într-o Românie idealizată de memoria afectivă, întrucât ea nu vizează „transcrierea realităţii", ci transformarea, transfigurarea ei. Nu o istorie, ci o poveste cu simbolisme specifice, prin convenţie, literaturii. Iar această transfigurare se realizează prin jocul luminilor şi umbrelor, al realului şi al fanteziei, amestecând contururile până la totala confuzie a ficţionalului şi nonficţionalului.

Într-o biografie ce tinde spre mitologia personală, ca şi într-o cultură care are nevoie de mărturii semnificative pentru a clarifica, prin iluminări şi reflexii din diverse perspective, relaţia dintre om şi istorie, *Penultima călătorie* apare ca un roman necesar. Cu modestie, Alina Diaconu spune aceste lucruri: „...nu ştiu de ce scriu, nici pentru cine, nici pentru ce. Ştiu doar (Aristotel dixit) că nu ştiu nimic şi că literatura a fost până acum pentru mine o cale interesantă ce mi-a permis să aprofundez câteva semne de întrebare, să exercit o gândire critică, să adopt o atitudine etică şi să cred în supranatural"...Credinţa în supranatural coincide, poate, cu credinţa într-un sens supratemporal, care însoţeşte micile evenimente şi converteşte viaţa în destin. Viaţa a purtat-o pe Alina Diaconu pe meridiane îndepărtate, dar destinul său se defineşte în raport cu destinul literaturii române, cu limba română.

În această poveste cu multe reflexii autobiografice, realul şi fantasticul se împrietenesc mereu, nu sunt niciodată paralele, peste ele arcuindu-se un simbolism lipsit de ostentaţia demonstraţiei. Naraţiunea curge lent, fluentă. O întreagă istorie, bulversantă şi tulburătoare, se reconstituie din perspectiva Amapolei (Doina), din propriile amintiri, ca şi din mărturiile celorlalţi. Întâmplările, relaţiile cu oamenii, semnificaţiile lor se răsfrâng în conştiinţa Amapolei care face efortul nu numai de a înregistra evenimentele, dar, povestindu-le, de a le înţelege, de a le clarifica, de a le conferi un sens.

Timpul nu este precizat niciodată, însă el se deduce din modul în care personajele se raportează la lucrurile mărunte ce alcătuiesc viaţa cotidiană, dar, mai ales, din metafora trenului ce însoţeşte această aventură a vieţii şi a conştiinţei. Trenul care însoţeşte povestea într-un plan paralel şi simbolic ar putea fi un echivalent sugestiv al timpului şi istoriei sau al labirintului, un mediu al nesiguranţei şi incertitudinii, pe care personajele trebuie să-l traverseze în drumul lor spre o lumină izbăvitoare, spre speranţă. Un fragment ca acesta poate fi edificator: „Legănatul din tren în timpul nopţii, cu luna apărută în fereastră, alcătuieşte un scenariu, o scenografie, o piesă fără autor şi fără titlu. Cu personaje care sunt actori anonimi. Sau figuranţi şi figurante, al căror singur rol e să doarmă".

Laitmotivul obsedant este identitatea, căutarea identităţii, consecinţă a sentimentului greu al dezrădăcinării. De aici, semnificaţiile asociate plecării, implicând dramatismul despărţirii: de patrie, de limba ta, de prietenii, de amintirile tale, dar şi cel al necunoscutului, al nesiguranţelor de tot felul, al absenţei sentimentului protecţiei, al securităţii personale. Patria pe care ai fost obligat să o părăseşti, spunea şi Mircea Eliade, devine o mitologie inepuizabilă. În acest spaţiu mitizant, Alina Diaconu îşi plasează casa, copilăria, familia, prietenii, repere, deopotrivă, ale poveştii şi ale istoriei sale. Cei trei copii – Doina, Viorica, Dragomir, vor primi, la capătul călătoriei lor iniţiatice prin labirintul comunist, depăşind *cortina de fier*, nume noi: Amapola, Alelí, Alesio. E o schimbare de identitate şi de destin. Viaţa o ia pe un alt drum, destinul îi caută.

Penultima călătorie ar fi putut fi o carte lacrimogenă, melodramatică, tinzând să atingă coarda sensibilă a unui cititor empatic, sensibilizându-l asupra dramei celor care au trăit sentimentul copleşitor al dezrădăcinării. Nu este o astfel de proză; e o proză cerebrală, dincolo de inefabilul şi diafanul trăirilor intime, în care obiectivitatea şi subiectivitatea se combină în proporţii bine dozate, pentru a se constitui într-o mărturie dramatică la limita dintre ficţiune şi nonficţiune, dintre literatură şi istorie.

Primit foarte bine în Argentina acelui an de cotitură a istoriei, 1989, poate ar fi momentul ca acest roman să-şi găsească locul şi în literatura română contemporană, dându-i autoarei şansa de a-şi regăsi odată cu patria şi rădăcinile, şi locul printre scriitorii români.

Prin vâltorile și valurile istoriei

Adi Travadi publica în 2008 romanul *În vâltoarea vremurilor*, roman cu miză mare, în care aborda tema mare a relaţiei dintre om şi istorie, aplicată pe o naraţiune aproape clasică – perspectivă narativă obiectivă cu narator parţial impersonalizat, simbolism adiacent planului real al evenimentelor epice. Autoarea părea mai interesată de *histoire* decât de *discours*, de *poveste* şi mai puţin de *facerea* ei.

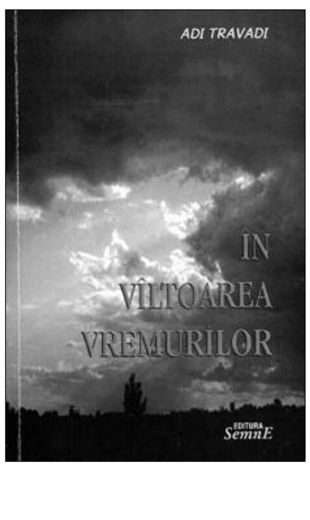
În dublu registru, real şi simbolic, naraţiunea se constituie ca istorie a unei familii, imagine a *micii istorii*, ecou şi pandant al istoriei mari, insidioase şi imprevizibile. Acţiunea începe în 1946, la Berlin, când un colonel sovietic împreună cu familia sa – soţia, Tania şi cele două fiice, Marina şi Rita, ocupă casa unei familii înstărite germane, şi se încheie în 7 septembrie 1989 cu moartea Ritei, fiica cea mică a colonelului care se căsătorise în România. Autoarea recreează atmosfera tulbure de după război, reţinând imaginea unei lumi confuze, dominată de ură, de *malentendu*-uri, de tensiune interrasială şi politică, întreţinute abil de propaganda comunistă. De altfel, tema politicului este dominantă, un fel de supratemă ce include pe celelalte: familie, iubire, prietenie. Un motiv special este rivalitatea dintre cele două surori, Marina şi Rita, rivalitate ce le marchează destinul, împiedicând, în cazul Marinei, împlinirea personală, cu halo-ul simbolic întreţinând sugestia rivalităţilor în sânul marii familii a popoarelor comuniste.

Acesta este primul nivel al poveştii. Planul realist este dublat de semnificaţii grave, relevante pentru intenţia prozatoarei care spune şi revelează, în acelaşi timp. Ocuparea casei familiei germane, de exemplu, răsfrânge simbolic ocuparea Germaniei de Est şi impunerea forţată a comunismului. Tensiunile, tăcerile, micile gesturi de revoltă camuflată, absenţa comunicării, gesturile bruşte sunt tot atâtea indicii semnificative în conturarea unei societăţi ce întreţinea şi transforma o victorie, victoria asupra fascismului, în calvarul poporului german, făcut, în totalitate, vinovat de toate atrocităţile, de toate tragediile.

În familia colonelului sovietic, psihologiile sunt diferite, reflex al prejudecăţii complexităţii sufletului slav. Colonelul este un simplu instrument ce aplică politica statului şi guvernului său, în timp ce Tania, femeie simplă care încearcă să înţeleagă resorturile intime ale acţiunilor şi să umanizeze relaţiile interumane, tinde spre înţelegerea micilor evenimente fără a ţine seama de contextul global, mare al acestora. Cu Tania, politicul cade pe un plan secund pentru a lăsa la vedere omenescul micii istorii. Ea îşi pune problema sentimentelor familei pe care o expropriază, în timp ce soţul său exclude din start o astfel de problemă. Acest balans între omenie şi robotizare creează şi întreţine emoţia epică, dând romanului suflul de viaţă necesar să susţină întregul eşafodaj epic.

Odată cu această familie, povestea înaintează în ritmul istoriei, dând expresie şi relief sintagmei din titlu, *vâltoarea vremurilor*. Titlul simbolic reflectă meditaţia epică asupra relaţiei dintre om şi vremuri, văzut ca relaţie dramatică dintre om şi istorie. Naraţiunea nu este simplă, însă, deşi Adi Travadi preferă tehnica naraţiunii obiective. Ea adoptă, în spirtul modernităţii, tehnica povestirii indirecte, Rita fiind un fel de personaj reflector, care înregistrează întâmplările cu naivitatea şi inocenţa specifice copilăriei. E un fel de a spune că, în faţa absurdului istoriei şi a vremurilor ininteligibile, toţi oamenii au avut acest fel de naivitate, continuând să creadă în normalitate, în firesc şi fiind obligaţi, în cele din urmă, să accepte că vremea lor a permis atrocităţi care au depăşit nivelul imaginaţiei în rău, într-un vinovat somn al raţiunii care a zămislit nenumăraţi monştri.

Conturul istoric nu este evidenţiat cu pregnanţa demonstraţiei. Adi Travadi nu-şi propune să ilustreze epic evenimentele mari ale epocii postbelice. Ea nu descrie evenimentele, ci le transfigurează, întrucât nu evenimentul ca atare este important într-un roman, ci modul în care acesta se răsfrânge în destinul personajelor, modul în care creează impresia de viaţă. Momentul 1968, lipsurile şi restricţiile perioadei optzeci sunt doar sugerate pentru a realiza decorul, cadrul social-politic, capabil dacă nu să explice, cel puţin să clarifice, pentru ceilalţi, psihologiile, tendinţa spre esopizare şi, mai ales, schizofrenia socială.

Căsătoria Ritei cu un român intră în acelaşi simbolism de aură politică. E un mod de a spune că instalarea comunismului în România a fost o căsnicie liber consimţită la început, incluzând toate concesiile, frustrările, bucuriile, resimţită apoi din ce în ce mai apăsătoare, până la inevitabilul divorţ. Din momentul în care vine în România, ţară pe care o va adopta ca a doua patrie, destinul Ritei devine emblematic, prin metaforă şi simbol, relevând, în plan epic, istoria tensionată a relaţiilor româno-sovietice. Paralelismul narativ revelează un simbolism exoteric. Destinul Ritei ca şi boala ei echivalează cu destinul României. Chiar *cancerul* Ritei este simbolic *cancerul* socio-politic de care suferă România şi care va atinge punctul maxim în decembrie '89.

Adi Travadi se opreşte cu nararea evenimentelor la 7 septembrie 1989, lăsând finalul deschis în privinţa romanului politic, închizându-l în privinţa destinului individual, prin moartea Ritei. Ultima replică: „Preoteaso! Ochii tăi nu pot să oglindească decât perfecţiunea!", are ceva misterios, întreţinând inefabilul, prelungind ecoul poveştii în dimensiunea unei istorii care-şi caută sensul. Reţinând imaginea semnificativă *în vâltoarea vremurilor*, Adi Travadi a adus propriul sens, o imagine posibilă, plauzibilă a unei istorii care nu şi-a epuizat enigmele.

MARIAN ILEA *în dialog cu* CONSTANTIN BUCHET, *preşedintele CNSAS*

Despre Marea Unire, Centenar şi închisorile comuniste de la minele Baia-Sprie, Cavnic, Nistru

Constantin Buchet, preşedinte al Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (CNSAS), a fost prezent în Baia-Sprie la lansarea Centrului de documentare „Martirii crezului", dedicat martirilor închisorilor comuniste. Fiind băiesprian, am purtat acest dialog ca între conorăşeni.

M. I.: *Să venim înspre spaţiile carcerale staliniste la minele din Baia-Sprie, Cavnic, Nistru*

C. B.: E un spaţiu carceral mai puţin cunoscut, dar pe care trebuie să-l cuplăm cu acel filon de istorie orală. Aici era colonie de muncă, iar noi încercăm să venim cu elemente concrete care arată mecanismele terorii, adică faptul că până la urmă există componenta politică, componenta de agitatori politici revoluţionari care încearcă să practice reeducare.

interviu

Marian Ilea: *Marea Unire este, poate, singurul proiect de ţară pe care l-a avut România. Pregătirea acestui proiect începe de prin 1870 şi se configurează în 1918.*

Constantin Buchet: Problema este, cel puţin în optica mea, că proiectele de ţară ale românilor transilvăneni şi bănăţeni s-au conjugat cu cele ale elitei politice, culturale, intelectuale din vechiul Regat. Am avut Pronunciamentul de la Blaj, care venea pe filiera acelei mişcări petiţionale a Supplex Libellus Valachorum, adică pentru drepturi politice, civice. Mişcarea memorandistă, datorită faptului că a încercat să aibă aceeaşi egalizare, pe dreptul ginţilor, a generat o reacţie a autorităţilor de la Budapesta. În acest context aş vedea eu, nu o pluralitate de proiecte de ţară, de Românie unificată, ci această convergenţă, care a fost extraordinară.

M. I.: *Erau personalităţi ale locului care munceau pentru acest proiect de ţară, fiecare în felul lui, dincolo de elita politică, conceptele, felul în care trebuia să te duci la Franz Joseph, trebuia să susţii puncte de vedere, trebuia să vorbească George Pop de Băseşti etc. Este un caz aici în Maramureş, formidabil, stomatologul Gheorghe Bilaşcu, cel care e, de fapt, părintele stomatologiei româneşti, care a ajuns apoi decanul Facultăţii de Stomatologie din Cluj, dar el a studiat la Budapesta şi a început să pună dinţi ungurilor şi să le ia banii, cum era şi normal. Dar făcând bani prin munca lui, el cumpără case în Budapesta şi, la un moment dat, are vreo două străzi care devin segment transilvănean. Deci, fiecare vine şi munceşte, din punctul lui de vedere. Vasile Lucaciu, pe proiectul acesta de ţară ajunge la un moment dat consilierul principal al Papei, la Vatican.*

C. B.: Şi a fost exponentul unei diplomaţii a Unirii. S-a întâlnit cu Wilson şi a schimbat percepţia în ceea ce priveşte acea teză a stabilităţii geopolitice a Europei Centrale, pe care diplomaţia americană şi unii diplomaţi mergeau foarte mult şi era în contrastanţă cu acel summum de naţiuni mici, dar care vor fi rivale. Şi vor genera instabilitate. Şi, iată că părintele Lucaciu, Leul din Şişeşti, a pledat această cauză chiar în faţa preşedintelui Wilson.

M.I.: *Şi aici e interesant de văzut cine l-a dus, pentru că a fost un băimărean la mijloc. L-a dus Barbul, cel care a fost primul ministru al agriculturii post-unire, timp de trei luni şi după aceea a făcut diplomaţie în SUA, fiind stabilit acolo. Vasile Lucaciu nu forţează, pentru că nu puteai să forţezi la Vatican nimic, dar îl determină pe papă să recunoască Unirea în 28 decembie 1918, unilateral, în aşa fel încât această recunoaştere a Vaticanului se duce la Trianon.*

C. B.: Profesorul Ion Dimitriu Snagov a găsit documente şi tocmai că a fost un principiu al dominoului, lumea catolică, suveranitate apostolico-temporală, ca să spun aşa.

M.I.: *Lucaciu, în această perioadă face naveta la Vatican, după care îl angajează pe fiul său, Epaninonda Lucaciu. Toate documentele în privinţa acestui subiect se află în arhivele secrete ale Vaticanului. Fiecare personalitate, începând de la Vasile Lucaciu, George Pop de Băseşti, Iuliu Maniu, fiecare adaugă plus valoare la acest proiect de ţară, care după aceea merită, de fapt, încrederea întregii naţiuni, se configurează şi se concretizează la 1 decembrie 1918. Generaţia tinerilor care au înfăptuit Unirea la Aba Iulia ştiau că nu s-a petrecut în unanimitate, decât la vedere. În ultima noapte a discuţiilor de la Cazino, Iuliu Maniu a fost pus la colţ de social-democraţii români, care erau cumpăraţi de unguri. Generaţia de mijloc dorea o Transilvanie liberă, iar Partidul Naţional Român dorea unirea de urgenţă. Sigur, cu temporizări, în trei luni, în cinci luni etc. George Pop de Băseşti a plecat (la Alba Iulia, n.r.) fără să fie chemat, pentru că nu-l chemase nimeni, el avea 83 de ani, predase ştafeta generaţiei tinere în PNR, dar el totuşi se duce să vadă Unirea şi, când ajunge acolo, dimineaţa, urma să se citească proclamaţia Unirii dar în dimineaţa de 1 decembrie vine peste el Iuliu Maniu. Şi aici e o chestie „românească" ce merită amintită. Maniu cu grupul lui erau cazaţi la hotelurile care în Alba Iulia aveau căldură. George Pop de Băseşti doarme într-o cameră îngheţată, pentru că nu era aşteptat. Nu mai rămăseseră camere. Sigur că s-a aflat că e acolo şi Maniu a venit peste el – „haide că e nenorocire la cazinou". El a venit şi a ţinut un discurs fenomenal. S-a făcut linişte şi el a spus că de 70 de ani luptă pentru această zi. „Dacă ziua asta nu înseamnă unirea aici şi acum, înseamnă că am luptat degeaba şi am trăit degeaba", a spus. Şi a plecat. În 10 minute, toată lumea era de acord. Era vorba de acest proiect de ţară pe care-l lansase George Pop de Băseşti.*

C. B.: Dar au achiesat şi social-democraţii, Consiliul Naţional Român Central, să spunem, forma de negociere cu partea maghiară, au fost fezabili cu această idee, să spunem, de unire cu vechiul Regat. Adică, până la umă s-au reglat, sigur că au fost mai multe păreri, dar s-a omogenizat perspectiva.

M. I.: *Atunci am avut lideri şi unul a fost chiar George Pop de Băseşti, care a împins lucrurile până s-a realizat ceea ce, ca proiect de ţară, e un lucru foarte bun pentru România. Dar lucrurile bune făcute în ţara asta nu rămân nepedepsite. Generaţia care a înfăptuit Unirea, înafară de liderii în vârstă – George Pop de Băseşti care a murit la două luni după unire, ajung să guste din venirea stalinismului şi, după aceea, din ceea ce era pregătit ca pedeapsă, ca penitenţă, pentru valorile acestei naţiuni. Începând de la Iuliu Maniu, toţi ajung în puşcăriile comuniste, devin deţinuţi politici.*

C. B.: Nici nu mă miră acest tablou, fiindcă, practic, cine a generat această percepţie şi diabolizarea imaginii lui Maniu, a celorlalţi, care erau din lumea intelectualităţii satelor: Internaţionala a treia, care spunea că România este o creaţie monstruoasă a marilor puteri, un stat artificial. Sigur, era altă şi altă inginerie socială: distrugerea oponentului politic, distrugerea unei clase, a unei elite, nu numai politice, ci şi culturale, educaţionale, confesionale, şi atunci, sigur, sovietizarea putea să fie un proiect reuşit.

M. I.: *Într-o singură noapte, Stalin face acest proiect de ţară pentru România pe 150 de ani. Chiar am publicat documentul şi harta pe care el a desenat-o, cum trebuia împărţită România. Zona de vecinătate cu Bulgaria mergea către bulgari, zona de Moldova către Ucraina şi zona Transilvaniei, era împărţită în două: culoar între Bulgaria ca element slav şi Polonia şi partea cealaltă către Ungaria.*

C. B.: Asta e o schemă care a prins foarte bine comportamentul politic, dar şi mentalitatea, schiţa de proiect, şi atunci nici nu ne mirăm că în această elită şi chiar în mişcarea de stânga cu social-democraţia apar şi deţinuţi contra-revoluţionari, apar şi social-democraţi de dreapta sau social-fascişti. Termenul de fascişti, care aveau accepţie şi conotaţie eminamente negativă. Practic, până la urmă era cronica unei morţi civile anunţate.

M. I.: *Să venim înspre spaţiile carcerale staliniste la minele din Baia-Sprie, Cavnic, Nistru*

C. B.: E un spaţiu carceral mai puţin cunoscut, dar pe care trebuie să-l cuplăm cu acel filon de istorie orală. Aici era colonie de muncă, iar noi încercăm să venim cu elemente concrete care arată mecanismele terorii, adică faptul că până la urmă există componenta politică, componenta de agitatori politici revoluţionari care încearcă să practice reeducare. Fiindcă aici a fost un nucleu de deţinuţi din şcoala lui Eugen Ţurcan, dar care n-a putut să implementeze acest mecanism de demascare internă, adică să spui cine comentează politic, şi demascare externă, adică să-i spui pe cei din exterior, din familia ta, din prietenii tăi.

M. I.: *Nu le-a mers nici cu spărgătorii de greva foamei, de unde au încercat să racoleze astfel de personaje. Au găsit unul, dar care a murit pe galerie în ziua următoare, după un accident. S-a şi perpetuat, imediat, pedeapsa divină pentru măgăria pe care dorea el s-o facă şi n-au mai apărut spărgători de grevă care să vină cu mâncarea, să le spună: „băi, ce bună-i mâncarea". Aveau un program de tipul ăsta: vă plimbaţi, mâncaţi, le spuneţi „plecaţi bă şi luaţi şi voi, de ce sunteţi fraieri", n-a ţinut figura.*

C. B.: Mecanismele de solidaritate ale deţinuţilor.

M. I.: *Au fost absolut incredibile aici.*

C. B.: Nu s-a putut dezvolta o reţea informativă în rândul deţinuţilor contrarevoluţionari. Sunt aceste rapoarte

care-mi arată, până la urmă, gestul sublim de rezistenţă şi eşecul despre care vorbeam, al unui proiect al reeducării de tipul „omul nou”, şi eşecul agitatorilor. Adică a fost o solidaritate fantastică pe care noi trebuie să o cunoaştem şi, sigur, nu să o transpunem în zilele noastre, dar să o facem cunoscută. Vorbea cineva despre cazul acelei doamne de la Oradea care era închisă pentru că a spus un banc. Sau a spus că aştepta americanii. E bine ca tinerii de acum să cunoască spiritul civic, să afle că pentru un banc cu Stalin, pentru „vin americanii”, pentru o glumă nevinovată la adresa conducerii de partid şi de stat puteai să primeşti 8-9 ani de închisoare, de temniţă grea.

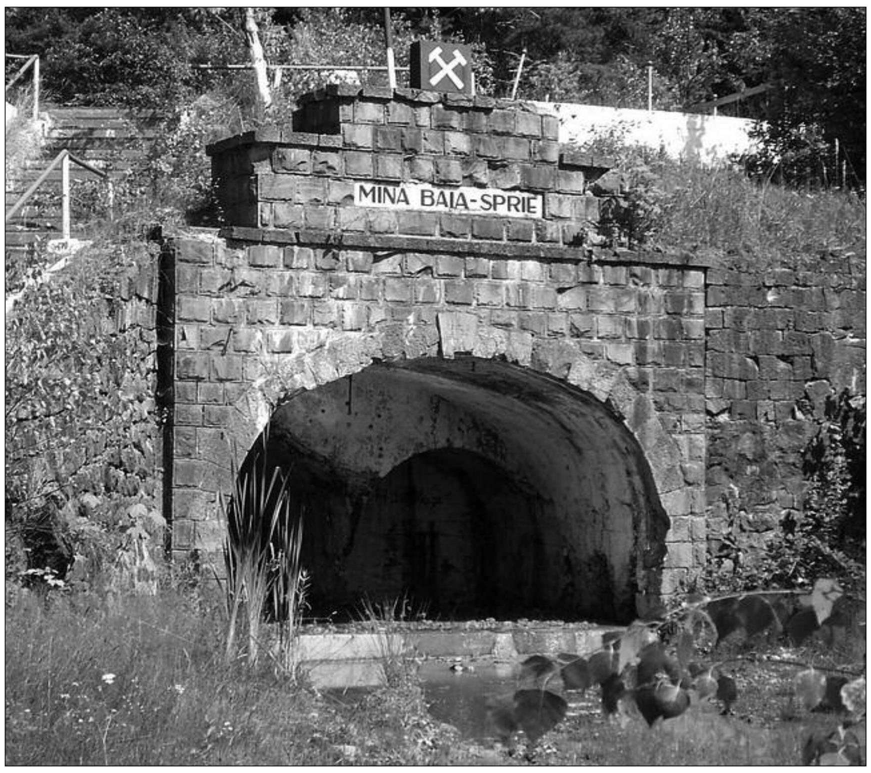
M. I.: *Şi după aceea, post-puşcărie, toată viaţa ta era pusă la index.*

C. B.: Da, să fii stigmatizat, nu numai tu, ci şi „originea sănătoasă a copiilor tăi”, că aveai dosar. Dacă voiai să dai la o facultate ideologică – Drept, Istorie, Filosofie - aveai acest asterix la dosar care-ţi bloca, până la urmă, o ascensiune socio-profesională. Voiai să te înscri la un doctorat, cadrele puneau ştampila, partidul a fel.

M. I.: *Fără ştampila şefului organizaţiei de bază nu mergeai nicăieri. Apropo de întâlnirea de la Baia-Sprie, era un deţinut acolo care a intrat în puşcărie politică. Măgureanu Vasile, din Lăpuşel. Doi ani şi jumătate a luat pentru că în liceu, era elev la „Şincai”-ul băimărean, a spus că forţele occidentului sunt foarte bune. Era elev, dar n-a mai apucat să-şi termine liceul şi s-a dus doi ani şi jumătate la puşcărie. E foarte interesantă povestea lui, omul are 83 de ani. După ce a venit din puşcărie, cu mare greutate şi-a terminat liceul şi a făcut facultate. A fost gestionar la o cooperativă în Lăpuşel şi, la un moment dat, s-a dus să se înscrie la ASE în Bucureşti. Şi acolo i-au cerut o recomandare de la şeful organizaţiei de bază. A venit înapoi la cooperativă şi şeful organziaţiei de bază era un cetăţean analfabet, care i-a zis: „Ce recomandare, bă? Du-te fă-ţi recomandarea şi ad-o să ţi-o semnez”. A semnat-o, el a dus-o la Bucureşti şi a primit fişa de înscriere. Acolo scria, la un anumit punct, dacă ai fost condamnat. Şi el a tras o liniuţă. Zice: „dacă scriam că am fost condamnat, puteam pleca acasă”. Şi, pe parcursul facultăţii, la fiecare examen trăia emoţia mentală că dacă îl descoperă că liniuţa aia nu-i reală... .*

C. B.: Citind cartea domnului Diaconescu am găsit în dosarul de urmărire a domniei sale din ‘64 o notă informativă a unui agent care spunea că la Baia-Sprie se viza o altă guvernare, chiar poate alegeri libere. Şi nu au renunţat la acel gând, al promovării unei democraţii parlamentare, care până la urmă e Piemontul democraţiei în orice stat civilizat. Vorbeaţi despre cine sunt actorii represiunii, că şi asta era o represiune, cea a dosarului de cadre. Ei, în cazul universului carcerar şi al spaţiului concentraţional de la Baia-Sprie, noi, CNSAS, trebuie să arătăm cine sunt făptuitorii. Szabo Zoltan m-a interesat, adică psihologic, mă interesează dosarul de cadre. Noi trebuie să arătăm care-i profilul acestuia, al unei bestii, cum spun foştii deţinuţi în memorialistica lor. Adică, până la urmă ăsta e un rol fundamental, să arătăm ce înseamnă libertatea cuvântului, libertatea de expresie, libertatea politică, sau de a avea o opţiune politică, de a nu-ţi lichida oponentul politic. Noi suntem datori, dumneavoastră pe linia mediatică, noi de la o administraţie publică, să spun centrală, de specialitate, e o datorie, nu numai de onoare, dar chiar corectă, până la urmă, din punct de vedere social. De exemplu mă gândeam foarte mult la dosarele acestea de probleme în minerit, unde erau planuri de muncă, planuri de urmărire, chiar şi a minerilor, fiindcă dacă s-ar face o sinteză, o istorie a rezistenţei muncitorilor, ar fi extraordinar. Erau atâtea dosare în care erau grupuri de muncitori, organizaţii în anii ‘70, ‘80, dar trebuie timp, răbdare, eu aş spune că şi ăsta e un proiect de restituţio, de restituire pentru marile personalităţi.

M. I.: *Aşa cum spuneai şi tu, când părinţii noştri ne spuneau cum e la mină, noi respectam un fel de lege a tăcerii, foarte interesantă, pe care deţinuţii au respectat-o generaţii întregi. N-au spus nimic. Nu ştiu cât e teamă, groază şi aşa mai departe, dar a fost extrem de păguboasă pentru noi. Cel puţin eu am încercat, discutând cu toţi bătrânii care au fost în mină, să aflu câte ceva. Or, din câteva fragmenţele, nu poţi să reconstitui ce a fost acolo.*

C. B.: Sunt piese de mozaic şi nu avem o imagine globală, nu avem un tablou integral, integrat, pentru că există această reţinere. Tata îmi spunea de politici, îmi spunea de zeghe, pentru că erau militarizaţi, ingineri, civili adică, dar erau în uniformă. Era o altă comunitate decât cea a oraşului.

M. I.: *Aveau, inclusiv la Baia-Sprie, zeghe pentru muncitori, ceilalţi aveau salopete, însă îi invidiau pe deţinuţi că aveau bocanci mult mai buni decât cei pe care-i primeau minerii. Minerii foloseau în interior cizme. Era şi un mic comerţ, o lume care funcţiona după nişte reguli ce nouă ni se par aberante. Şi în toată perioada aceea, e interesant şi uşor apăsător, în oraş, tinerii îşi trăiau copilăria şi nu era atât de comunistă cum visau comuniştii.*

C. B.: Dar era un univers paralel. Şi nici părinţii noştri nu ne-au arătat adevărata dimensiune. Sigur că, probabil, a fost şi o presiune apăsătoare psihologică asupra lor, văzând acele grozăvii.

M. I.: *Toate astea sunt, până la urmă, un mozaic, ca şi la Basilica San Marco din Veneţia, unde dacă te uiţi la fiecare bucăţică nu-ţi spune nimic. Dar, dacă te îndepărtezi şi vezi bucăţi mai multe, vezi despre ce e vorba. Şi cred că e o experienţă umană de neratat din care chiar se poate învăţa. Umanitatea are de învăţat, chiar dacă, zicem noi, că oricum repetă greşelile.*

C. B.: Am avut un coleg, Lucas Kaminski din Polonia, el m-a întrebat de aceste mine şi nu prea am avut informaţii, adică nu era pornit niciun proiect. Despre închisoarea de la Sighet se ştia fiindcă s-au mai scris studii, s-a mai tradus în engleză, literatură carcerală, sigur, e un vehicul informativ şi de specialitate academică, şi până la urmă să fim şi într-o sincronie: ce a însemnat acest triunghi al morţii, cum s-a spus, pe marginea însemnărilor inginerului Emanoil Florian, care sunt o memoralistică de primă mână şi unde sunt tuşele şi schiţele acestui torţionar, Szabo Zoltan. Se poate construi şi suntem datori. Întâmplarea face că eu am ajuns în vârful acestei instituţii, care are datoria legatară şi morală, dar până la urmă şi instituţională, să aplice acastă lege.

M. I.: *Până la urmă, un oraş cum e Baia-Sprie, un oraş cosmopolit, cu multe etnii care trăiesc bine mersi, dincolo de Marea Unire şi după aia de comunism, stalinism, acest oraş a mai primit în cadrul evoluţiei lui un „tablou”, e obligatoriu să şi-l asume. Şi cred că abia atunci o să putem să privim ce se întâmplă cu noi. Acum nu ştim. Suntem în democraţie? Am ratat iar democraţia? Aşa cum nu ştiau în ‘47 - ’50 cei ce-şi trăiau atunci vieţile: suntem cu americanii? Nu suntem cu ei? Dar ruşii veniseră. Lucreţiu Pătrăşcanu, de exemplu, se duce la Moscova în ‘47 sau ‘48 şi are întâlnirea aceea memorabilă cu Stalin. Când vine Stalin să se întâlnească cu el, Lucreţiu Pătrăşanu cade în genunchi şi îi ia mâna lui Stalin şi o sărută. Şi zice „toată viaţa mi-am dorit să mă întâlnesc cu acest mare lider al lumii”. Stalin, îl ridică în picioare, îl ia pe după umeri, dar Stalin îi semnase deja condamnarea. Avea un stil diabolic. Pătrăşcanu ştia şi nu i-a folosit la nimic faptul că se autoumilise.*

C. B.: Apropo, de ce au fost încarceraţi: proiectul de identitare naţională nu era fezabil cu stalinismul politic. Şi, aduceţi-vă aminte, chiar ideea aceea de federaţie comunistă, toţi (care au fost implicaţi, n.r.) au fost spânzuraţi. Dacă le punem într-o matematică social-istorică, lucrurile au această consecuţie logică, dar noi trebuie s-o spunem la toată lumea şi eu îmi exprim o speranţă de bună factură că tinerii o vor asimila.

M. I.: *Vor asimila. Preşedintele Asociaţiei Foştilor Deţinuţi Politici spunea: ne adunăm, tot noi - şi avea un pic de tristeţe - ne ascultăm noi pe noi şi nu vin tinerii.*

C. B.: Dacă centrul e pus pe picioare, fiţi siguri că vor veni studenţi de la Cluj, de la Bucureşti, vor fi liceeni.

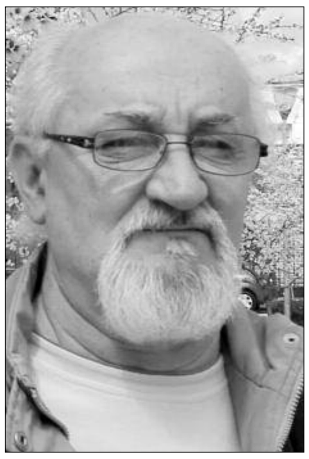
M. I.: *Aici e şi obligaţia presei. Orice întâlniri, orice înregistrări care înseamnă istoria orală, trebuie mediatizate pe televiziuni şi, vrei nu vrei, intră în foarte multe case. Măcar 10 minute şi încet, încet, oamenii vor reveni înspre ceva care, la ora asta, pare că nu mai interesează.*

C. B.: Eu nu sunt atât de pesimist cu tineretul studios şi în general cu tinerii! Adică noi, la CNSAS, avem grupe de studenţi, avem colaborare, facem simpozioane, avem parteneriate cu şcoli, vorbim etc. Şi cu inspectoratele şcolare, adică tot spectrul academic dacă este implicat, eu cred că este o acţiune de bună factură, nu numai academică, ci şi civică.

M. I.: *Foarte bine, şi aici la Baia-Sprie ar trebui să facem acelaşi lucru.*

C. B.: Citind cartea domnului Diaconescu am găsit în dosarul de urmărire a domniei sale din ‘64 o notă informativă a unui agent care spunea că la Baia-Sprie se viza o altă guvernare, chiar poate alegeri libere. Şi nu au renunţat la acel gând, al promovării unei democraţii parlamentare, care până la urmă e Piemontul democraţiei în orice stat civilizat. Vorbeaţi despre cine sunt actorii represiunii, că şi asta era o represiune, cea a dosarului de cadre. Ei, în cazul universului carcerar şi al spaţiului concentraţion al de la Baia-Sprie, noi, CNSAS, trebuie să arătăm cine sunt făptuitorii.

Aurel Sibiceanu

Glorioşii ani ai ratării

CENTENARUL VRAJBEI NOASTRE (III)

Motto: „O, cum s-a întunecat aurul, şi cel mai curat aur şi-a schimbat faţa; pietrele nestemate vărsate au fost la colţul tuturor uliţelor!" **(Jeremiah)**

Între timp a avut loc referendumul pentru redefinirea căsătoriei în Constituţie ca unirea liber consimţită dintre un bărbat şi o femeie şi început de familie. Părerea mea este că boicotarea acestui referendum poate fi numită cea mai ticăloasă intenţie de relativizare a naturii persoanei, a moralei şi suveranităţii, în pofida tuturor comunicatelor formale ale Uniunii Europene despre dreptul nostru de a decide în materie de instituţii şi constituţionalitate. Dar, despre asta voi face vorbire spre final.

Când s-a auzit de întovărăşire, Popa a venit la mine şi mi-a zis: Vere, dă pământul la colectivă, păstrează-l pe cel de lângă casă, de te pui în unghii, se găseşte unu să te caute la situaţia militară, descoperă ce am făcut eu pe la comenduire, apoi te poţi trezi şi cu pământul luat şi dezertor bun de puşcărie. Am făcut precum a spus, am dat 9 pogoane de pământ, arabil, fâneaţă şi pădure, din cele 10.

Povesteşte Bunica: „Bucuria numită România Mare a durat doar 22 de ani... Era într-o joi, spre sfârşitul lunii iunie 1940, când la radio s-a citit un comunicat din partea Casei Regale... Ruşii ne dădeau ultimatum peste ultimatum, să retragem armata din Basarabia şi Bucovina, Stalin şi Hitler se jucau pe hartă, sub ochii impasibili ai anglo-americanilor... Aveam un radio „Telefunken", adus de tactu-mare din Germania... Nu l-ai apucat, că ni l-au luat prin 1952, cred că mai e şi acum la Sfatul Popular. În iulie, tactu-mare a venit acasă, era negru de supărare, lucrase în Guvernul Patriarhului, apoi în al lui Tătărăscu, cred că era al cincilea sau al şaselea guvern – el era şeful de cabinet al verişorului său Nicolae Sibiceanu, pus în funcţia de subsecretar de stat la culte şi arte. Vreo două zile a stat la tată-său, la Florea lui Oneacă. Dumnezeu ştie ce au decis, dar de vorbit au vorbit despre situaţia ţării şi zvonurile despre abdicarea regelui Carol II şi trecerea puterii în mâna generalului Ion Antonescu. Se frământa şi ziua, şi noaptea, slăbea văzând cu ochii, avea înţepături în capul pieptului şi doctorul Dumitriu, după ce l-a consultat i-a spus că are inima slăbită şi i-a recomandat valeriană, mâncare uşoară, pui, peşte, supe de varză, plimbări şi repaus. Inevitabilul s-a întâmplat, în septembrie Antonescu şi legionarii au luat ţara în primire. Îţi era frică să mai dai drumu' la radio, legionarii îşi luaseră nasul la purtare, se vorbea numai despre trădători de ţară şi de judecarea lor, ziceai că vor veni vremurile de pe urmă. În ianuarie 1941 ne-am pomenit pe cap cu doi poliţişti legionari, conduşi de un preot din Vedea. După o scurtă discuţie răstită, l-au ridicat pe bunică-tu, l-au urcat în brişca lor şi l-au dus a fost. Pandele, vărul Popii (Popa era bunicul!), a venit la gard şi a zis: „Coană preoteasă, iau puşca şi îi aştept la troiţa de la Cioceşti." „Nu e bine, Pandele, că înfunzi puşcăria. Mai bine ia calul Popii şi ţine-te după ei, vezi unde-l duc, apoi mergi la baroul de avocaţi, întreabă de avocaţii lui Istrate Micescu şi povesteşte-i unuia ce şi cum."

Nota mea: Ajuns în structura Ministerului Cultelor şi Artelor, Bunicul meu a aprobat unele măsuri luate în legătură cu preoţii legionari, mai puţin pe cele drastice, carliste; nu vedea cu ochi buni răspândirea fenomenului legionar în rândul clerului. Deşi era un om ferm, dintr-o bucată, Bunicul meu nu suporta violenţa şi extremismul, considera că arestarea şi întemniţarea preoţilor legionari este prea mult şi a încercat, pe cât i-a stat în puteri, să protejeze clerul; a avut întâlniri cu preoţii din Argeş şi judeţele limitrofe, le-a explicat că Biblia nu trebuie să fie însoţită de pistol, mai ales în contextul unor vremuri tulburi, cum era dictatura carlistă.

Ajunşi în Piteşti, cei trei l-au pe Bunicul în Prefectură. Prefect legionar era un doctor, unu Georgescu, nu era un om rău. „Vremuri tulburi, părinte, i-a zis acesta, dar ţinem seama că ne-ai ajutat pentru dotarea Spitalului Garnizoanei, aşa că te vom trimite acolo, unde să stai până la limpezirea lucrurilor. Bunicul a fost dus într-o anexă a pavilionului administrativ şi acolo a rămas până la înăbuşirea Rebeliunii legionare, sub oblăduirea medicului radiolog Vasile Tiţescu. Într-o însemnare, Bunicul schiţează scurta perioadă de detenţie: „N-am crezut că viaţa îmi va prilejui şi arestuire, fie ea şi de câteva ceasuri. Doctorul Tiţescu, un om cultivat şi implicat în propăşirea medicală a judeţului, a făcut tot ce se putea ca să nu duc lipsă de cele trebuincioase şi să nu fiu deranjat de legionari. După rebeliune am aflat că în multe locuri au fost bătăi şi încercări de omoruri. Prefectura a fost ocupată de legionari din judeţ şi numai intervenţia înţeleaptă, dar energică, a unui colonel, comandant al unui regiment din Olt, a împiedicat o mare vărsare de sânge. Aflu că s-a încercat spargerea mormântului lui Armand Călinescu, din Curtea de Argeş. În această nacafa au fost amestecaţi şi nişte seminarişti, fapt pentru care gen. Antonescu a decis închiderea seminarului. Păcat de munca Părintelui Chiriţă, directorul nostru drag."

Nea Pandele Martin, văr de mamă cu Bunicul meu, povestea cum a plecat pe front, pentru a doua oară: „Era în aprilie, a treia zi după Paşti, în Săptămâna Luminată. Popa (Bunicul), fuma un trabuc şi se plimba agale, îngândurat prin grădina cu piersicul ăl mare. M-am apropiat de el, am aşteptat până i-am intrat în zarea ochilor şi i-am zis: „Săru mâna, părintele, pot să te întreb ceva?" „Să trăieşti, vere, zice, te văd posomorât, nu-ţi tihneşte nici în aste zile?" „Nu-mi tihneşte, zic, ce se mai aude cu politica, mai stăm de-o parte, intrăm în război?" „Mă, Pandele, ţie nu-ţi ajunge? Ai mai fost în unu şi te-ai întors găurit! După câte aud eu la radio şi mai citesc prin ziare, nu-i chip să se limpezească lumea fără morţi şi alte belele, unele mai mari, să ştii, mult mai mari. Anglo-americanii sunt cam molâi şi politicienii se întreabă când se vor trezi cu adevărat" Nota mea: *Nenea Pandele (Pantelimon Martin) era văr de mamă cu Bunicul; născut în 1898, absolvise 4 clase primare şi cunoscuse munca de ţară încă din copilărie. În anul 1918 a fost mobilizat şi a participat la bătăliile de pe Tisa, din în iulie - august 1919, unde a fost rănit uşor. Se întoarce acasă în 1920, unde stă 2-3 ani, după care pleacă în zone montane şi lucrează fie ca tăietor de lemne, fie cosaş. Ca tăietor de lemne, Nea Pandele a ajuns în multe colţuri de ţară, din care se întorsese cu multe întâmplări frumoase despre oameni, locuri, animale şi păsări. Frumuseţile şi oamenii Bucovinei l-au ispitit să rămână acolo, dar mereu l-a împovărat dorul de casă, părinţi şi neamuri. Iarna îl vizitam şi-l făceam să povestească din multele-i amintiri; ascultam cu gura căscată, uneori până oboseam şi mă lua somnul şi, de multe ori, dimineaţa mă trezeam într-un pat de lemn, aşezat lângă o sobă caldă, cu foc nou. Puţin după anul 1930, Nea Pandele s-a căsătorit cu o săteancă zdravănă, harnică şi cu mişcări iuţi, care în cinci ani i-a adus pe lume primii trei copii. Pâinea şi-o câştiga tot cu toporul şi coasa, dar prin locuri mai apropiate de casă.* Dar, să ne întoarcem la amintirile lui: „L-am ascultat pe Popa, am cumpănit bine şi i-am zis: Părinte, de-o mai fi un alt război, te-aş ruga să-mi dai binecuvântarea să merg şi să lupt. O ţară întreagă înseamnă un viitor mai bun pentru copilaşii noştri. De, vere, ştiu şi eu? Bătrân pentru luptă nu eşti, dar ai trei copii şi s-ar putea să nu te vrea regimentul! Ciudat mai eşti, vere, am vorbit de ale noastre, de gospodărie, de lucrările pământului, n-am bănuit că ai pe inimă aşa frumos năduf pentru soarta Regatului... Bine, ai binecuvântarea mea şi facă-se şi voia Domnului. În iunie am plecat la comenduire şi am cerut să plec pe front, de va fi să înceapă iar focu ăl mare. Curând a început şi am plecat... Acasă aveam de toate, am lăsat şi ceva bani şi Părintele, fără să-l rog, mi-a făgăduit că se va îngriji de ai mei. Am ajuns cu frontul până în stepa calmucă, de unde ne-au dat ruşii înapoi până la Iaşi. În august paşpa, mulţi am fost luaţi prizonieri. În drum spre Siberia am reuşit să fug şi să mă întorc în ţară. Am ajuns acasă nevătămat, dar nu ştiam ce să fac – să merg la comenduire să povestesc toată păţania, ori să-mi văd de treabă, ca şi cum n-aş fi fost plecat nicăieri... Tot bietul popa m-a scăpat din strâmtoare, a mers la Piteşti, a vorbit cu cineva de la comenduire, a venit acasă şi mi-a zis: *Pandele, caută-ţi de ale tale, stai pe lângă casă şi nu vorbi despre anii ăştia din urmă.* Apoi a venit comunismul cu belele lui. Când s-a auzit de întovărăşire, Popa a venit la mine şi mi-a zis: *Vere, dă pământul la colectivă, păstrează-l pe cel de lângă casă, de te pui în unghii, se găseşte unu să te caute la situaţia militară, descoperă ce am făcut eu pe la comenduire, apoi te poţi trezi şi cu pământul luat şi dezertor bun de puşcărie.* Am făcut precum a spus, am dat 9 pogoane de pământ, arabil, fâneaţă şi pădure, din cele 10. Mulţumesc Domnului, n-am avut belele prea mari cu noua stăpânire, am muncit şi muncesc şi acum, când mă apropii de 80 de ani."

În adolescenţă şi prima tinereţe am iscodit mulţi trecători vârstnici prin încâlcita istorie, a noastră şi a Europei, toţi vorbeau despre bucuriile şi dramele unei ţări cumsecade, cum sunt toate ţările mici şi paşnice, despre arbitrarul şi lăcomia marilor puteri, toţi se întrebau când se va astâmpăra lăcomia din om...

Acum - despre referendum. De parcă nu ne ajungea polarizarea chibiţilor politici, disputa dintre adepţii cătuşilor şi ai statului - colonie penitenciară, scoşi în piaţă ca la un semn şi tot ca la un semn făcuţi nevăzuţi, la orizont a apărut Referendumul. Din mulţii intelectuali, şcoliţi în marile universităţi ale lumii şi care au văzut ravagiile făcute de corectitudinea politică şi minorităţile sexuale, de promovarea nefirescul ca valoare a umanităţii, puţini au îndrăznit să spună fără ocolişuri care e miza reală a acestui referendum: relativizarea biologiei, a identităţii, familiei şi a credinţei, adică a valorilor care au asigurat perenitatea lumii. De teama comanditarilor de la Bruxelles, autorii reali ai implementării noilor inginerii sociale, majoritatea politicienilor s-a dedat la o manipulare incredibilă, campania anti-referendum a mass media a fost neînchipuit de agresivă şi a promovat falsuri josnice.

Preşedintele Statului trebuia să fie primul care să iniţieze dezbateri publice, având ca teme căsătoria şi familia. Cu morala şi familia nu te joci, familia înseamnă nu numai afecţiune şi ordine socială, ea înseamnă şi natalitatea care, la rândul ei, are implicaţii sociale şi economice pe termen lung. Politicieni, intelectuali, sociologii şi experţii în demografie trag semnale de alarmă asupra unor aspecte: îmbătrânirea populaţiei, mâna de lucru rărită şi incapacitatea de a plăti pensiile peste câteva zeci de ani. Tu, preşedinte, taci când ştii că de la nivelul ONU se fac afirmaţii şocante, cum ar fi declaraţia lui Vitit Muntarbhorn, Expert Independent afiliat ONU pentru Protecţia împotriva Violenţei şi Discriminării Bazate pe Orientare Sexuală şi Identitate de Gen (SOGI Expert): „Există drepturi absolute şi drepturi care nu sunt absolute. De exemplu libertatea de exprimare şi libertatea religioasă nu sunt drepturi absolute şi pot fi restrânse dacă e necesar. Spre deosebire de aceste drepturi relative, drepturile LGBT sunt ABSOLUTE." În faţa unor afirmaţii ca astea amuţeşti! Adică dumneata, preşedinte al ţării, taci când nişte imbecili spun că libertăţile (libertatea de exprimare şi libertatea religioasă) pot fi restrânse? Spui despre o iniţiativă civică că este opera unor bigoţi şi fundamentalişti religioşi? După câte ştim, referendumul este un exerciţiu democratic şi preşedintele ţării are menirea de a fi primul care să îndemne cetăţenii să uzeze de el, fără a spune, evident, cum să voteze. Acest îndemn ar fi spulberat ideea indusă de manipulatori cum că referendumul este o afacere de partid. Oamenii ar fi ieşit la vot încrezători şi ar fi votat în cunoştinţă de cauză, abia atunci s-ar fi văzut realitatea, cum gândesc cu adevărat românii. Rezultatul acestui referendum este doar o parte din adevăr, să nu ne amăgim. Derobându-se de rolul său de mediator, de garant al legalităţii acţiunilor publice constituţionale, preşedintele s-a asociat cu manipulatorii, pentru a fi pe placul unora şi a trage foloase electorale. În mod normal, acest vremelnic deţinător al postului celui mai înalt din stat, ar trebui să răspundă nu numai politic pentru derobarea de atribuţii. Dar, să mai citim, iată ce spune o directivă UNICEF:

„Caracteristicile şi rolurile specifice şi diferite ale băieţilor şi fetelor / bărbaţilor şi femeilor în societatea umană NU sunt reale, ci sunt doar asociate în baza unor prejudecăţi induse de şcoală, familie şi mediul social". „Se sparie gândul", vorba cronicarului! Se vede clar că victimele noilor inginerii sociale (a se citi neo-marxism) sunt inocenţa copilului şi viitorul.

Anul Centenar va rămâne în memoria mea, câtă voi mai avea, ca un an făcut ţăndări de mafiile care au capturat cetăţenii şi statul, un an cutremurat de paşii rinocerului aducător al unei noi rinocerite.

“Pictorul de pancarte” și suprarealismul sau “De pe pancartă - în suflet și ficați”

“Primul festival internațional de monodrame de la Ujgorod s-a încheiat în forță cu spectacolul teatrului privat Ararat (Baia Mare, România). Numele colectivului se asociază cu muntele la care a ajuns Arca lui Noe, când apele diluviului s-au potolit. De acolo porumbelul a adus o ramură de măslin patriarhului, ceea ce însemna speranța mântuirii întregii rase umane. De aceea, fondatorii trupei de teatru au dat acest nume teatrului, drept un simbol al speranței, optimismului, drept un “semn rutier” de nădejde în actuala mare furtunoasă a vieții de zi cu zi, care spală fundația Europei Centrale și de Est.

Spectacolul pus în scenă este, de fapt, drumul simbolic în căutarea muntelui Ararat, a unei stabilități solide în incertitudinea prezentului.

Autorul piesei „Pictorul de pancarte”, Marian Ilea, prezent la premieră, a remarcat că montarea spectacolului e reușită, că premiera internațională a „Pictorului de pancarte” a adus pe scenă un personaj complex, jocul actorului depășindu-i așteptările.

De fapt, spectacolul a fost perfect integrat în interiorul surprinzător al castelului din Ujgorod, sub vechile bolți, care au supraviețuit timp de secole unei istorii zbuciumate dar care cu siguranță rămân ca mărturie viitorului.

Vechea sală întunecată, în care au încăput câteva zeci de spectatori, semăna cu Arca lui Noe, dar era dominată de un singur actor. Caludiu Pintican a lucrat în teatrele de stat și municipale din România, are experiență în management, așa că în prezent își implementează propriul proiect. El îl joacă pe unul dintre „șuruburile meseriilor” puțin cunoscute dar importante ale fostului sistem socialist, fără de care nu se întâmpla nimic – nici în România pe timpul lui Ceaușescu și nici la noi, pe vremea lui Brejnev. Este vorba de un pictor de pancarte, autor sau copiator de numeroase lozinci, slogane și panouri, fără de care este imposibil să ne imaginăm sistemul politic de atunci. Aceasta este viața personajului în mijlocul unei minciuni bine definite, în care e imposibil să creadă orice persoană sănătoasă și gânditoare, dar care minciună, indubitabil, apăsa și rupea în bucăți sufletul pictorului de pancarte, îl răscolea până în subconștient și de acolo săreau afară cele mai misterioase straturi ale psihicului uman.

Îmi amintesc de caricaturistul sovietic Boris Yefimov (n. 1900 – d. 2008), frate al jurnalistului reprimat M. Koltov, care spre deosebire de soarta fratelui său (sau poate tocmai din acest motiv) a continuat să servească cu credință autoritățile fără să-și facă iluzii și a supraviețuit astfel până la o vârstă matusalemică. Eroul pe care-l întruchipează pe scenă actorul Claudiu Pintican e cam de aceeași statură mentală. La un moment dat un necunoscut îi dă în cap cu o pancartă, ca răzbunare, după căderea stalinismului românesc, îi sparge capul și pictorul de pancarte începe să aibă probleme cu psihicul și apoi cu prostata. Denumirea românească a bolii este în acord cu sintagma „tată prost”, astfel că el capătă un complex – cu orice preț vrea să-i convingă pe toți, și mai ales pe sine însuși, că este tatăl perfect pentru fiica sa, deși ea nu duce un stil de viață decent (ginerele pictorului mai că nu urlă!) dar tatăl ei acoperă și, treptat, se aseamănă în comportament cu fiică-sa.

Astfel, baza literară este suprarealistă, această metodă pe care o folosește scriitorul fiind ideală pentru redarea realităților conflictuale ale perioadei noastre de tranziție.

Și cum interpretează actorul acest rol! Se simte absența completă a oricărei limite (granițe) între el și spectator. De-a lungul întregului spectacol ai impresia că actorul îți vorbește ție personal, poartă un dialog încrezător între patru ochi. Pintican este capabil să joace doar cu ochii, în decurs de 65 de minute schimbă zeci de impresii, o astfel de bogăție de expresii faciale rar întâlnești la o singură persoană.

Da! Și nu numai expresivitatea mimicii! Pentru performanță, în timpul spectacolului, actorul dezvăluie zeci de măști, apare în fața spectatorului ca întruchipare a unor personaje diferite.

Pictorul de pancarte , după încheierea perioadei socialiste, simte că meseria lui a dispărut și își deschide o mică tavernă, unde vin o mulțime de mușterii, fiecare cu soarta lui, cu povestea lui. Actorul ne arată toate aceste personaje, trecând de la monolog la acțiunea panoramică, în masă. Polifonia, ca în romanele lui Dostoievski, în care fiecare personaj își are propriu-i adevăr, unic, lipsit de concordanță, dar foarte important pentru el însuși. Tehnica actoricească este pur și simplu impresionantă. Într-un interval scurt de timp să te afli în pielea atâtor personaje, nu e la îndemâna oricui.

În același timp, protagonistul și pictează pe coli de hârtie care literalmente înconjoară zidurile castelului, mai și lansează glume spumoase din care pudicul e absent și se și plânge de propria-i soartă. Nu e de mirare că Pintican coboară de pe scenă de parcă ar fi ieșit dintr-o saună.

Astfel, festivalul de la Ujgorod s-a încheiat cu un adevărat crescendo al artei dramatice! S-a demonstrat că teatrul european modern (s-au jucat șapte piese din cinci țări) se află în căutarea unor noi mijloace expresive, posibilități tehnice și, ce e mai important, noi teme și imagini.

Vechea urbe a Ujgorodului s-a aflat chiar în epicentrul experimentului teatral. Dacă se va consolida această tradiție în domeniul teatrului cu alte festivaluri importante, Ujgorodul va dechide o nouă pagină tentantă a istoriei sale...”

SERGHEI FEDAKA

P.S. Traducerea acestui text a fost realizată de **ELVIRA CHILARU**, jurnalist emerit al Ucrainei.

Vibrațiile toamnei la Paris

Am preferat un Paris al toamnei filtrate prin lumini de miere arsă. Ca să ajung acolo a trebuit să îndur două zile de autocar. În spatele meu călătorește o țigancă ce se dă mare intelectuală. Strigă din când în când: „Natașa, lasă-mă *tranchilă*!” Fetița habar n-are de nimic și aruncă spre noi valuri de pufuleți. „Ajungem la baia noastră din Parisul nostru!” – spune femeia. „Ajungi tu la dracu, poate la boscheți!” – șoptește un călător înverjbit.

La Metz, a doua zi, autocarul nu poate străbate o stradă îngustă. Coborâm și mutăm cu mâinile mașinile mici de pe trotuare. Noi ne descurcăm, avem balcanismul în sânge!

După odihna necesară, atac Parisul. Ca de obicei, ies din metrou în fața fântânii Saint-Michel, acolo unde se dau toate întâlnirile. Niște adolescenți agitați intră în apă, fac poze, se zbenguie. Ai senzația că problemele planetei au dispărut.

Mi se confundă Parisurile. Se topesc în aceeași identitate a Marelui Oraș. Trebuie să revăd Turnul Saint-Jacques, înconjurat de gazonul calm, unde lumea doarme, citește, printre porumbeii săltăreți. La Beaubourg iau „temperatura orașului”. Acolo e sinteza, la Centrul Pompidou. Pe povârnișul artistic de asfalt se întâlnesc tineri, pictori, cântăreți. Bere și porumbei. Speranțe. Cineva afirmă că noul „mal du siècle” ar fi celebritatea cu orice preț. Aici stă un băiat plin cu tatuaje, înconjurat de câini. Ce scrie pe brațul lui? „Enervez justiția.” Solidaritatea lui incognito. Vărsat în oceanul lumii. Un bătrân inundat de porumbei. Căldură divină. Ca într-un basm. Acum știu: basmul e refuzul realității.

Citesc *Bois sauvage* de Jesmyn Ward, de la Editura Belfond, 340 de pagini. Cine este Jesmyn? O universitară de 35 de ani, crescută în Mississippi, într-o familie săracă. Moartea fratelui, strivit de o mașină condusă de un șofer iresponsabil, a împins-o spre literatură. După un prim roman, respins de editori, cartea de față a primit National Book Award. Romanul are ceva din vânturile puternice care au stat la originea scrierii. Un univers dur, cu metamorfoze ale corpurilor, cu mângâieri și arderi.

Nu puteam rata un Pirandello pus în scenă de Stéphane Braunschweig la Teatrul La Colline. Formele scenice non-narative se multiplică pe scenă în *Șase personaje în căutarea unui autor*. Scena e încadrată de oglinzi sumbre. Ce răspuns vor obține spectatorii de la actorii care nu cred în personaje?

Intru la Crêperie Beaubourg. Un individ, dorind recompense, cântă jalnic acolo, pe pavaj „Noi suntem români!”. Nimeni nu-l bagă în seamă. Mai încolo stă pe un scaun un tânăr și bate la o mașină de scris scorojită... Ce bate? În dreptul lui scrie *Poète public*. Intru în vorbă cu el și aflu că scrie la comandă, pe o temă dată.

Din nou Pont des Arts și sutele de lacăte atârnate de cei îndrăgostiți. Mulțime de turiști chinezi și japonezi. Peisajul uman se schimbă tot la cinci minute. În față la Notre-Dame începe un spectacol stradal. Se întunecă. Un spectacol al focului, cu flăcări simetrice, magice, rotunde.

Oamenii dau de mâncare porumbeilor. Fiecare face ce vrea. În anumite limite! La Carroussel, pe iarbă, simt o eternitate crâncenă, la doi pași de Luvru. Impresia de țărm al vieții. Să mai fie Parisul expresia unei libertăți paradisiace?

Cobor cheiul Bourbon în Île St. Louis. Apele Senei derutate și poetice. Mă duc din nou la Panthéon, urcând pe strada Carmes. Citesc din nou „aux grands hommes la patrie reconnaissante”. E ceva ireal... Miroase a glorie și a moarte... Mai apoi Facultatea de drept, Biblioteca Sainte-Geneviève.

Revăd Teatrul Huchette, unde *Cântăreața cheală* se joacă de șase decenii. Trec podul Louis Philippe și ajung pe Allée des Justes. Scrie pe clădire: „în omagiul celor care i-au salvat pe evrei în timpul Ocupației”. Mă opresc pe o bancă în square René Viviani. Respir vibrațiile toamnei. Porumbeii ciugulesc ultimele petale. Lumini de miere arsă poposesc pe băncile solitare.

ALEXANDRU JURCAN

Nu puteam rata un Pirandello pus în scenă de Stéphane Braunschweig la Teatrul La Colline. Formele scenice non-narative se multiplică pe scenă în Șase personaje în căutarea unui autor. Scena e încadrată de oglinzi sumbre. Ce răspuns vor obține spectatorii de la actorii care nu cred în personaje?

Cartea zilelor noastre

Altădat`, în San Francisco...

Pe când John F. Kennedy era șef de stat. Un slujbaș mărunt la ziar află dintr-un anunț că-i muri un prieten. Merge la biserică, da` nici urmă de mort. Faptu-i dă de gândit, se duce la un procuror, îl convinge să se implice și, împreună, pornesc o anchetă. Ale cărei ițe-i poartă până-n Chinatown, printre cei bogați. Asasini plătiți vor a-i omorî. Ca să salveze banii unei muieri frumoase, viclene, periculoase. Numai că fleru` lor și șansa necurmată îi vin și dânsei de hac...

Este-n cartea* asta o lume din trecut. Cu specificul inevitabil și parfumu` de epocă îmbelșugat. Dozat corespunzător să fie atrăgător. Personaje, și bune, și rele, firesc. Locuri de lux ori sordide. Șantaj, delațiune, crime, tenebre, nenorociri de atunci. Sărăcie, curvie, ticăloșie, hoție. Răzbunare și dezonoare. Echilibrat, printre ele, și adecvat, câte-o rază de soare...

Una peste alta, poveste iscusită. Ce merită citită, oricui împărtășită. Fincă autoru`, californian, om cu experiență este negreșit. Avocat pledant venit în contact cu mulți delincvenți din orașu` său. Fost patron de bar, unde se discută multe și de toate. Surse neîndoielnic utile pentru rostuirea unei intrigi substanțiale. Mustind de suspans, adrenalină și aventură convingătoare. Pertinentă, fluentă, nicidecum stridentă. În fond, ”o evocare dureroasă” a metropolei americane, din celălalt veac. Mister Willie Gordon vădind chibzuință, știință, voință în alcătuire. Nu-i roman d-ăl gros, dar e savuros. Despre Vestu` hibrid ca etnii. Și întâmplări, cu siguranță, reale, cândva. Ce s-or fi petrecând și azi, la un alt nivel. Că răul din om în veci n-o pieri. Doar s-o adapta, o evolua și o prospera. Totul e dual, o știm și-o trăim cât o fi să fim pe acest pământ...

ADRIAN SIMEANU

*William C. Gordon, *Vasele chinezești*, Ed. RAO, 2006

Mioara Bahna

În prelungirea neoclasicismului – Emil Almășan: Despărțirea de tăcere

Pornind de la întâlnirile – prin artă – cu marii înaintași amintiți, dar și cu alții, se poate spune că poezia lui Emil Almășan este un dialog insolit, peste timp, cu aceștia, din trista perspectivă („Memento mori”!) a condiției umane, aureolată, prin unii dintre aleșii sorții, de posibilitatea de a întrevedea absolutul, dar apăsată, în egală sau și mai mare măsură, de neputința atingerii lui...

cronici

Titlul cărții lui Emil Almășan, ***Despărțirea de tăcere*** – Editura SemnE, București, 2016 – tradus, în cel al prefeței semnate de Liviu Vișan prin „Despărțirea înseamnă reîntâlnire”, poate fi văzut ca o promisiune ori un fragment asertiv, programatic, oricum, punct de plecare pentru o altă etapă.

Poezia lui se înscrie în prelungirea neoclasicismului. „Psalm de început”, de pildă, cu care se deschide cartea, expune profesiunea de credință a poetului: dedicându-se scrisului, se lasă în voia divinului, de la care așteaptă eventualul drept de a străbate timpul: „...După cum știi, / culeg cuvintele direct din stele, / și-n tâmplă se-aprind înalte și vii //Alteori, adun cuvintele din țărână, / le dau chipul și asemănarea mea; / câte din ele-or să rămână – / facă-se voia Ta”. Echilibrul tonalității poemelor (dovadă a căutării îndelungate și atente a cuvintelor, în „tăcerea” care le-a precedat), identificabil în acest poem-manifest, se păstrează, în continuare, pe tot parcursul volumului. Mai mult chiar, tăcerea pare a fi gestația cuvintelor.

De altfel, cuvintele (ce dau titlul primei părți a cărții) – cărora li se alcătuiește o sui-generis monografie – sunt, în același timp, unul dintre laitmotivele volumului, iar poetul își dezvăluie relația cu ele, nu ca o manifestare cathartică, de eliberare, ci însuflețit de bucuria sinceră de a putea, fie și din când în când, să se identifice cu acestea („Uneori, / mi-e sufletul cuvânt”), mai ales că sursa lor este sacrul: „Peste noi, / un ochi nevăzut / lăcrimează cuvinte”, și lacrimile transcendente rămân legătura dintre cer și pământ.

De aceea, encomiastică la adresa instrumentului comunicării (căruia, dincolo de elogiul permanent din carte, explicit poetul îi dedică și o odă „Laudă cuvintelor”, recunoscându-le rolul salutar („dator / le sunt cu viața mea, / astăzi și mâine, / și pururea”), poezia lui Emil Almășan cuprinde nu doar recunoștința față de cuvinte a celui ce a creat-o, ci și pe cea a semenilor, pe care-i reprezintă, de vreme ce „Cântecul acesta li-i dator / încă înainte de a mă naște”.

În spiritul amintitului, la începutul acestor rânduri, neoclasicism, impresia pe care o creează orice poezie din volum este, prin urmare, concomitent, de armonie, la nivelul formei, și densitate, la cel al conținutului, al sensurilor, fiindcă poetul adoptă versul clasic, însă nu face din aceasta obiectivul major. Mai mult, forma, în ce-l privește, pare a veni în mod natural și a se lăsa încărcată cu miezul cuvintelor, de o sinceritate și de o curățenie (fără excese lexicale, deci, tot mai frecvente în scrisul românesc actual) debordante, mai ales că, pentru el, cuvântul (artistic, îndeosebi), ca derivat al celui divin, este valoarea cardinală, la care se raportează necontenit.

Traseul liric, în carte, pornește, așadar, cu enunțarea convingerii că numai Dumnezeu este în măsură să stabilească dacă și cât din realizările cuiva îi dau dreptul de a aspira la recunoaștere în fața semenilor, la perenitate, pentru ca, mai târziu, să-și caute identitatea tot prin invocarea sursei primordiale a vieții: „început / a toate câte sunt, / tu, lumina-ntâiului cuvânt”, iar smerenia creaturală, în fața transcendentului, determină întrebarea aproape retorică: „Cine sunt?”, urmată de propriul răspuns: „o mână de pământ”. Totuși, în ce-l privește pe artistul-creator, poetul îi relevă darul primit de la Creator, de a putea să dea stabilitate, printr-o complexitate de legături, tocmai celui pe care îl invocă, numindu-l „rătăcitorule cuvânt”.

Dar Emil Almășan presară în întregul volum fragmente din crezul său artistic, păstrând neștirbită încrederea în justețea hotărârilor instanței de deasupra tuturor („nu știm drumul către ce ne duce / că deasupra inimilor noastre / cerurile se prefac în cruce”), modelând mereu cuvântul (ca „să nu fie singur / pe pământ”) și prețuind , între „trudă și ispită”, în același timp, culmile artei literare, pe Mihai Eminescu, pe Nichita Stănescu ... De pildă, stănescian uneori, versul lui Emil Almășan are profunzimi meditative, atribuindu-i-se / recunoscându-i-se aceluiași cuvânt, pus în artă, statutul de eon, „trup gânditor, / atât de viu, încât înainte ne va străluci tuturor”, ori de altă realitate, inefabilă, ezoterică, ideală chiar (deci, inaccesibilă, cel puțin celor mai mulți, neinițiați): „Nu va fi vertical, / nici sferă nu va fi; / e numai cu sine egal, / și nu-l vom putea gândi // E o stare fără-nceput, / care să piară nu poate / e întrupare de absolut – / o voi numi Libertate!” Cuvântul, realitate ontologică supremă, complexă, catalizator al energiilor ființei umane, este, în consecință, întemeietor pentru o lume proteică, totuși, tocmai prin capacitatea sa paradoxală de a nu intra în tipare, poetul însuși definindu-și, în context, starea pe care i-o induce: „bucuria aceasta că sunt / o clipă curată, / ce zboară, / neștiută de moarte / între cer / și / pământ”.

În plus, privitor la creația lui Nichita Stănescu (sub oblăduirea căruia chiar își pune, prin titlu, un poem), volumul de față, „Despărțirea de tăcere” poate fi citit și ca o replică, dar și continuare a complexului demers liric al poetului „necuvintelor”, poetul contemporan raportându-se intertextual la universul creator al înaintașului, atât la nivelul mesajului, cât și la cel al expresiei: „Se prăbușeau cuvintele, cădeau / într-o lumină nenăscută încă; / secundele de piatră se făceau / și cerul mare tulbure, adâncă”; „Ave! voiam spre chipul tău să strig”; „Ave!-mi răspunse însăși nerostirea / (...) / de dinaintea-ntâiului cuvânt”.

Pe drumul întemeierii prin vers, eul creator dobândește, în felul acesta, orgoliul unicității, drept care cere atestarea ei dinspre divin: „... dă-mi numai mie / cuvintele ... să le pot împietri / într-o veșnicie / să nu mă poată nimeni rosti”. Din această perspectivă, confesându-se dumnezeirii, într-o retorică motivată tot prin relația cu verbul, singurul „material” concret la care are acces, își proclamă libertatea (având, de asemenea, posibilitatea să aleagă reversul ei), „prin lacrimă, prin zbor / și prin lumină”, din moment ce, altfel, „Legat sunt doar / prin sângele / ce-l port / în trupul meu / de firea pământească, / și-s vinovat / doar c-am văzut mereu / cuvinte care / n-au să mă cunoască”. Și ecouri argheziene sunt evidente în versurile lui Emil Almășan („Sunt vinovat că am râvnit / Mereu numai la bun oprit”..., spunea poetul „cuvintelor potrivite”).

Pornind de la întâlnirile – prin artă – cu marii înaintași amintiți, dar și cu alții, se poate spune că poezia lui Emil Almășan este un dialog insolit, peste timp, cu aceștia, din trista perspectivă („Memento mori”!) a condiției umane, aureolată, prin unii dintre aleșii sorții, de posibilitatea de a întrevedea absolutul, dar apăsată, în egală sau și mai mare măsură, de neputința atingerii lui, drept care poetul își exprimă profunda tristețe a pierderii inocenței primordiale: „Să fi rămas, pururea, tină – / bucată de lut răbdător; / nu m-aș fi visat nici lumină, / nici cădere, nici zbor”.

O temă care nu putea lipsi, în consecință, dintr-un asemenea context este cea a timpului, drept care, simțind, ca orice ființă gânditoare, dintotdeauna recunoscuta tiranie a acestuia, în drum spre, vorba lui Ladima, „capătul carent”, poetul (care mărturisește: „De la o vreme timpul mă strânge, / clipa scursă mă doare; / parcă-i fărâmă de sânge / din carnea mea trecătoare”), meditativ, alege să se aplece numai asupra problemelor mari cu care se confruntă gândul omului (timpul, destinul, libertatea, arta, relația cu divinul...).

Cea de-a doua parte a cărții lui Emil Almășan – „Iubire” –, născută din aceeași sinceritate ca prima, este consacrată unui alt dar ziditor al ființei: sentimentul suprem, evocat din perspectiva indusă de „toamna de afară”, sintagmă cu evidente conotații, gest al cărui corolar este expus de la început: „că inimile care se iubesc / nu îmbătrânesc niciodată” (motiv pentru care îndrăgostitul poate exclama oricând: „Sunt cel mai fericit bărbat... / Până voi trece-n tăcerile humii / prin dragostea ta voi iubi / toate femeile lumii”), ceea ce-i permite forței sentimentului să acceadă dincolo chiar de viața pământească, un asemenea mesaj fiind „Cântec de taină” (omolog și el, prin titlu, al arghezianului „Psalmul de taină”), promisiune și convingere, totodată: „Poate ne-om întoarce ploaie sau zăpadă / vom renaște, poate, vânt, tăcere, dor... / Nimeni n-o să poată ochii să ni-i vadă, / dar vom fi lumină-n ochii tuturor”.

Un imaginar dominat de dragoste face ca lumea să fie, în felul accesta, amprentată de date ale ființei sau ale vieții actanților sentimentului: „Și se făcea că pleci, tăiau cărare / în depărtare ochii tăi căprui”, în timp ce teama de potențiala despărțire se insinuează până și în vis: „Și mă vedeam, în urma ta, bătrân, / la margine de dor și de cuvinte”, încât toate speranțele par a se nărui: „N-aș fi crezut c-așa de trist apun”, mai ales că „Apoi a nins. Stătea să cearnă / un ochi de sare, pustiit afară, / și mă-ntrebam cum poate să se-aștearnă / zăpada fără tine prima oară”...

Monologuri adresate iubitei, poeziile de dragoste ale lui Emil Almășan cuprind, mai ales, mărturisiri ale unor trăiri intense, ale unor convingeri pline de înflăcărare, perpetuate prin timp („Pot trece depărtări ce pleacă și vin, / dar nu pot să trec peste lacrima ta”), dar, din versurile lui, nu lipsește nici senzualitatea, tandră („Roșise luna; se uita la noi / de dincolo de stele și de noapte; / aveai în păr luceferi... sânii goi / urcau spre cer livezi de mere coapte”), legată de momentul irepetabil al începutului (astfel că „Nu va mai fi nicicând un clar de lună / pe așa cer de noapte răsărit, / când ne vedea cum ne țineam de mână / și Dumnezeu era îndrăgostit”).

Pentru îndrăgostitul din poezia lui Emil Almășan, femeia iubită este obiect de contemplație, de adorație, capabilă să-i polarizeze continuu atenția, ocupând, în a doua parte a cărții, locul deținut în prima de cuvânt. De aceea, aflat continuu „între dor și mirare”, îi mărturisește: „Te privesc cum treci. Dimineața / tremură la atingerea ta; / îți privesc umerii, mâinile, fața, / pasul ușor, inima” și, în extaz, exclamă: „Doamne, ce-nalte ți-s tâmplele! / (...) / Nu mă satur privind”. Firește, nici hiperbolizarea, involuntară, a sentimentelor, specifică în contextul iubirii, nu lipsește: „Ești cea mai iubită femeie. / Cu gândul, lacrima și inima”; „Astăzi ești prea frumoasă, / (...) / Ochii tăi mă ard. / Au strălucirea unei mări de smarald / și mă-mbată cu parfum de absint...”; „Sunt cel mai bogat om când te privesc”,

Agrementate cu un strop de pitoresc, într-o „Seară de păcat”, în mărturisirile lirice ale veșnicului îndrăgostit, ieșit, temporar, de sub vraja femeii din preajmă, se divulgă el însuși drept un sensibil incurabil în fața farmecului feminin: „Mi-a ghicit o țigancă în stele, / și-n luceferi mi-a dat de ghioc / (...) / N-o văzusem cât e de frumoasă, / n-auzisem ce glas cristalin, / pilea ei de azur și mătasă / aș fi vrut doar în palme s-o țin / (...) / Toate farmecele strânse în șatră / îmi turnară în sânge venin”...

Cum însă „sufletul nostru e-n asfințit”, într-o „Poveste târzie”, cu alinătoarea conștiință că „nu suntem altceva decât / toate poveștile pe care le-am trăit”, o seninătate mioritică învăluie perspectiva obștescului final („Va fi o vreme când voi fi tăcere / și mă vor ninge veacuri de uitare, / când drumurile, prea adesea stinghere, / nu vor mai fi o urmă-n depărtare”).

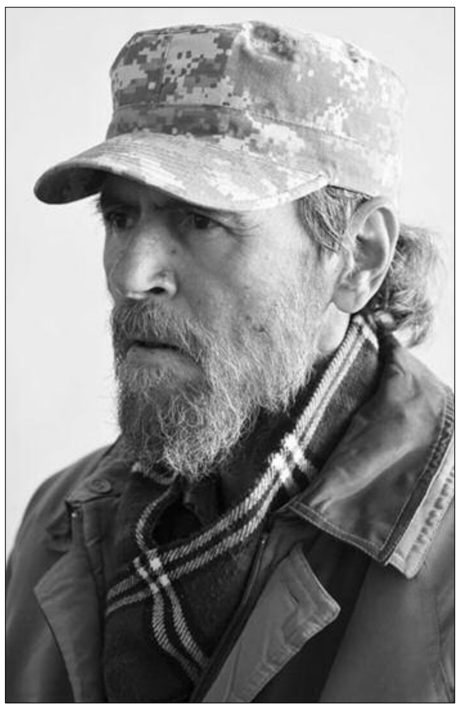
Și, totuși, „Scrisorile din suflet” (ultima parte a cărții, elegiacă, dedicată, mai ales, celor dragi, părinților, fiului, și locurilor natale), încep cu dezvăluirea unei oarecum premature tristeți profunde: „Mi-e teamă, Doamne, c-am să mor / într-o duminică frumoasă” și, psalmic, invocând divinul, îi reproșează, blând, „că, dintre toate, a muri / tu, Doamne, nu m-ai învățat”. Gândul, în continuare, la ceea ce înseamnă „Acasă”, unde „În toate simt că-i suflet”, este, așadar, explicabil și inalienabil, în context, iar colindele, de „înstrăinat”, sunt prinosul pe care îl aduce poetul locurilor natale, cărora le fixează perimetrul cu „Munții Carpați”, „Bucovina”, „Banat și Oltenii”, „pe Mureș, pe Motru, pe Jii”, „Din Dorna până-n Tismana”...

Cele două părți ale volumului sunt complementare: prima este – și prin temă, cuvântul – mai cerebrală, în timp ce a doua, sentimentală.

Un aspect oarecum surprinzător al poeziilor din volum este că, deși scrise, cum am menționat și mai sus, în vers clasic și impecabile la nivelul ortografiei și al punctuației (raritate în poezia românească actuală), niciuna dintre poezii nu are, la sfârșit, vreun semn (punct, semnul întrebării, al exclamării, puncte de suspensie), cu o singură excepție. Să fie oare o aluzie la faptul că mai este încă mult până la final?

Costel Butoi – in memoriam

Deşi absent dintre noi ca prezenţă fizică, artistul plastic Costel Butoi a fost prezent de două ori anul acesta, prin intermediul creaţiei sale artistice, în oraşul Piteşti, oraş în care a trăit, a pictat şi *a văzut idei*, ca să-l parafrazez pe scriitorul Camil Petrescu, un intelectual de elită, doctor în filozofie. În descendenţa aceasta spirituală *l-am revăzut* pe pictor în substanţialitatea lucrărilor lui, selectate mai întâi pentru prima expoziţie de la Galeria de artă ,,Metopa", coordonată de filiala Uniunii Artiştilor Plastici (*Aparisia*/iunie 2018) şi apoi în cea de-a doua, organizată de Centrul Cultural (*In memoriam*.../ octombrie, 2018). Gesturi fireşti, colegiale şi instituţionale, bazate pe înţelegerea faptului că timpul artistic este mai degrabă *illud tempus*, şi nu timp fizic, omenesc-măsurabil.

Pictura lui Costel Butoi transmite şi în prezent, la câţiva ani distanţă de ultima sa *experienţă iniţiatică*, aceleaşi întrebări fără răspunsuri, aceleaşi senzaţii contradictorii şi aceeaşi admiraţie, mai ales pentru fidelitatea cu care a transferat în culoare propriile fantasme. Încadrat de unii critici de artă în arealul influenţelor moderniste exercitate de estetica expresionismului grotesc sau de aceea a neoexpresionismului, artistul a fost un vizionar care a propus subiecte de reflecţie, indiferent de momentul expunerii compoziţiilor sale. Pare, într-adevăr, o structură nordică, hipersensibilă, cucerită de ideea *artei ca dare şi nu ca redare*, după sintagma lui Herwarth Walden. Într-o relaţie nonconformistă cu canoanele esteticii clasice, singular ca stil printre colegii săi de breaslă, dar şi ca structură, Costel Butoi a confirmat din plin ideea că actul creaţiei este prin excelenţă un act *individual* şi nu este dependent decât de creatorul său. El a lucrat în credinţă, *însingurat* în universul culorilor pe care a încercat să *le îmblânzească*, să fixeze în/prin ele mesaje pentru cei care îi vor privi lucrările. Este posibil ca artistul, cu studii în domeniul artei plastice, să nu fi fost străin nici de faptul că în anii '70, '80 (atunci când el însuşi crea), în Europa de Vest şi în America de Nord se manifesta neoexpresionismul figurativ (un expresionism epurat/ sedimentat, trecut inclusiv prin experienţa expresionismul abstract), fapt care i-ar explica într-un fel preferinţele pentru această *mistică decepţionistă*, pentru compoziţiile ermetizante, bazate pe mesaj şi culoare.

Când modernitatea a încetat să mai considere frumosul drept singura categorie estetică viabilă, cercetătorul Ëtienne Souriau a propus un sistem cu 24 de categorii estetice, aranjate ciclic şi polarizate pe baza a două dintre ele: *frumosul* şi *grotescul*. Din acest raţionament au reieşit două tabele categoriale, unul care reprezintă degradarea frumosului până la grotesc, iar celălalt înălţarea grotescului până la frumos. Dar *grila* aceasta care are doar meritul omologării unor *categorii estetice negative*, oferă doar o privire de ansamblu care nu (mai) acoperă întregul spectru al esteticii contemporane. Dacă ne referim la pictura lui Costel Butoi şi la istoria artei, aşa cum a decurs ea, ne dăm seama că numai secolul XX ar fi putut să facă din această pictură ceva *viabil*. Spuneam că ea nu poate fi încadrată în doctrina estetică *clasică*, dar cu toate acestea nimic nu este *grotesc* în lucrările lui, ţinând cont în primul rând de faptul că termenul acesta are o nuanţă de caricatural, implicând un substrat comic exacerbat. Artistului îi este propriu mai degrabă un (neo)expresionism straniu, care împleteşte figurativul cu nonfigurativul într-o artă spectaculară, ieşită din comun, neobişnuită, şocantă în multe dintre detalii.

Aparisia – ne-a propus un întins segment tematic, aducând în prim plan o altă realitate, inaccesibilă nouă raţional şi logic. Descifrând poate semnele unui viitor incert, nedesluşit şi nedezvăluit pe deplin prezentului, pictorul a supralicitat viziunea unei *inteligenţe nonumane* (expresia fiind a unui departament al Vaticanului, care cercetează existenţa extraterestră). Dintre culori dense, tenebroase, adesea printr-o perspectivă a hubloului sau a unui ferestre dintre lumi, fiinţa aceasta stranie, extraterestră, spionează de dincolo de lumea oamenilor. Fereastra dintre lumi ne aminteşte din nou de mitologia nordică, de *Midgard* (lumea oamenilor) şi *Udgard* (dincolo de lumea recognoscibilă) – spaţiu în care poate fi *orice*. Artistul, vizionar al acestui *intermond*, este interesat mai degrabă de ceea ce este în afara lumii noastre, dincolo de fiinţa umană şi de locul dat acesteia prin creaţie, în ideea pe care o susţinea şi Padre Pio, unul din înalţii prelaţi catolici interesaţi de fenomen, *Dumnezeu nu îşi limitează gloria la acest micuţ Pământ*. Viziunea lui Costel Butoi, multiplicată şi nuanţată, lucrată în variante, devine astfel un intercesor între două tărâmuri, între două lumi, între două realităţi interconectate prin cromatica inspirată, care are puterea de a sugera şi de a reprezenta ideea.

Cea de-a doua expoziţie, cea de la Centrul Cultural (instituţie care îi păstrează în custodie multe dintre lucrări) a propus publicului mai multe compoziţii din perioada când pictorul a trăit la Rădăuţi şi câteva tablouri realizate de el în vremea studenţiei, în anii '70. Un patetism tragic traversează compoziţiile acelor etape, aceeaşi experienţă subiectivă, şocantă artistic, realitatea emoţională, un psihism complex şi *cunoaştere luciferică* menită *să sporească taina şi misterul*. Costel Butoi a trăit (şi) rezonanţa tiparului bucovinean, acolo unde a simţit emoţie estetică în faţa picturilor mănăstireşti, murale, încărcate de istorie şi de vibraţie. Artistul, în general, face parte dintr-o matrice complicată, are un întreg univers impregnat în subconştient – generat mai întâi de locul în care s-a născut şi a crescut/s-a format, dar şi de locurile în care s-a încărcat cu energie creatoare. Artiştii merg peste tot cu aceste *urme ale memoriei*, care sunt mereu vii, se activează la răstimpuri, pulsează în operele realizate. Tensiunea interioară a compoziţiilor lui Costel Butoi *transcende văzul*, *îl întrece*, aşa cum spunea Blaga despre *noul stil al veacului* (şi el un gânditor aflat sub auspiciile expresioniste) – trădând prin compoziţii plastice complexe relaţiile artistului cu absolutul, cu cosmosul, cu ilimitatul. Cromatica lui Costel Butoi transpune în imagini relevante, violente, impregnate de elanul vital al culorilor, impulsuri interioare, neliniştea şi sensibilitatea eului profund, dar şi un ideal ascuns parcă în carnalitatea culorilor, nemărturisit şi insistent, acela al (re)întoarcerii la sufletul priordial/originar (care ne trimite din nou la avangarda germană). Toate acestea fac din pictura lui Costel Butoi rememorarea unui tărâm pierdut. La o expoziţie organizată în Bucureşti, prin anii 2000, criticul de artă Pavel Şuşară vorbea despre compoziţiile acestuia, spunând că ,,par extrase din memoria pierdută a speciei". Teme mari traversează pânzele lui Costel Butoi: originarul, miticul, cosmicul, căderea, păcatul, labirintul, fiinţa diminuată care revine constant în picturile sale. În simbolistica mitologiei, fiinţa măruntă/piticii (care apar des şi în lucrările lui), trăitorii sub pământ şi deţinătorii întregii cunoaşteri secrete, sunt un simbol al morţii şi al obsesiei iminenţei acesteia – în contrast cu uriaşii care sunt întemeietorii lumilor.

Cu un flux imaginativ de substanţă, Costel Butoi şi-a urmat calea propriei conştiinţe artistice. Toată această proiecţie onirică, forţarea limitelor raţionalului, fragmentele contradictorii, descrierile cromatice scoase parcă din subteranele fiinţei, amintirile din timpul unei geneze comune, raiul şi iadul laolaltă, adoraţia şi pocăinţa *întoarse în sine*, divinităţile tutelare ale vieţii (care trebuie perpetuu îmbunate) – toate într-un (semi)figurativ straniu, apăsător, în care simbolistica se împleteşte în culori tumultoase. Stilul, genul, viziunea şi abordarea sunt laolaltă chintesenţa unei exerciţiu îndelung al interogaţiei ontologice la care artistul a răspuns într-un mod singular. Compoziţiile grave, care transmit deznădejdea, apăsarea, pocăinţa, sfârşitul iminent, precum şi procedeele bazate pe hiperbolizare, vorbesc despre o presimţire sumbră, despre o dezagregare a lumii şi a rostului ei, generând surprinzător forţa de expresie a acestei picturi. Poate fi un fel de condamnare a dezumanizării continue şi a mortificării sufleteşti pe care artistul le refuza structural (şi cărora le-a opus prin artă natura primară, elementarul, arhaicul, increatul) sau poate pictura lui reprezintă tot ceea ce omul nu poate ţine sub control – şi de aici strigătul de suferinţă/de dezacord/de ajutor – pentru că *fiinţa este un ţipăt*, în esenţă, aşa cum sugerau expresioniştii de la care *îl revendicăm*.

Dincolo de toate acestea, de *traducerea* simbolisticii şi a mesajelor sale, spectacolul cromatic veritabil, diluviul culorilor, contrastele complementare şi negrul – acel negru din picturile lui Costel Butoi care augmentează insistent compoziţiile, ne fac să zăbovim meditativi în faţa lucrărilor. O gândire creatoare, plastică şi expresivă, pledând, iată, cu fiecare expoziţie, pentru libertatea absolută a creaţiei şi confirmând ideea că singura realitate pe care un artist o poate transpune în arta sa este realitatea propriei conştiinţe, acea realitate inclusă *în sine*.

MAGDA GRIGORE

arte

Mariana Şenilă-Vasiliu

Sub semnul Centenarului

Paradisul pierdut (XIII)

Revoluţia de la 1848 din Transilvania a fost o revoluţie a tinerilor. Conducătorul ei, Avram Iancu, avea doar 24 de ani; Mihail Andreica, 21; Clemente Aiudeanu, 20; Ioan Buteanu abia împlinise 28 de ani când a fost prins şi spânzurat, în aprilie 1849 de hovenzii lui Hatvany; Iosif Sterca-Şuluţiu a împlinit 21 de ani; popa Simion Balint, din Roşia Montană, propagandist înfocat al revoluţiei şi conducătorul unei trupe de lăncieri, vajnic luptător, avea 28 de ani; Petre Dobra, 31, iar Nicolae Corcheş, cel mai vârstnic dintre ei, avea 39 de ani. Şi nu i-am amintit decât pe câţiva dintre tribunii lui Iancu. De ce s-a întâmplat asta e cât se poate de explicabil: tinerilor, asemeni mânjilor deprinşi cu libertatea, le este greu să suporte constrângerea. Iar când li se mai pune în spinare şi o povară mai grea decât pot duce, dar mai ales li se ia speranţa libertăţii, tot precum mânjii se răzvrătesc. Spre deosebire de cei vârstnici, cărora viaţa grea le-a tocit instinctele de apărare, cei tineri au forţă, energie, idealuri şi nu acceptă ceea ce-i de nesuportat, nu înghit ceea ce nu-i de înghiţit aşa cum fatalist se pleacă sorţii cei vârstnici.

Cuvintele sub a căror deviză s-a luptat în 1848-1849 au fost Libertate şi Dreptate. Ele sunt cuprinse în scrisoarea adresată de Ioan Buteanu comandantului armatei maghiare, maiorul Coloman Csutak: „Aşa văd cum că dv. lucraţi pentru principiile egalităţii, libertăţii şi fraternităţii. Foarte mă mir căci şi noi românii ne luptăm tot pentru aceleaşi principii şi *de când am început lupta tot adevărata libertate şi recunoaştere a existenţei politice a naţiunii noastre am proclamat. Asta n-a fost lozincă, pentru asta trăim şi murim.* Uzate prin repetata rostogolire a discursurilor propagandistice aceste cuvinte, precum şi termenul de patriotism, s-au demonetizat. Absenţa libertăţii şi dreptăţii, asemeni lipsei aerului şi apei, celelalte două elemente *sine qua non* ale existenţei noastre fizice, îi dezmeticesc pe oameni arătându-le adevărata greutate a acestora. Şi atunci o fac cu disperarea celui care sufocându-se cere aer sau a însetatului care sleit de puteri cere apă. Fără înţelegerea acestor nevoi, esenţiale pentru spiritul uman, istoria ar fi o poveste oarecare.

Dac e şi obiceiul ca după naştere, pruncul să fie uns cu grăsime de urs şi înfăşurat într-o blană a aceluiaşi animal. Prin acest ritual se credea că se transferă copilului forţa ursului. De aici şi numele de Zalmoxis al preotului suprem al dacilor, *zelmo* însemnând blană şi *olxis*, urs.

O parte dintre tribunii şi luptătorii din legiunea „Auraria Gemina" au fost elevii lui Moise Ioanette. Printre ei s-a distins în mod special Mihail Andreica (1827-1902). Câmpănar de loc şi revoluţionar prin chemare, a ieşit în evidenţă prin strădania de înarmare a moţilor şi, mai cu seamă, prin victoriile repurtate la luptele din 20-22 mai 1849 contra armatei lui Emeric Hatvany şi a trupelor locotenent-colonelului Farkas Kemeny din 28 mai al aceluiaşi an. După uciderea mişelească a lui Ioan Buteanu, Andreica a fost numit de Iancu prefect al Zarandului, zonă strategică importantă, fiindcă era unica modalitate de acces în munţi dinspre Banat şi Bihor. Înscrisul de pe impozantul obelisc de marmură neagră pe care i l-au ridicat urmaşii este un adevărat *curriculum vitae* al vieţii şi activităţii sale. Impunătorul monument funerar este în raport invers cu modesta casă în care s-a născut şi a trăit tribunul, Iancu necontenind să-şi arate admiraţia pentru faptele sale de luptă. Vorbind despre rolul acestuia în atacul din 20 mai 1849, Iancu făcea următoarea remarcă: „Între toţi s-au distins mai ales tribunul Andreica şi preotul Groza".

Treisprezece ani, cât am trăit în Câmpeni, treceam zilnic pe lângă casa lui de pe Valea Caselor, fie că mergeam sau mă întorceam de la şcoală. Prin clasa a II-a, când vechea şcoală de la Ţărău, necuprinzătoare, nu a mai făcut faţă numărului mare de elevi, în criză de spaţiu, am fost găzduiţi vremelnic într-una din camerele casei lui Andreica. Cum clasa mea avea mai puţini elevi, două şiruri de bănci au rezolvat problema, asta până când şcolii i s-a alocat un nou spaţiu, lângă actuala secţie de Poliţie. Aşa am putut vedea cum arată şi pe dinăuntru casa. Construcţia respecta modelul tradiţional al caselor din Apuseni, cu excepţia formei de „L" pe care o avea; încolo, acelaşi târnaţ încărcat de muşcate şi gheţişoară ce o înlănţuia. Din câte îmi amintesc, nu am văzut nimic spectaculos înăuntru, semăna aidoma celorlalte case din Câmpeni, singura excepţie era placa de pe peretele exterior dedicată memoriei faimosului tribun ce locuise acolo.

Asemeni tuturor locuitorilor din Apuseni, Mihail Andreica avea şi el o poreclă, i se spunea Ursuţu. Porecla însă nu era chiar poreclă, ea ţinea de altceva, de un străbun obicei păgân de origine dacică. Istoricii N. Densusianu şi D. Prodan, dar şi etnograful Romulus Vulcănescu au făcut lumină în această problemă: folosirea numelui de Ursu în locul celui de botez cu care era cineva înscris în actele oficiale. În 1879, pe când N. Densusianu se documenta cu privire la răscoala lui Horea, stând de vorbă cu un bătrân din Cărpiniş, Ursu Coroiu pe nume, acela i-a desluşit istoricului enigma neobişnuitului nume onomastic: „Aici la noi în munţi este obiceiul că dacă (îi) moare unui părinte un oare(care) copil, ca să nu-i moară şi cel născut după aceea, tatăl său după ce-l botează preotul cu un nume obişnuit, dânsul tot nu-l mai strigă cu numele de botez, ci-i pune numele „Ursu", fiindcă ursu e puternic şi tare. Aşa s-a întâmplat şi cu mine, pe mine mă cheamă din botez Macavei, dar tata mi-a pus numele „Ursu". Alt nume afară de „Ursu" nu se pune". Pe căpetenia răscoalei de la 1784, cunoscută sub numele de Horea, nu-l chema nici Horea şi nici Ursu, ci Vasile Nicola, deşi la interogatoriu s-a declarat Ursu Nicola, alias Horea, iar în testament este trecut Horea, policra Nicolae Ursu. „Deci şi Ursu era numai supranume foarte obişnuit în munţi", conchide D. Prodan. Cât de obişnut, se poate vedea în actele oficiale legate de răscoală în care figurează, conform aceluiaşi istoric, 20 de purtători ai acestui nume, dar cine ştie câţi alţi moţi vor fi purtat, neştiuţi, numele de Ursu. În „Mitologia Română", Romulus Vulcănescu dă o explicaţie care ajută la dezlegarea enigmei din jurul acestui nume. În rândul dacilor, susţine etnologul, ar fi existat două confrerii cu caracter militar, cea a luptătorilor lupi şi cea a luptătorilor urşi. Dac e şi obiceiul ca după naştere, pruncul să fie uns cu grăsime de urs şi înfăşurat într-o blană a aceluiaşi animal. Prin acest ritual se credea că se transferă copilului forţa ursului. De aici şi numele de Zalmoxis al preotului suprem al dacilor, *zelmo* însemnând blană şi *olxis*, urs. Confirmarea ipotezei lui R. Vulcănescu o fac patru din cele opt medalioane de pe Arcul de triumf al lui Traian, cunoscut astăzi sub denumirea de Arcul lui Constantin. (Istoria acestui transfer fraudulos de identitate a dat-o Al. Odobescu în „Pseudokinegetikos"). Cum arcul de triumf a fost ridicat în cinstea victoriilor repurtate de Traian împotriva dacilor şi parţilor, ţinând cont de apetitul pentru alegorii al romanilor, aceştia sunt reprezentaţi prin scene rituale şi de vânătoare ale respectivelor animale: *ursul pentru daci* şi leul pentru parţi. La românii din zonele izolate precum Munţii Apuseni, obiceiurile păgâne precreştine au persistat până în pragul secolului al XX-lea, amestecate cu ritualurile creştine. Înşişi Apusenii sunt numiţi în documente uneori „Ţara urşilor", cu toate că frecvenţa relativ mică a ursului în zonă decât în alte masive muntoase din ţară nu justifică acest lucru. Din cele două cazuri de folosire a numelui de Ursu, Horea şi Mihail Andreica, putem trage concluzia că ambii au avut fraţi născuţi înaintea lor, care însă au murit.

Dacă acesta a fost motivul pentru care Mihail Andreica a fost numit Ursuţu, prin bravură, curaj şi inteligenţă, el şi-a meritat supranumele, atrăgându-i cel mai mare respect din partea lui Iancu, a luptătorilor moţi şi a câmpănarilor. După revoluţie, împreună cu Nicolae Corcheş şi Clemente Aiudeanu, s-a opus cu îndârjire intenţiei comitelui Pogany (!), prefectul judeţului Alba de Jos de a instala administraţia maghiară înlăturată din Apuseni în 1849.

Altă figură, emblematică de tribun a lui Iancu a fost Nicolae Corcheş/Corcheşiu (1809-1885), de loc tot din Câmpeni. Ca profesie era inginer hotarnic sau de drumuri, iar ca hobby, cum se zice azi, avea pictura. Ca tot moţul, avea şi el o poreclă, cea de Drăguţ, care în limbajul ardelenesc înseamnă „iubit" (vezi în folclorul local expresia „Nu sta lumea-ntr-un drăguţ"). Cine ştie ce cuceriri în plan sentimental îi vor fi atras porecla, însă în istoria revoluţiei a rămas ca exemplu de curaj şi vajnic luptător pentru dreptate - unde dreptate nu-i, sunt viciate sau lipsesc cu desăvârşire şi altele. Îndârjit în apărarea adevărului privind situaţia românilor din Transilvania şi a moţilor în mod special, a însoţit delegaţia episcopului Lemeny care a prezentat Dietei de la Cluj programul de revendicări, dar şi protestul ferm împotriva vânturatei idei fixe a nobilimii maghiare, „Unio", de alipire a Transilvaniei la Ungaria. Ca luptător, şi-a făcut mâna, cum se zice, în luptele cu honvezii lui Hatvany. Exasperaţi de repetatele înfrângeri suferite, superiorii l-au chemat la raport pe Hatvany. Încercând să se disculpe, acela a dat un răspuns aiuritor: „Cât de mare să fi fost numărul acestui popor răsculat nu pot şti cu siguranţă, dar afirm că *la fiecare om dintre ai mei reveneau 50 de români.* Sic! Că lucrurile stăteau taman pe dos şi că adevăratele cauze ale înfrângerii erau cu totul altele avea să se dovedească în bătălia de la Mărişel - Fântânele, unde o armată mică de moţi, prost înarmaţi - din 400 de luptători doar 125 aveau arme de foc - condusă de Nicolae Corcheş a înfruntat şi zdrobit armata profesionistă a lui Vasvary Pal de 3.000 de honvezi, din care 850 şi-au lăsat oasele pe câmpul de luptă. Ca trofeu doveditor al victoriei repurtate, Nicolae Corheş a luat atunci chivăra lui Vasvary Pal. Cauzele înfrângerilor suferite de armata maghiară erau înainte de toate de natură psihică, dacă moţii luptau pe şi pentru propiul pământ, cunoscând prea bine terenul, trupelor maghiare li se făcea o nălucă numaidecât ce se apropiau de munţii pe care nu-i ştiau şi unde erau mereu luaţi prin surprindere. La asta se adăugau amintirile acelui comportament dârz, necruţător al răsculaţilor lui Horea faţă de nobilimea maghiară. Din povestite, din auzite, sentimentul de nelinişte persista încă după 64 de ani de la răscoală. În plus, honvezii erau uluiţi de lipsa de teamă în faţa morţii a moţilor revoltaţi. Cum îi scrisese Buteanu maiorului ungur", (...) *„pentru asta* (adevărata libertate) *trăim şi pentru asta murim".* Trebuie că lui Emeric Hatvany, când a estimat numărul românilor faţă de cel al luptătorilor unguri, i se va fi făcut a nălucă şi a numărat şi trunchiurile brazilor. După cum tot a nălucă li se va fi făcut şi honvezilor lui Vasvary Pal la Fântânele când au dat năvală, ca nişte hurii, îmbrăcate bărbăteşte, răcnind şi ţipând cât le ţineau bojocii mărişencele Pelaghiei Roşu, sărite în ajutorul bărbaţilor şi fiilor lor (Indrei Roşu, fiul amazoanei de la Fântânele, era şi el centurion în armata lui Iancu). Fundalul sonor asigurat de bravele muieri i-a zăpăcit de tot pe unguri făcându-i să-şi piardă capul şi lupta. La aflarea veştii năprasnicei morţi a lui Vasvary Pal - a pierut cu capul zdrobit -, Avram Iancu, care îl cunoştea şi chiar îl preţuia pe acesta, s-a întristat, iar unii zic că ar fi plâns chiar.

În amintirea victoriei repurtate de moţi la Fântânele în ziua de 24 iunie 1849, tribunul-pictor a realizat un tablou intitulat chiar aşa, „Bătălia de la Fântânele" şi, ca unul care luase parte direct la eveniment, nu oricum, ci în calitate de comandant, s-a strduit să redea cât mai exact şi realist scenele petrecute atunci. Post-mortem, cu ocazia vizitei în Apuseni, în 1907, a lui Ion C. Brătianu, familia lui Nicolae Corheş i-a făcut acestuia cadou pictura care a fost dusă la Florica. Alte tablouri pictate de Nicolae Corcheş au rămas în proprietatea descendenţilor săi. Cum, personal, n-am avut şansa de a vedea niciun tablou pictat de Nicolae Corheş, nu pot face niciun fel de aprecieri

hoinar

privind calitatea artistică, dar mi se pare demn de remarcat că în vremuri atât de agitate - *Inter arma silent musae,* ziceau romanii -, într-o zonă stearpă artistic, Apusenii n-au tradiție în acest sens -, bărbatul faptelor de arme, luptătorul pentru cauza românilor din Transilvania și a tuturor cauzelor acestora, a simțit nevoia de a pune mâna pe pensule pentru a lăsa viitorimii imaginea acelui eveniment istoric memorabil.

Pe Valea Caselor, astăzi strada Transilvaniei, cu câteva case mai sus de locuința lui Mihail Andreica, o casă a rămas neterminată zeci de ani. Cel puțin eu așa am știut-o dintotdeauna. Netencuită, cu timpul, lemnul din care fusese construită căpătase o nuanță neagră-roșietică precum sângele închegat. Fără uși, fără ferestre, cu spațiul interior orb, avea în sine ceva tulburător. Abia de curând, trecând prin oraș, am văzut-o terminată, cu perdele la ferestre, semn că este locuită. Casa aceea avea o poveste tristă, cel care o ridicase fusese găsit, la începutul siniștrilor ani '50, spânzurat de un măr undeva între localitățile Bistra și Câmpeni. Corcheș pe nume, era tatăl unui coleg de clasă. Despre el și tragicul său sfârșit se vorbea cu fereală și în șoaptă: fusese partizan și făcuse parte din grupul mai mare de luptători anticomuniști aciuit prin pădurile din apropierea Bistrei. După trădarea cuiva, întreg grupul încăpuse pe mâinile Securității care i-a condamnat pe toți la moarte, executându-i fără judecată și îngropându-i câinește, chiar la fața locului, în gropi comune, așa cum avea să se constate în urma recentelor cercetări. Luptătorii din Apuseni, ca și din alte părți - munții au fost mai pretutindeni ca și în vechime, ocrotitorii lor - cu toată teroarea dezlănțuită, sperau încă în salvarea țării de subjugarea comunistă impusă de ocupația sovietică. Vânați de Securitate precum sălbăticiunile - *„Pân' la unu o să piară dușmanii poporului"*... - toate grupurile de partizani au fost până la urmă prinse și lichidate. Știindu-și soarta pecetluită, Corcheș nu a așteptat să încapă pe mâna „organelor" și s-a sinucis. I-am găsit numele pe lista neagră a condamnaților și decedaților în unul din primele numere ale revistei „Memoria".

Pe atunci, în Câmpeni, după știința mea, trăiau doar două familii cu numele Corcheș și ambele descindeau din cei doi tribuni ai lui Avram Iancu, Nicolae Corcheș, învingătorul de la Fântânele, și Ioan Corcheș. Dintre urmașii lor făcea parte și tatăl colegului meu, dar al căruia anume dintre cei doi tribuni asta nu mai știu. Pe vremea respectivă fiind prea mică, eram în clasa I sau a II-a astfel de lucruri nu mă interesau. Un singur lucru e cert, ADN-ul era comun cu al unuia dintre ei și cum zice românul, sângele apă nu se face. Aceeași dragoste de țară și aceeași dorință de libertate cu a luptătorilor de la 1848 curgea prin vinele partizanului Corcheș care, pentru a nu cădea în mâinile fiarelor cu chip uman, preferase să se dea morții. Casa, pe care spera să o ridice pentru fiul său, i-a urmat îndeaproape destinul, a fost terminată abia după schimbarea regimului politic din România, din iarna anului 1989.

Datele despre un alt tribun al lui Iancu, Teoc Teodor, sunt foarte sumare, nu-i sunt cunoscute nici măcar datele nașterii și ale morții. În funcția de primar al Câmpenilor, se știe însă că a organizat, premergător revoluției de la 1848, adunarea populară din aprilie a acelui an; că moții l-au propus să facă parte din delegația trimisă la Innsbruck, la întâlnirea cu împăratul Austriei căruia să-i fie prezentate revendicările românilor din Transilvania; că s-a distins în luptele din mai 1849 împotriva trupelor maghiare conduse de Emerich Hatvany și că, alături de Petre Ioanette s-a preocupat de aprovizionarea armatei moțești. Pe lângă toate acestea, Avram Iancu i-a încredințat și grija pentru revoluționarii veniți din Țara Românească, fie să se alăture armatei Iancului, fie în trecere vremelnică prin munți, așa cum s-a întâmplat cu Nicolae Bălcescu care, după tratativele eșuate cu Kossuth, ca să nu fie prins de autoritățile maghiare a căutat scăpare în tabăra lui Avram Iancu de la Câmpeni, ascuns fiind când în pădurea din Poduri, când într-o colibă pe Muncel. Uneori mă cutremur numai gândindu-mă pe ce urme ilustre am călcat în jocurile noastre din copilărie... Numele de Teoc Teodor este pomenit și în actele oficiale legate de chemarea călugărului Sofronie din Cioara invitat de acela și de alte patru persoane la târgul de Rusalii din Câmpeni, din mai 1782. Simplă coincidență de nume sau legătură de rudenie între cei doi? Vârsta înaintată, de peste 80 de ani cât ar fi trebuit să o aibă în timpul revoluției de la 1848 primul Teoc Teodor anulează această ipoteză, nu însă și pe aceea că vreun urmaș al acestuia să fi participat activ la evenimentele din 1848-1849. Prea sunt asemănătoare reacțiile de nesupunere și revoltă față de autoritățile austriece, prea corespunde situația cu obiceiul onomastic moțesc de a da vreunui urmaș numele bunicului sau străbunicului... Poate.

Printre persoanele venite din Țara Românească, încredințate grijii lui Teoc Teodor, s-a aflat la un moment dat pictorul Barbu Iscovescu (1810-1854). După școlirea artistică la Viena, timp de șapte ani, și, zice-se că ar fi întârziat și prin lumea artistică pariziană, în afara deprinderilor de a picta, pare-se că a fost influențat și de ideile revoluționare care circulau în rândul tineretului prin Europa. Oricum, Iscovescu a fost, după cum scria Dan Grigorescu, autorul stindardului sub care a avut loc revoluția din Țara Românească, executând în același răgaz portretele lui Niță Magheru și al lui Nicolae Golescu. La Câmpeni, Iscovescu a ajuns după șederi succesive în București, Craiova și Brașov de unde, pe căi ferite, ca să nu fie reperat de autoritățile austriece, a ajuns în cele din urmă în Țara Moților, în primăvara lui 1849 unde l-a întâlnit pe Avram Iancu. În perioada cât a întârziat în tabăra revoluționarilor de la Câmpeni, în chiar epicentrul mișcării, Iscovescu a realizat o serie de portrete ale celor mai cunoscuți conducători ai mișcării în frunte cu Avram Iancu. Dacă azi dispunem de imaginea acelor bravi bărbați - Nicolae Solomon, Simion Balint, Petre Dobra și Ioan Buteanu, asta se datorează entuziasmului și calităților artistice ale pictorului muntean. În cazul ultimilor doi, Petre Dobra și Ioan Buteanu, portretele îi reprezintă cu puțin timp înainte de a fi uciși din ordinul ticălos al lui Emeric Hatvany: Buteanu, prins și legat de un tun a fost dus la Brad și apoi spânzurat, iar Petre Dobra, momit la Abrud, la o întâlnire de negocieri cu oamenii lui Kossuth, după ce a fost ținut ostatic mai mult timp, a fost împușcat. Împreună cu Nicolae Solomon și Simion Balint, efigiile ultimilor doi figurează într-un panou propagandistic al cărui centru este Avram Iancu. Decorativ chenăruit, cu alte patru mici imagini de revoluționari țintuite la colțuri, inscripționat în franceză, limba de cea mai mare circulație în diplomația europeană („Les defanseurs de la nationalité roumaine en Transilvanie") panoul este un fel de plată a datoriei moral-politice a pictorului față de Iancu, de revoluția transilvană și de generoasele idei pe care le împărtășeau dimpreună cu credință și entuziasm.

Fără pretenții artistice deosebite, panoul în cauză satisfăcea necesitatea politică a momentului. Altminteri stau lucrurile cu portretele individuale de revoluționari pictate chiar în tabăra de la Câmpeni, în care a făcut eforturi și chiar a reușit să redea personalitatea fiecăruia. Cel mai izbutit este fără îndoială cel al lui Iancu, în atitudinea căruia a surprins un aer mândru și în același timp visător. Dincolo de aparența statică a modelului, prin înclinarea ușoară a capului și privirea care caută undeva în afara tabloului, poate munții, poate pe oamenii Apusenilor, pictura dezvăluie dinamismul interior al celui portretizat.

Deși a pictat și multe peisaje prin locurile pe unde a trecut, Barbu Iscovescu rămâne în istoria picturii românești a primei jumătăți a veacului al XIX-lea ca portretist. De n-ar fi fost această pasiune a artistului de a reda chipurile omenești, arta noastră ar fi lipsită de imaginea acelor bărbați dăruiți care au pus mai presus de interesele personale și propria lor viață datoria față de neam și de țară. Nu-i mai puțin adevărat că de se compară modul de redare al portretelor pictate de Iscovescu cu cele executate de artiștii occidentali la aceeași dată, se vede că ele sunt mai stângace și ușor naiv realizate. Nu trebuie uitat că în acea vreme nu exista un învățământ artistic românesc - școlile de Bele-Arte de la București și Iași au fost înființat abia în 1864! - și că lumea artistică de la noi era în acel moment dominată de străini. De un mecenat autohton, nici pomeneală. Simpla înșiruire a pictorilor străini activi în Țările Române în acea vreme este cât se poate de lămuritoare: C. Walenstein/Valștain, M. Topler, G. Schiavoni, L Stawski, I.A. Schoefft, C. Lecca, M. Lapaty, H. Trenck, A. Preziossi, F. Volkers etc. În grădina cotropită de implantul artistic venit din afară, timid au început să-și facă loc și mlădițele artei de șevalet românești: N. Polcovnicul, I. Balomir, M. Vâlceleanu, N. Teodorescu, Gh. P. Bardasare, I. Negulici și alți câțiva. Cu toate studiile urmate de unii dintre aceștia în străinătate, din pictura lor răzbat încă ceva timp inerentele ezitări ale trecerii de la pictura tradițională de tip bizantin la cea academică. O oarecare rigiditate a modelelor, aerul ușor teatral, redarea extrem de minuțioasă a stofelor și bijuteriilor, atenția excesivă dată unor detalii nesemnifictive marchează portretistica acelei perioade. În marea majoritate, chipurile modelelor sunt de o seninătate absentă, încremenită, fără vreo mișcare vie a feței. Or, Iscovescu tocmai aceste ticuri a încercat să le depășească în portretele sale. Se presimte în ele posibila devenire artistică, subtilul pictor care ar fi putut să devină dacă destinul său, ca și cel al prietenului I. Negulici, n-ar fi fost retezat prea devreme.

Întotdeauna am fost impresionată de faptul că portretele acestor bărbați au fost executate în cea mai agitată și dură confruntare a revoluționarilor cu armatele habsburgo-maghiare, în primăvara lui 1849. Nici nu apucaseră să se usuce bine picturile în ulei reprezentându-i pe Dobra și Buteanu, că aceștia și căzuseră în lupta pentru cauza națiunii române din Transilvania. Cu atât mai de mirare îmi este seninătatea care stăruie pe chipul lui Avram Iancu, surprins chiar în „epicentrul unui veritabil război național", cum aprecia Karl Marx situația din Câmpeni din acel moment. Cu excepția deplinei încrederi pe care o avea privind viitorul națiunii române, nimic nu justifica serenitatea visătoare a chipului său. Nici calmul și afecțiunea cu care picta Iscovescu imaginea acestuia. S-a întâmplat însă, ca în mijlocul bătăliei, pictorul să răstoarne sensul dictonului roman, cum că muzele amuțesc în vreme de război. Prin arta picturală, în cazul lui Iscovescu, ele au vorbit. Cu elocvență chiar.

Frescă din Biserica Budești-Susani

...Iscovescu a fost, după cum scria Dan Grigorescu, autorul stindardului sub care a avut loc revoluția din Țara Românească, executând în același răgaz portretele lui Niță Magheru și al lui Nicolae Golescu.

hoinar

Știri de la Centrul Cultural Pitești

■ Centrul Cultural Pitești și Uniunea Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești au organizat la parterul Casei Cărții, expoziția de pictură, sub genericul „In Memoriam Costel Butoi". Născut în comuna Drăgotești, județul Dolj, Costel Butoi a absolvit Institutul de Arte Plastice „Ion Andreescu" din Cluj, promoția 1979 și a fost membru titular al Uniunii Artiștilor Plastici din România. S-a remarcat printr-o serie de expoziții personale și de grup, atât în țară, cât și peste hotare, dar s-a stins din viață în anul 2013. Familia, prietenii și colegii de breaslă îi păstrează amintirea prin organizarea unor expoziții periodice, care cuprind lucrări reprezentative ale regretatului autor. Coordonată de președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești, artistul plastic Daniel Preduț, expoziția 2018 aduce în atenție opere, care se înscriu în diverse etape ale activității creatoare a lui Costel Butoi. La vernisaj au luat cuvântul președintele

Festivalul Național de Muzică Folk Trivale Fest

Uniunii Artiștilor Plastici din România Filiala Pitești Daniel Preduț și criticul de artă Magda Grigore, care au încercat să decripteze pentru publicul iubitor de artă, mesajele din picturile abstracte ale lui Costel Butoi.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, lansarea cărții cu titlul „Mareșalul Ion Antonescu și reședința Argeșului. Consemnări istoriografice", de Petre Popa. Născut în comuna Măciuca, din județul Vâlcea, autorul, stabilit de ani buni la Pitești, s-a remarcat printr-o impresionantă activitate culturală. Doctor în științe istorice, Petre Popa a fost cadru didactic și director de instituții de cultură în județele Argeș și Vâlcea, a ocupat funcția de viceprimar al Piteștiului între anii 1968 și 1979, a fost decan și fondator al Facultății de Istorie, Filosofie, Jurnalism din cadrul Universității Pitești, și președintele Asociației de Prietenie România-China în perioada 2001-2015. A publicat numeroase cărți și studii cu tematică istorică, administrativă și culturală, lucrând în continuare la noi volume ale Enciclopediei Argeșului și Muscelului. La evenimentul editorial de la Casa Cărții, autorul a susținut o prelegere despre cărțile scrise de Mareșalul Ion Antonescu, dar și despre interviurile acordate în presa vremii de omul de stat, care s-a născut la Pitești, pe 2 iunie 1882 și a fost executat la 1 iunie 1946, la închisoarea Jilava.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, un spectacol liric, susținut de Trupa de teatru Ad-hoc, sub îndrumarea actorului Mihai Savu, de la Teatrul Alexandru Davila. Manifestarea s-a înscris în noul proiect cultural-educativ, sub genericul „Poetry Battle", inițiat de trupa de teatru, înființată în urmă cu 5 ani. Tinerii cu chemarea scenei au delectat auditoriul cu interpretarea de excepție a unor poeme de autori români contemporani, dar și cu mesajul lor, pentru promovarea poeziei de calitate.

■ Primăria Municipiului Pitești și Consiliul Local au organizat prin Centrul Cultural Pitești cea de-a IV-a ediție a Festivalului Național de Muzică Folk Trivale Fest. Evenimentul, desfășurat la sediul Filarmonicii Pitești, a debutat cu un concurs de interpretare, la care au participat 28 de aspiranți la trofeele festivalului, admiși la preselecție din cei 38 de înscriși. Competiția a avut loc pe două categorii de vârste: sub 18 ani și peste 18 ani. Juriul format din Florin Chilian(președinte), Emeric Imre și Tiberiu Hărăguș i-a desemnat pe câștigători. La secțiunea sub 18 ani au fost premiați după cum urmează: Mențiuni – Benga Claudiu în vârstă de 12 ani din orașul Râșnov, județul Brașov și Boghean Daria Andreea, de 13 ani, din municipiul Târgu Neamț; Premiul al III-lea Kethy Bivolaru, în vârstă de 15 ani, din București; Premiul al II-lea Bilous Vlad Andrei, de 12 ani, din orașul Topoloveni, județul Argeș și Premiul I Păunescu Alexia Andreea, de 12 ani, din municipiul Pitești. Mențiune specială a primit Baltag Diaconu Ana Maria, în vârstă de 9 ani, din municipiul Curtea de Argeș. La categoria peste 18 ani au obținut premii: Mențiuni Barbu Marius, în vârstă de 22 de ani, din București, student în anul III la Universitatea Națională de Muzică București și Iulia Bădulescu, în vârstă de 37 de ani, din municipiul Pitești, jurnalistă; Premiul al III-lea Grupul folk Om Bun din municipiul Brașov, care se prezintă în formula tată-fiică; Premiul al II-lea Dărmănescu Octavian și Chiva Constantin, membri ai Trupei de folk-hop All The Jezebels, recent înființată la Pitești; Premiul I Sprinceană Florin, în vârstă de 29 de ani, din comuna Pucioasa, județul Dâmbovița, artist liber-profesionist.

Festivalul a continuat cu recitaluri extraordinare, susținute de Grupul Folk P620 al Centrului Cultural Pitești, Tiberiu Hărăguș, Emeric Imre și Florin Chilian.

■ Centrul Cultural Pitești a organizat în Sala Ars Nova, lansarea cărții de studii și eseuri, cu titlul „Cultură Juridică", de Marius Andreescu. Autorul, conferențiar universitar doctor la Facultatea de Științe Economice și Drept din cadrul Universității Pitești și judecător la Curtea de Apel Pitești s-a remarcat în mediul universitar prin numeroase volume și studii de Drept, dar și de Filosofie a Dreptului, este membru al redacției revistei-document Restituiri Pitești și membru al Clubului de Istorie Armand Călinescu al Centrului Cultural Pitești. Noua apariție editorială se înscrie în sfera preocupărilor sale de a îmbina calitatea de teoretician cu cea de practician; în care abordează precaritățile existențiale, în contextul cotidianului dominat de tehnologie. „Acest val tehnologic, care ne conferă o anumită comoditate existențială este de fapt o închidere a libertății, în care tehnica ajunge să domine libertatea umană, spiritul uman. Oare câtă cultură mai există în această civilizație?! Aristotel spunea: Filosofia a apărut atunci când exista timp pentru reflecție. A dispărut timpul?! Nu, doar că noi nu mai știm să-l valorificăm, să ne lăsăm de-o parte precaritățile zilnice, contradicțiile zilnice. Juridicul este în mod firesc o expresie a civilizației, înseamnă norme, înseamnă ordine. Problema se pune asupra calității acestei ordini. Iar această carte este de fapt o invitație de a ne gândi la aspecte de adâncime precum demnitatea umană, iertarea, principiul echității, al egalității în sensul echilibrului, al armoniei existențiale, și nu doar coerciție" a spus magistratul Marius Andreescu.

■ Centrul Cultural Pitești și Asociația Solidaritatea Umană Nova Pitești au organizat la Casa Cărții, un dublu eveniment socio-cultural, coordonat de președintele de onoare al asociației, col.(r) Niculae Jianu: Simpozionul cu tema „Toleranță și Pragmatism în Gestionarea Migrației" și expoziția de fotografie sub genericul „Portrete ale Migrației". Dezbaterea, moderată de lector univ. dr. Adina Dumitru, de la Universitatea Pitești a fost susținută de prof.univ.dr. Alexandru Mărchidan, de la Universitatea Pitești, profesorul drd. Cristina Lemnaru, de la Biroul Studenți Internaționali din cadrul Universității Pitești, conf. univ. dr. Mihaela Asandei, de la Universitatea Constantin Brâncoveanu Pitești, Remus Gherghina, de la Instituția Avocatul Poporului Argeș-Vâlcea. Intervenții tematice au mai susținut Ramona Florea de la Primăria Mioveni, studentul Dragoș Mateescu, de la Facultatea de Istorie din cadrul Universității Pitești și Maria Vasile, participantă la eveniment. În continuare, la mezaninul Casei Cărții a avut loc vernisajul expoziției de fotografie sub genericul „Portrete ale Migrației", realizată de jurnalista Alina Băisan din București și de Alexander Mahmoud din Suedia.

■ Centrul Cultural Pitești, prin Clubul de Istorie Armand Călinescu și redacția revistei-document Restituiri Pitești a organizat joi, 25 octombrie, în Sala Ars Nova, de la Casa Cărții, Simpozionul Național „Piteștii și Marea Unire". Evenimentul, dedicat Centenarului Marii Uniri și desfășurat cu sprijinul Ministerului Culturii și Identității Naționale a cuprins prelegeri tematice, susținute de istorici și cercetători în domeniu: Redactorul-șef al revistei-document Restituiri Pitești, dr.Marin Toma, coordonatorul proiectului a vorbit despre „Istoriile multicentenare ale Piteștilor"; consultantul științific Marius Păduraru, de la Muzeul Județean Argeș a prezentat lucrarea cu tema „Monumente ecleziastice ale Piteștiului în Evul Mediu"; prof. dr. Elena Ștefănică, de la Inspectoratul Școlar Județean Argeș a susținut lucrarea cu tema „Unitate și alteritate: români și evrei în Războiul de Întregire a României". Lectorul univ. dr. George Ungureanu, de la Universitatea Pitești a vorbit despre „Românii sud-dunăreni sub impactul evoluțiilor politice, militare și teritoriale din Balcani în perioada 1908-1923"; drd. Octavian Dărmănescu, de la Muzeul Județean Argeș a susținut lucrarea cu tema „Jurnalul de Război al preotului piteștean Dobre Popescu în primul război balcanic" și a mai dat citire lucrării cu tema „O descriere inedită a Piteștiului interbelic", semnată de prof. Ana Maria Dărmănescu, de la Liceul Tehnologic Buftea. Conferențiarul univ. dr. Marius Andreescu, judecător la Curtea de Apel Pitești a susținut lucrarea cu tema „Ion I.C.Brătianu și constituționalismul Marii Uniri"; profesorul univ. dr. ing. Ilie Popa, președintele Fundației Culturale Memoria Filiala Argeș a prezentat lucrarea cu tema „Mari figuri de personalități argeșene în procesul Marii Uniri de la 1918", iar profesorul Răzvan Marius Țârcu, de la Școala Gimnazială Matei Basarab din Pitești a vorbit despre „Preparativele pentru război în România și în Bulgaria". Toate lucrările expuse în cadrul Simpozionului Național „Piteștii și Marea Unire" vor fi publicate în numărul 4/2018, al revistei-document Restituiri Pitești, publicație trimestrială a Centrului Cultural Pitești.

■ Centrul Cultural Pitești și Ordinul Arhitecților din România Filiala Argeș au organizat în Complexul Expozițional Casa Cărții, „Anuala de arhitectură", sub genericul „Context și expresie arhitecturală". Evenimentul, coordonat de președintele Ordinului Arhitecților din România Filiala Argeș, arhitectul Alexandru Răuță, a cuprins vernisajul expoziției și festivitatea de premiere a arhitecților pentru proiecte tematice realizate în perioada 2013 - 2018. La manifestare a fost premiat pentru întreaga activitate, venerabilul arhitect Gabriel Ștefănescu, cel care a proiectat numeroase edificii din municipiul Pitești.

■ Centrul Cultural Pitești și Fundația Culturală „Memoria" Filiala Argeș au organizat în Sala Ars Nova, lansarea cărților de memorialistică, semnate de Lăcrămioara Stoenescu: „Dedublarea", „Muncă forțată în loc de armată" și „În labirintul roșu". Evenimentul editorial a mai cuprins prelegeri despre victimele comunismului, susținute de președintele Fundației Culturale „Memoria" Filiala Argeș, prof.univ.dr.ing. Ilie Popa, de autoare, de scriitoarea și editorul Mona Vâlceanu și de Andreea Olteanu, stabilită în Statele Unite ale Americii, fiica distinsului cercetător și inovator în domeniul informaticii, Mihai Stoica Olteanu, fost deținut politic. La manifestare au participat elevi, cadre didactice de la Colegiul Economic Maria Teiuleanu, istorici și pasionați de istorie, care au primit cărți din partea Lăcrămioarei Stoenescu. „Volumele mele sunt povestiri despre întâmplări reale, pe care tânăra generație trebuie să le cunoască, sunt o istorie a comunismului pe înțelesul tuturor", a spus autoarea, ea însăși victimă a regimului de tristă amintire.

■ Eveniment editorial de excepție la Centrul Cultural Pitești, acolo unde profesorul univ. dr. Petre Popa a ales să-și lanseze o nouă carte: Volumul de memorialistică intitulat „Pitești. Portrete postume pentru prieteni(1968-2018)". Distinsul autor evocă în lucrarea sa, o serie de personalități, care au contribuit prin activitatea lor, la evoluția urbei, și care s-au stins din viață, în perioada 1968-2018. Printre cei care au primit omagiile istorice ale lui Petre Popa se numără scriitorul Ion Bănuță, medicul pediatru Constantin Capătă, filologul Ion Cruceană, istoricul Paul Dicu, omul de cultură Valeriu Dobrin, fostul director al Palatului Culturii din Pitești, arhitectul Nicolae Ernst, actorul Ioan Focșa, profesorul de limba și literatura română și cercetătorul științific Constantin Fulgeanu, diplomatul de carieră Marcel Mihail Ghibernea, profesorul-dirijor Gheorghe Gomoiu, scriitorul Ion Lică Vulpești, academicianul Dan Horia Mazilu, arhitectul Alexandru Mulțescu, inginerul urbanist Constantin Olteanu, muzeograful Radu Stancu, fost director al Muzeului Județean Argeș, inginerul mecanic Constantin Stroe, fostul manager al Automobile Dacia, juristul, cercetătorul științific și publicistul Silvestru Voinescu, fostul director al Bibliotecii Județene

Argeş, actorul Constantin Zărnescu, fondatorul Secţiei de Estradă a Teatrului Alexandru Davila, fostul primar al Piteştiului, Nicolae Zevedei.

■ Apariţie editorială de interes pentru cadre didactice, elevi, studenţi, istorici şi pasionaţi de istorie. Conferenţiarul univ. dr. Claudiu Neagoe, de la Facultatea de Teologie, Litere, Istorie şi Arte, din cadrul Universităţii Piteşti şi redactorul-şef al revistei-document Restituiri Piteşti, dr. în istorie Marin Toma şi-au lansat la Centrul Cultural Piteşti, lucrarea cu titlul „Ţările Române în Epoca Fanariotă". Autorii şi-au propus ca noua carte să explice pe înţelesul tuturor, aspectele pozitive şi negative ale regimului fanariot, atunci când Moldova şi Ţara Românească erau conduse de domnitori greci şi greco-levantini, numiţi de Înalta Poartă, o perioadă destul de controversată şi puţin cunoscută publicului larg. „Dincolo de orice dispută, epoca fanariotă a fost caracterizată prin: emancipare socială, măsuri edilitare şi îmbunătăţirea traiului în mediul urban, reorganizarea învăţământului românesc pe baze greceşti, întărirea poziţiei ortodoxiei în Sud-Estul Europei prin intermediul domnilor fanarioţi, strângerea legăturilor dintre munteni şi moldoveni, având drept rezultat crearea premiselor unei conştiinţe naţionale şi a unui proiect politic naţional", precizează autorii.

■ Centrul Cultural Piteşti a organizat o nouă ediţie a Clubului „Cafeneaua literară", la care au participat membri ai redacţiei revistei Cafeneaua literară, publicaţie lunară editată de instituţie, precum şi alţi cititori. Manifestarea a cuprins o lectură din propriile creaţii, susţinută de poeţii Constantin Teodor Craifaleanu, Nicolae Ionescu, Virgil Diaconu, Denisa Popescu, Liliana Rus, Iudita Dodu Ieremia, Costin Tănăsescu. De asemenea, directorul revistei Cafeneaua literară, poetul Virgil Diaconu a prezentat numărul din luna octombrie al publicaţiei, invitându-i pe cei prezenţi la o discuţie tematică.

■ Eveniment cultural de anvergură sâmbătă, 10 noiembrie, la sediul Filarmonicii Piteşti. Actorul Dan Puric a susţinut conferinţa sub genericul „Jertfa Unirii Noastre", manifestare organizată de Primăria Municipiului Piteşti, prin Centrul Cultural Piteşti şi dedicată Centenarului Marii Uniri. În faţa unui public numeros, distinsul om de cultură a făcut o serie de mărturisiri despre modul în care percepe evoluţia societăţii româneşti, în contextul noilor provocări, tendinţe şi curente socio-culturale. Repere morale îi rămân ţăranul român şi sfinţii părinţi ai ortodoxiei româneşti, pe care-i invocă în cele mai subtile analize ale fenomenelor actuale.

Jertfa Unirii Noastre

CARMEN ELENA SALUB

Povestea tragică a unor pietre şi copaci...

(urmare din p. 32)

mea, să fiţi la fel de morali şi de credincioşi ca mine". El lasă totul pe seama judecăţii divine: „Ad tuum, Domine, tribunal apello". După mesajul latinesc adresat catolicilor, Kazantzakis se adresează şi clerului ortodox: „Îţi las Ţie, Doamne, dreapta judecată!"

Nu nădăjduiesc la nimic...

La Atena, arhiepiscopul Theokitos interzice expunerea sicriului pentru o venerare publică. Drept pentru care sicriul a luat drumul Cretei natale. Aici, arhiepiscopul Cretei permite familiei să depună sicriul în Catedrala „Sfântul Mina" din Heraklion. În afara Catedralei fanaticii religioşi îi ard cărţile. Între Catedrală şi Bastionul Martinengo e o cale de vreo 500 de metri. În ziua de 6 noiembrie 1957, Arhiepiscopul, împreună cu Ministrul Educaţiei, conduc cortegiul de sute de oameni spre cel mai înalt punct al zidurilor din Heraklion. Azi locul arată magnific. E asemenea unui pătrat unde pe fiecare latură sunt palmieri, flori şi o vegetaţie abundentă. Interiorul pătratului e pavat cu piatră iar în mijloc e un dreptunghi format din şase pietre grele îmbinate neregulat. O cruce mare, simplă, rezultată din îmbinarea a doi cilindri subţiri stă la capul pietrelor. Pe una din ele stă scris, în greceşte, faimosul epitaf: „Nu mă tem de nimic./ Nu nădăjduiesc la nimic./ Sunt liber." E o simplitate şi un bun gust în Tabia Martinengo pe care nu le-am văzut decât la mormântul lui John Fitzgerald Kennedy de la Arlington. Adevărul istoric ne aduce cu picioarele pe pământ: locul ales pentru odihna veşnică a marelui iconoclast nu se datorează prestigiului său literar ci pentru că unii capi ai bisericii nu au permis îngroparea lui într-un cimitir creştin. Asta-i viaţa. Şi dinainte şi de după moarte...

Viaţa lui Nikos cu Galatia...

Într-un colţ discret al acestui pătrat e mormântul celei de-a doua neveste, Eleni, pe care l-am descoperit absolut din întâmplare. Cu prima lui soţie, Galatia Alexiou-Kazantzakis, scriitorul avut un mariaj zmuciumat care a durat 16 ani (fără a mai socoti încă alţi câţiva de convieţuire liberă. În primii ani ai secolului XX, un asemenea comportament era un adevărat sacrilegiu...) În 1911, Galatia se mărită cu Kazantzakis la Heraklion. Cei doi au publicat mult dar au scris şi cărţi împreună pe care le-au semnat cu pseudonimul Petros & Petroula Psilorite. Divorţează, de comun acord, în 1926. În anul 1957, anul morţii lui Kazantzakis, apare capodopera primei neveste, „Oameni şi supraoameni", ce povesteşte, cu cele foarte rele şi cu cele bune, calvarul convieţuirii lor. Două mari spirite care rar au ajuns la un numitor comun. Galatia s-a remăritat dar a vrut să-şi păstreze numele fostului soţ. A murit, la Atena, într-un groaznic accident de maşină în anul 1962.

...şi a lui Eleni cu Nikos

Cu cea de-a doua soţie, Eleni Samiou, Kazantzakis s-a întâlnit, programat, în ziua de 18 mai 1924. Ea avea 21 de ani iar el - 41. Pusă la cale de o prietenă comună, pianista Marika Papaioannou, întâlnirea s-a soldat, de ambele părţi, cu o dragoste la prima vedere. Kazantzakis nu s-a lăsat mai prejos şi-i mijloceşte nemăritatei pianiste o întâlnire cu un cipriot, un bun prieten de-al lui, pe nume Aimilios Hourmouzias. Şi în acest caz, mijlocitorul a avut mână bună. Amândouă familiile au rămas prietene pe viaţă. Nikos şi Eleni au stat, neoficial, împreună 21 de ani, până s-au căsătorit în ziua de 11 noiembrie 1945 la Biserica Sfântul Gheorghe Karitsis din Atena. Naşi de cununie le-au fost doi mari prieteni, Ana şi Angelos Sikelianos. Pe atunci familia Kazantzakis locuia în insula Egina. După căsătorie, s-au mutat în Antibes, tocmai în sudul Franţei. Eleni s-a dovedit a fi fost o colaboratoare neîntrecută. Ce soţie i-ar fi bătut soţului de şapte ori la maşină, diferitele variante ale poemului epic „Odiseea" ce conţinea fix 33.333 versuri? După moartea soţului, ea a publicat două cărţi esenţiale pentru înţelegerea omului alături de care a stat o viaţă: „Nikos Kazantzakis. O biografie bazată pe scrisorile sale" şi „Neînţelesul". Toate astea le-a scris la Geneva, pentru că nu a mai putut sta în locuinţa lor din Franţa. Amintirile o copleşeau, amintirile o năpădeau... Aş mai aminti, pentru noi, românii, şi faptul că Eleni Kazantzakis a scris "Adevărata tragedie a lui Panait Istrati" pe care a publicat-o, în 1935, tocmai la Santiago de Chile.

Ultimul drum: ultimul pod ridicat, primul pod sfărâmat

A propos de amplasarea celor două morminte în Turnul veneţian din Iraklion: la Paris, în Cimitirul Montparnasse, am întâlnit o altă înţelegere a lucrurilor. Jean Paul Sartre şi Simone de Beauvoir stau alături, în eternitate, deşi în viaţa civilă au avut parte doar „d'une amitie amoureuse" iar, în particular, fiecare şi-a cam făcut de cap. De ce am vrut să ajung, neapărat, la Martinengo? Pentru că voiam să văd dacă, potrivit lui Kazantzakis, adevăraţii profesori se pot transforma în nişte poduri, învăţându-i pe elevi cum să le traverseze. Şi dacă e adevărat că atunci când elevii ajung pe cealaltă parte a malurilor, rolul adevăraţilor profesori încetează. Acum ei trebuie să-şi distrugă propriile poduri pentru a-i încuraja pe cei tineri să şi le creeze pe ale lor. Iar cum Kazantzakis a fost un călător neîntrecut, viaţa sa a fost un şir nesfârşit de poduri ridicate şi, apoi, sfărâmate. Pe unul dintre ele, odată-n viaţă, am vrut să trec şi eu...

Rolul pălăriei cretane în fericirea conjugală

După ce ne-am recules la mormântul marelui scriitor ne-am întors pe strada cu casa pe care era scris, negru pe alb, că „la beaute est dans la rue". Am lăsat-o baltă şi am alergat într-un suflet spre Knossos şi, ulterior, spre Myrtia. Era o cursă contra cronometru, dacă voiam să mai prindem deschis, înainte de ora 17, Muzeul Kazantzakis din Myrtia. Dar înainte de toate, consoarta m-a pus să opresc la magazinele cu suveniruri din faţa marii cetăţi a regelui Midas. Knossos-ul mai putea să aştepte. Am mers glonţ la raionul de pălării şi am ochit una ce semăna leit cu fosta mea panama (împrumutată...). "This is home made in Creta!", îşi laudă grecul marfa. „How much?" „16 euro 50 cents!" „I give you 15. OK?" „Caş?" (cash, n.n.), mă întreabă grecul. „Caş!", i-am confirmat eu şi am făcut, imediat, „deal"-ul. Norii negri care planau în interiorul Citren-ului nostru s-au risipit ca prin farmec. Graţie pălăriei cretane, pacea conjugală s-a reinstaurat instantaneu...

Happy end.

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii. Ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. De aceea, îi anunţăm pe colaboratorii noştri că ***Argeş*** *nu publică decât texte originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc., iar textele nu le primeşte decât în format electronic, cu diacritice.*

Număr ilustrat cu BISERICI DIN TRANSILVANIA (***Monasteres et eglises de Roumanie - Transilvanie.*** *NOI Media Print*, Bucureşti, 2005)

actualitate

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

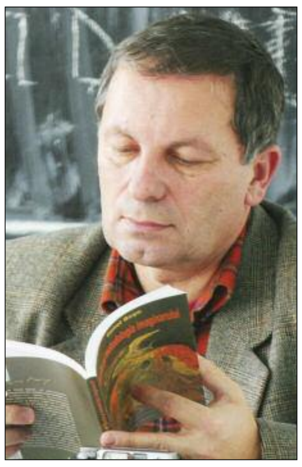
IMPORTANT! Vă puteţi abona pentru anul 2018, costul abonamentului fiind de 42 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor:
CALINIC,
Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului
Redactor-şef: **DUMITRU AUGUSTIN DOMAN**
(augustindoman@yahoo.com, http://www.blogdoman.blogspot.com)
Consilier editorial:
NICOLAE OPREA
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU**
Tehnoredactor: **SIMONA FUSARU**

Redacţia:
Piteşti,
Casa Cărţii,
Centrul Cultural Piteşti;
http:
www.centrul-cultural-pitesti.ro;
tel./fax: 0248/219976
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la SC Argeşul liber SA
ARG PRESS

Mihai Barbu

Povestea tragică a unor pietre și copaci din Tabia Martinengo, cel mai înalt loc din Cetatea venețiană a Iraklion-ului

„E un sat bun, conașule. Mila Domnului s-a pogorât asupra lui. Roșcove, năut, ulei, vin. Iar mai încolo pe nisip cresc castraveții cei mai timpurii din Creta. Ce să mai zic de pepeni. Vântul ce suflă dinspre Arabia îi ajută să crească. Să dormi într-o bostănărie și să auzi pepenii pârâind, mamă - Doamne! Pe pământul Cretei fiecare piatră, fiecare copac își are povestea lui tragică". **(Nikos Kazantzakis, „Zorba, grecul")**

Mă aflam la capătul unui zid al cetății iar sub mine se deschidea hăul. Mirela îmi strigă să recuperez, neaparat, pălăria pentru a nu strica armonia dintre neamurile rămase acasă. Eu mă las păgubaș și-i admir zborul lin, planat, de pescăruș ce simte uscatul aproape. După ce se termină acest minunat balet aerian, pălăria mea din Costa Rica se așează, ca și cum așa ar fi fost firesc, pe pământul cretan.

reportaj

Rolul unei pălării de paie în descoperirea unui mormânt faimos

Când am plecat de-acasă mi-am uitat intenționat pălăria care urma să-mi protejeze capul de soarele cretan. Socoteala mea era bazată pe o teorie a probabilităților care nu m-a trădat niciodată. De acasă până la București mergeam cu un autocar, din autogară trebuia să luăm un taxi până la cei care ne vor găzdui peste noapte, la prânz mergeam cu mașina gazdei la aeroport, de acolo urma să luăm avionul până-n Hersonissos iar de aici un autocar grecesc ne prelua și ne ducea până-n Rethimnon. Din cele cinci variante posibile de a-mi uita undeva pălăria e mai mult ca sigur că una mi s-ar fi îndeplinit. Așa că mi s-a părut mai la îndemână (și mai economic) să-mi cumpăr una la fața locului și s-o rătăcesc la întoarcere. Pierderile se reduceau la jumătate. În loc să pierd două pălării, pierdeam doar una. Socoteala mea de-acasă s-a dovedit falimentară la București. Acolo, vigilenta mea consoartă s-a sesizat că am capul gol (ca să fiu sincer, nici nu era prea greu de observat...), îl alertează pe vărul ei, distinsul arh. Mihai Luben, și împreună îmi îndeasă pe cap o pălărie tip panama, made in Costa Rica. („Ai fost acolo?", mă mir eu. „Nu, am cumpărat-o pe vremuri de la *Victoria, 50 de magazine într-unul singur...*") Am uitat să menționez, la începutul acestei relatării, că eu am capul mare. Majoritatea pălăriilor din comerțul nostru capitalist au circumferința 57 cm, un lucru de înțeles, în ceea ce privește mărimea, pentru că toate provin de la harnicul popor chinez. Rar îmi găsesc câte una cu 2 cm mai mare. Panama-ua pe care mi-au îndesat-o-n cap era, desigur, de 57 cm. Am refuzat-o dar gazdele noastre fuseseră în Creta și mi-au zis că nu te poți juca cu soarele cretan. „Bine", am zis, „dar nu garantez că n-o să mi-o ia vântul". **Fine del primo tempo.**

La Iraklion,„frumusețea este în stradă"? Poate, dar nu duminica...

Secondo tempo. După ce am plecat din Fodele, locul de baștină al lui El Greco, am fixat gps-ul pe „Mormântul lui Nikos Kazantzakis" și am ajuns la Iraklion fix într-un sens giratoriu. „Ați ajuns la destinație", ne anunță Vocea. Mai fac odată cercul sperând c-o să ne spună că reconfigurează traseul. Nici vorbă. „Ați ajuns la destinație!" O iau pe una din strazile ce părea să aibă vreun loc, oricât de mic, unde să pot parca. Iar apoi, cu forțe proaspete, vom încerca să ne dumirim cum poate fi amplasat un mormânt faimos tocmai într-un sens giratoriu. Găsesc cu greu un loc in care să-mi înghesui mini Citroen-ul închiriat la Rethimnon cu scopul de a vedea Fodele, Knossos și Myrthia. E o stradă laterală, pustie, cu mașini aliniate în șir indian. Între două mai mari am găsit și un loc pentru una mai mică. Am coborît din mașină, fac privirea roată, trag două - trei poze cu strada noastră, cu câteva case văruite-n alb, ca nu cumva să n-o găsim la întoarcere. Pe unul din ziduri, o mână optimistă a scris, în franțuzește, "La beaute est dans la rue" cu niște litere mici, de mână. Noroc că albul zidului făcea vizibil textul. M-am uitat de jur împrejur. Nu era nicio piatră cubică din caldarâmul parizian. Mi-am adus, brusc, aminte că în primăvară s-au împlinit o jumătate de secol de la acel faimos Mai 1968, marea revoltă a studenților protestatari de la Sorbona. "Frumusețea este în stradă" a fost un slogan puternic mediatizat al acelui Mai bulversant. Afișul a fost tipărit la Montpellier în „l'Atelier populaire". Imaginea stilizată a unei tinere ce-ți aruncă, drept în față, o piatră însoțea textul de care am amintit. Analiștii au comparat afișul din 1968 cu imaginea celebră a *Libertății care conduce poporul*, imortalizată în tabloul lui Delacroix, la 1830. E semnificativ, nu-i așa?, faptul că două femei, în 1830 și în 1968, sunt simbolurile revoltelor populare franțuzești. (Nu zicea, oare, Caragiale: „Zoe, fii bărbată!"?) La aniversarea a 40 de ani de la marile proteste studențești a fost organizată, la hotelul Druot din Paris, o licitație publică pentru achiziționarea unor afișe din 1968. Organizatorii au obținut pe ele prețuri exorbitante. Și n-au fost puține. Englezii au tipărit, în 2011, un volum în care au inventariat și reprodus 2.000 de afișe scoase de „Atelierul popular" sub titlul „Beauty is in the street". Vă reamintesc câteva dintre ele: **„Ne soyez pas des moutons!"/ „Nu fiți oi!", „Sois jeune et tais toi!"/ „Fii tânăr și taci!"** (imaginea însoțitoare era a unui părinte conformist ce acoperă, cu palma, gura care protestează), **„A bas les cadences infernales!"/ „Jos cu cadențele infernale!"** (cu imaginea unor cizme ca bat pasul de manevră) **„Reformes chloroforme"** (de astea avem și noi parte din belșug) și **„C'est inderdit d'interdire!"/ „E interzis să interzici!".** Am împărtășit toate astea micului nostru grup și am concluzionat: „E clar, suntem pe drumul cel bun. Acum sunt sigur că vom ajunge și la Kazantzakis, iconoclastul. Inevitabil!"

Duminica la greci. Un pustiu saharian programat în inima unei metropole

Era duminică iar în această zi nici un grec care se respectă nu pune mâna pe ceva. O atmosferă ca-n „Dimanche a Orly" descrisă de Gilbert Becaud. (Duminică, o șterg la Orly/ Să văd cum zboară avioanele către toate țările/ Ca să am la ce să visez toată după amiaza...) Magazinele grecilor sunt închise și rar mai vezi câte un cârciumar neconvențional care-și deschide localul sau vreun butique discret de unde să poți cumpăra câte ceva. Ieșim în bulevard. Pustiu. Observ, totuși, un domn prevăzut cu barbă și cu ochelari (cu rame groase și negre) privind în vitrina unei librării închise. Era, se vedea de la o poștă, un intelectual. Merg spre el și îl întreb politicos dacă știe unde se găsește mormântul lui Kazantzakis. Îi relatez pățania cu gps-ul care ne avertizase, într-o intersecție, că am ajuns la destinație. „Ceea ce căutați dv. e imediat, după colț", îmi dă speranțe intelectualul grec. După colț dăm de zidurile înalte, ridicate din blocuri mari de piatră, ale unei falnice cetăți. Un afiș cu figura lui Kazantzakisc, citind Odiseea sa, ne dă speranțe că ne aflăm pe drumul cel bun. Niște trepte de piatră ne invită să urcăm spre înălțimi. Un grafitti ne indică faptul cu suntem la „Poarta 13 Panathinaikos". Ajuns sus, văd în stânga un teren de sport și-mi aduc aminte că într-un clip despre „Nikos Kazantzakis Grave", filmat cu ajutorul unei drone, indica exact aceeași topografie. În dreapta era un parc dezolant cu o vegetație aflată într-o mare suferință. Bănci rupte, copaci desfrunziți, alei pline de hârtii și de sticle goale, coșuri de gunoi pline până la refuz. Parcul era împărțit în alei care îl străbăteau și pe lungime și pe lățime. Era clar că în această primă parcelă nu se găsea ceea ce căutam. Soarele bătea cu putere și pălăria mea de paie își făcea, cu vârf și-ndesat, datoria. Consoartei îi era sete, prietenii noștri erau politicoși dar am simțit că voiau să lăsăm baltă cercetările noastre și să mergem, cât de repede, spre Knossos. Îi conving să mai parcurgem și celelalte două parcele iar dacă nu-l vom găsim pe Kazantzakis mă voi da bătut și o să fiu, din nou, șoferul lor amabil și exact. Cei trei mă urmează resemnați. Nici parcela a doua nu e diferită de prima. Când am ajuns la capătul parcului un vânt nebun (exact ca cel descris de Alexandru Mandy și ăla pe care-l invocă Sergiu Cioiu, neîntrerupt, de vreo patru decenii) trece pe deasupra mea și, fatalitate, îmi zboară pălăria din cap. Ea face câteva volute prin aer, apoi execută câteva salturi mici care mă încurajează să fug după ea. O fac dar mă opresc în ultima clipă. Un pas în plus și inevitabilul s-ar fi produs, în Cetatea venețiană din Iraklion, în ziua de 26 august, la ora 12: 33. Mă aflam la capătul unui zid al cetății iar sub mine se deschidea hăul. Mirela îmi strigă să recuperez, neaparat, pălăria pentru a nu strica armonia dintre neamurile rămase acasă. Eu mă las păgubaș și-i admir zborul lin, planat, de pescăruș ce simte uscatul aproape. După ce se termină acest minunat balet aerian, pălăria mea din Costa Rica se așează, ca și cum așa ar fi fost firesc, pe pământul cretan. Jos, la vreo 25 de metri, erau alte ziduri care înconjurau scena și scaunele albe, din plastic, ale unui teatru de vară. Pentru liniștea conjugală (vorba Babei lui Slavici, nimic nu e important decât liniștea colibei tale...) hotărâm, pe loc, ca bărbații grupului (adică eu și d. ing. Tibi Benea) să plecăm în căutarea (și recuperarea) pălăriei rătăcite. Femeile urmau să aștepte finalizarea acestor două comando-uri pe o bancă însorită, aflată sub un măslin uscat. Unul dintre noi a luat-o prin stânga, celălalt prin dreapta și am urmărit, fiecare, zidurile până am coborât în stradă. Teatrul era o construcție ermetică pe care, fiind duminică și stagiunea închisă, n-am reușit s-o penetrăm. Ajuns în stradă, dau cu ochii de un nou teren de sport și de un nou zid al cetății. Ultimul. Atunci am avut o revelație. Aici trebuie să fie!

Feed back cu zilele din urmă ale unui grec iconoclast

În iunie 1957, familia Kazantzakis pleacă în China la invitația Guvernului comunist. Pe data de 19 iulie, la Canton, scriitorul face un vaccin împotriva holerei după care pleacă să viziteze Japonia. Ziua de 6 august îl găsește la Copenhaga unde este internat în spital datorită unui edem la brațul drept, provocat de vaccinul administrat la Canton. După trei săptămâni de spitalizare, starea sănătății scriitorului se înrăutățește dramatic. Este transferat la Clinica universitară din Freiburg im Breisgau și nemții îl pun pe picioare. Kazantzakis scapă de edem dar, din nefericire, contractează o gripă asiatică. 26 octombrie 1957 e ultima lui zi pe pământ. Noaptea, la ora 22 și 20 de minute, scriitorul moare în clinica din Freiburg. Dar un destin bizar îl urmărește și după moarte. Pe 3 noiembrie, sicriul cu trupul neînsuflețit este adus la Atena. Kazantzakis n-a fost, în timpul vieții, o ușă de biserică. A scris "Ultima ispită a lui Iisus", „Iisus răstignit a doua oară" și „Căpitanul Michalis" ce au fost considerate niște scrieri anticreștine și, prin urmare, Biserica greacă îl excomunică încă din 1955. („Nu sunt biografii. Sunt destăinuirile unui om care a luptat din greu în viață, a sperat și s-a chinuit mult.") În aprilie 1954, Vaticanul îi trece, la Index, "Ultima ispită". Riposta scriitorului vine imediat: „Sfinți părinți, m-ați blestemat, eu, în schimb, vă binecuvântez. Vă doresc să aveți conștiința la fel de curată ca a

(continuare în p. 31)